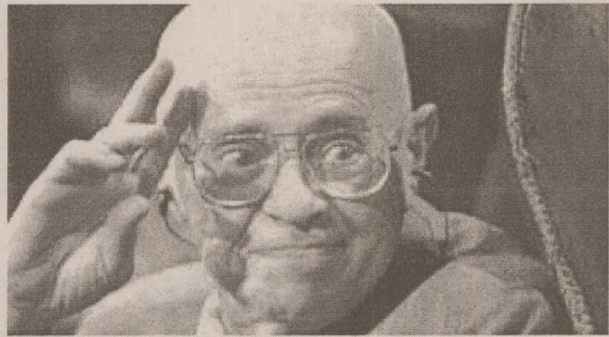

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor cu sprijinul Fundației Anonimul

**Stanislaw Lem
călătorind spre**

pag. 26-27

Solaris

România literară 15

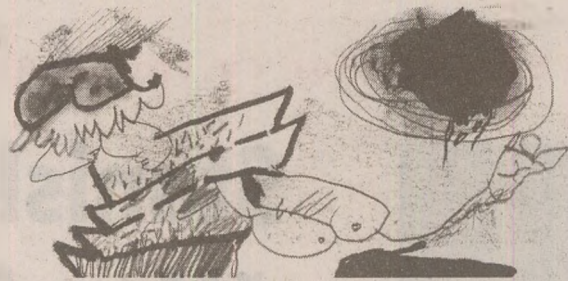
14 aprilie 2006 (Anul XXXIX)

cu Gheorghe Grigurcu la

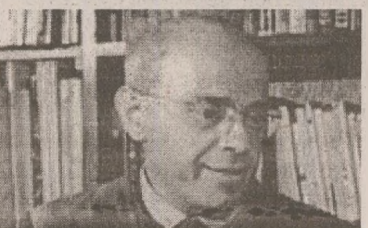
pag. 16-17

Foto: Ion Cucu

s u m a r

Cum să bârfim despre cărți de Gabriel Liiceanu - p. 3

Îmi aștept, liniștit, sfârșitul de Alex. Ștefănescu - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Scrisoare lui Gabriel Andreescu

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Întâlniri esențiale

Personaje patrupede de Horia Gârbea - p. 6

Cele 100 de hagialăcuri de Cosmin Ciotloș - p. 7

Poeme de Marius Chivu - p. 8

PLECÂND DE LA CĂRȚI de Mihai Zamfir - p. 9
Pregătind capodopera (II)

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru - p. 9

Prietenia ca destin de Barbu Cioculescu - p. 10

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p.11
Cuvinte potrivite

Antonpanniada editorială (II) de G. Pienescu - p.12

VICTOR VALERIU MARTINESCU - Un roman împotriva cititorilor
de Ion Simuț - p.13

PREPELEAC de Constantin Toiu - p.14

CRONICA LIMBII de Rodica Zafiu - p.14

Octavian Goga -125 de ani de la naștere de Al. Săndulescu -
p. 15

Observație și fabulație de Geo Vasile - p.15

INTERVIURILE ROMÂNIEI LITERARE
Gheorghe Grigurcu: „Sunt un produs al lecturilor în catacombe”
de Simona Vasilache - pp. 16-17

Victor Ion Popa la Teatrul Național din Cernăuți de Nicolae
Havriliuc - p. 19

CRONICA OPTIMISTEI de Ioana Pârvolescu - p. 21
1927 – an de grație și dizgrație (I)

Dragostea a triumfat la Bogota - de Luminița Voina - Răuț
p. 22

CRONICA FILMULUI de Alexandra Olivotto - p. 23
Efectul de halo

PLASTICĂ de Dan Hăulică - p. 24
Expoziție Mariana Macri

Taina lui Mihail Sebastian de Gina Sebastian Alcalay - p. 25

IN MEMORIAM STANISLAW LEM
Cum l-am cunoscut de Mihai Mitu
Aventura semanticii de Constantin Geambașu - pp. 26-27

CRONICA TRADUCERILOR
Un contract în alb de Florina Pîrjol - p. 28

Poezii de Panayiotis Arghiroopoulos - p.28

Meridiane - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 31

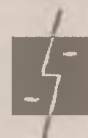
OCHIUL MAGIC - p. 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
Fundăției
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.

Redactori asociați: IOANA PÂRVOLESCU,
CRISTIAN TEODORESCU.

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 3, 7, 8, 10, 11, 30, 31, 32),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 4, 5, 6, 9, 13, 14, 26, 27),

ECATERINA IONESCU (pag. 1, 2, 12, 15, 16, 17, 18, 20),

NINA PRUTEANU (pag. 3, 6, 21, 23, 25, 26, 27, 29).

Grafica: MIHAELA ȘCHIOPU.

Fotoreporter: ION CUCU

Tema numărului: *Viața în negru (II)* (Elenei Vlădăreanu)

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: GEORGETA GHEORGHIU.

Corespondenți din străinătate: RODICA BINDER (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), LIBUŠE VALENTOVÁ
(Cehia).

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133
sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,
MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN

Cont în lei: BRD-GSG agenția Șincai,
RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG
agenția Șincai RO87BRD441SV59488974410 (USD),
RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com
http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Revista **România literară** este editată de Fundația **România
literară** cu sprijin de la
Fundația „Anonimul”, Uniunea
Scrivorilor din România,
Ministerul Culturii și Cultelor.
Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare – Groupe Sociétés
Générale.

Revista **România literară** este editată de SC
Satiricon SRL, sub licență. S.C. Satiricon SRL, str. Școala
Floreasca nr. 3 sect. 1 București. Tel. 231.35.00, Fax.
230.51.07, E-mail: office@satiricon.ro

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statu
juridic, recunoscută de către
Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

actualitatea

Un motiv pentru care merită să citești

Aveam 18 ani și eram student în anul I al Facultății de filozofie. Atunci m-a întrebat pentru prima oară cineva *la ce bun să citești*. Aveam un văr care era tehnician. Știa cu adevărat să repare orice, de la o mașină de călcat și până la un televizor sau o motocicletă. Și, în timp ce îmi repara o priză, văzându-mă că citesc, m-a întrebat: „De ce îți pierzi timpul citind?” Și pe urmă, oarecum gândind cu glaș tare: „Se poate trăi perfect fără să citești cărți din alea de care citești tu: filozofie, literatură...” Lucrul asta m-a luat prin surprindere. Nu-mi trecuse niciodată prin cap să mă întreb de ce citesc oamenii. „Păi, am îngăimat, e atât de frumos...” Și altceva nu am mai știut să spun.

Poate că acum a venit momentul să-i răspund vârului meu. Am să încerc ca, în fiecare săptămână, să dau câte un răspuns scurt acestei întrebări tulburătoare: la ce bun cititul pe lume?

Primul răspuns care îmi vine în minte: citim pentru că nu numai trupul, ci și spiritul poate fi „nеспălat”. Și lucrul asta se vede. Murdăria spiritului se prelinge pe vorbele noastre, pe înbinarea lor, pe felul în care le rostim. Spiritul nostru nespălat se transformă în cuvinte lătrate, în vulgaritate, în prostie. Nu v-ar plăcea mai mult o lume în care n-am mai lătra unii la alții pe stradă, în magazine, în autobuze? Nu v-ar plăcea o lume în care cuvintele ar fi mângâiate? Atunci ar trebui să-i dăm și spiritului ceva de mâncare. Pentru că el arată după cum îl hrănim. Iar dieta lui, mâncarea lui preferată este cartea.

O carte: De ce te iubesc. Paradoxurile iubirii în poezia lumii

O să vă propun, la fiecare întâlnire a noastră, să scoatem din raftul bibliotecii o carte pe care o iubesc — în lumea cărților sînt permise oricâte iubiri — și să încerc să vă fac și pe dvs. să vă îndrăgostiți de ea. Nu uitați: sîntem într-o lume în care nu există păcat sau, dimpotrivă, în care orice păcat e cu putință.

Nu întâmplător, cartea pe care am scos-o astăzi din raft se numește *De ce te iubesc. Paradoxurile iubirii în poezia lumii*. Într-adevăr, este o carte de poezie. Dar este una cu totul neobișnuită.

Uitați-vă, mai întâi, cât de frumos arată. O carte trebuie să iasă în lume îmbrăcată frumos, ca un star de la Hollywood pe covorul roșu al premiilor Oscar. Rochia ei, care este

Proiect eşuat de emisiune TV

Cum să bârfim despre cărți?

Așa ar fi trebuit să arate — dacă proiectul care mi-a fost propus recent de Realitatea TV s-ar fi realizat — textul unei prime emisiuni dedicate cărții. De atunci tot caut cu disperare o variantă mai bună de „a sta în cap” (vorba lui Tatulici), pentru a atrage atenția lumii asupra splendorii cărții într-o lume fascinată doar de splendoarea bârfei. Nu știți cum am putea transforma discursul despre carte într-o specie a bârfei? Nu știți de unde s-ar putea învăța repede, cât mai repede, până nu dispăre cartea, bârfa despre cărți?

coperta, este făcută de un creator de modă numit „grafician”. Designerul acestei superbe rochii de gală se numește Ioana Dragomirescu-Mardare. Împreună cu autoarea acestei cărți, despre care am să vă vorbesc îndată, ea a ales să pună pe copertă o superbă mască venețiană. De ce? Pentru că niciodată chipul iubirii nu este același. Pentru că de fapt nu există un chip al iubirii. Există atâtea chipuri câte îndrăgostiri, visuri, fantasmе erotice, așteptări, suferințe, disperări, înfrângeri, împliniri, gelozii, despărțiri și tragedii sunt în viețile oamenilor. Pentru că este paradoxală, pentru că n-are un chip anume, iubirea are chipul măștii.

Ioana Părvulescu, care a alcătuit această selecție de bijuterii poetice ale iubirii, a scris două cărți memorabile: *Întoarcere în Bucureștiul interbelic* și, recent apărută, *În intimitatea secolului 19*. Iar ea, urmărind un anumit scenariu erotic, a străbătut poezia lumii de la trubaduri la romantici, de la sonetele lui Shakespeare, apoi prin poezia unor doamne (Louise Labé, Anna Ahmatova, Wisława Szymborska), pentru a ajunge la Emil Brumarul la Șerban Foartă și la Mircea Cărtărescu. Și știți de unde vine splendoarea acestei cărți? Din faptul că citind-o ne străbatem viața ca pe o poveste, cu multele ei măști. Trăim, cu fiecare capitol, un capitol al vieții noastre. Trăim

întâlnirea, iubirea înaripată, oglindirea în celălalt, visul, orbirea, gelozia și disperarea, speranța și melancolia.

Și aflăm, la capătul acestui volum, exprimat de cei care ne exprimă cel mai bine — de poeți —, adevărul acesta teribil că flacăra iubirii este dublă: o limbă a ei ne arde, dându-ne fericirea supremă și supremul noroc; cealaltă limbă a flăcării este a nefericirii și a nenorocului suprem. Se pare, dacă este să credem o splendidă legendă indiană, că nici o ființă umană, și nici măcar zeii, nici măcar Shiva, arhiascetul imobil și distant al panteonului hindus, nu au scăpat, nemistuiți măcar o dată în viață, de dubla flacăra a iubirii.

Orice om care iubește ar face bine să citească, și să-i citească și *celuilalt*, această carte. Ar afla pe ce teren a intrat, ar ști ce îl așteaptă și ar ști care este prețul pe care îl are de-acum de plătit. Ar afla de ce alături de moarte, iubirea este a două taină a vieții.

Un măgar tragic

Dar are vreun sens să discutăm într-o lume ca aceea în care trăim noi astăzi în România (și, de ce nu? pe planetă) despre o *carte* — și încă, Dumnezeu! despre una de *poezie* —, despre iubire și despre alte delicatose de felul asta? Desigur, are sens, mi se va răspunde, dacă o facem la emisiuni ca *Din dragoste*, *Trenul vieții* sau *Surprize, surprize*. Dar așa, cu un intelectual plicticos, singur pe un platou?

Când mi-a propus emisiunea, conducerea postului Realitatea TV m-a asigurat că voi avea — „orice ați face, domnule Liiceanu, puteți să stați și în cap!” — cel mai mic rating, adică, pe înțelesul tuturor, cei mai puțini privitori. „Lumea vrea manele, vrea bibelourile lui Năstase, vrea bârfă, vrea scandaluri, domnule. Pe cine mai interesează cărțile în lumea de azi?” — „Chiar dacă în ele e vorba de viața noastră, a fiecăruia dintre noi? Chiar dacă, cu fiecare carte citită, te îmbogățești cu o nouă viață?” — „Chiar dacă?”

Ce pot să fac? Doar două lucruri. Ori să închiriez o insulă și să-i iau cu mine pe cei 20.000 de telespectatori pe care mi i-a repartizat dl. Tatulici prin cota de rating (orice aș face, chiar și dacă aș sta în cap), ori, vorba lui Nietzsche, să rămân, ca orice filozof, un *măgar tragic*, adică să mă prăpădesc cu zile din cauza povertii care este lumea în care trăim, una pe care nu pot nici s-o car, nici s-o lepad.

Gabriel LIICEANU

Îmi aștept, liniștit, sfârșitul...

Până în prezent, despre cartea mea, *Istoria literaturii române contemporane (1941—2000)*, apărută la sfârșitul anului trecut la Editura Mașina de scris, s-au publicat, în ziare și reviste, unele vizibile, altele obscure, aproape 150 de articole, însumând 900 de pagini (considerând că o pagină numără 2.000 de semne). Știu aceasta nu pentru că aș fi narcisist și aș contabiliza ce se scrie în legătură cu mine, ci pentru că o editură mi-a propus să alcătuiesc un volum cuprinzând reacțiile critice la *Istorie*, din primul an de după apariția acesteia.

Aproximativ șazecei la sută din articole sunt nefavorabile, scrise într-un limbaj de o violență rar întâlnită și aparțin, toate, unor autori pe care nu i-am inclus în cartea mea. Semnatarii acestor articole consideră *Istoria* lipsită de orice valoare, iar unii dintre ei protestează, în același timp, vehement, împotriva faptului că au fost ignorați. În felul acesta, apare o contradicție irezolvabilă: cum poate cineva să regretă că nu figurează într-o carte demnă de dispreț?

Dintre toate aceste diatribe furibunde se remarcă o scrisoare pe care mi-a trimis-o prin poștă un autor din Panciu, Ionel Bandrabur (absent, și el, din *Istorie*). Este un fel de blestem la adresa mea, o proorocie a morții mele iminente, ca urmare a fărâdelegii pe care am săvârșit-o trecându-i sub tăcere opera. N-am citit ceva mai cutremurător. Nu am mai simțit niciodată revărsându-se asupra mea atâta ură ca atunci când am citit această scrisoare. Textele unor pamfletari mereu surescitați (ca Laszo Alexandru sau Grid Modorcea), care și-au făcut un fel de profesie din denigrarea, într-un limbaj vulgar, a unor persoane publice, au ceva burlesc-inofensiv și sunt mai degrabă hilare, amintind de temperamentul violent al Miștei Baston. În schimb, scrisoarea

pe care mi-a trimis-o profesorul de română (acum pensionar) din Panciu este sinistra și de neuitat:

„Prin neincluderea în *Istorie* — scrie Ionel Bandrabur, tutuindu-mă într-un mod dezagreabil — mi-ai făcut cel mai mare rău posibil, rău atât în prezent, cât și pentru viitor. Provincia este incapabilă să aibă judecăți de valoare de natură estetică și este mereu cu ochii ațintiți la Capitală. Toți scriitorășii submediocri de aici jubilează în prezent, bucurându-se sadic de eșecul meu.

Dumneata, domnule Alex Ștefănescu, ai prevăzut că așa se va întâmpla și totuși m-ai nedreptățit, lăsându-mă de râsul gloatei de aici. De ce?

Nu există decât o singură explicație realistă și ea este gravă: *în ființa dumitale s-a încuibat deja o maladie incurabilă, care progresează pe nesimțite și care, într-un viitor nu prea îndepărtat, te va duce la groapă*. Răutatea pe care mi-ai arătat-o în ultimii ani (și care a culminat cu neincluderea în *Istorie*) nu este decât o emanație a acestui rău profund, vital, patologic. *Ești un om condamnat, stimate domnule Alex, nu de mine, ci de propriul dumitale organism minat!*

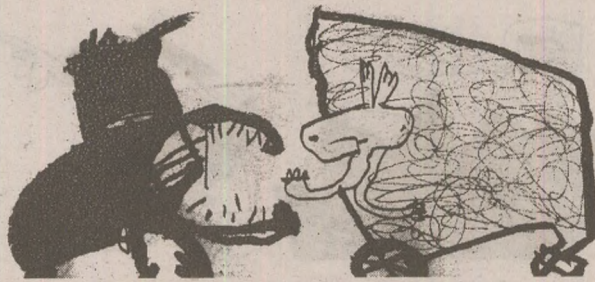
Cam în aceiași termeni i-am scris, cu ani în urmă, lui Valeriu Cristea — cel care mă contestase în *România literară* pomind de la o carte pe care nu o citise. I-am scris că este bolnav și l-am îndemnat să se supună la niște examene medicale. Nu a făcut-o și se știe cum a sfârșit.

Sunt sigur că și de data asta, spunându-ți despre maladia incurabilă care roade adânc în ființa dumitale biologică, diagnosticul meu este corect.

Să dea Domnul ca prognoza cu privire la evoluția macabră a bolii să nu se adevărească! Dar mă tem că te vei prăbuși în curând, așa cum m-am prăbușit eu acum ca urmare a răului pe care mi l-ai făcut.”

În ceea ce mă privește, tare mi-e teamă că nici Domnul nu mă va ocroti, întrucât nici pe El nu l-am menționat în *Istorie*. Nu-mi rămâne decât să-mi aștept resemnat sfârșitul, care îi va readuce, sper, liniștea sufletească lui Ionel Bandrabur.

Alex ȘTEFĂNESCU

actualitatea

CONTRAFORT

Scrisoare lui Gabriel Andreescu

Dragă Gabriel,

Ți-am parcurs cu vie curiozitate textul din *aLitudinile* lefteriene, cu un interes sporit de prezența numelui meu în titlul articolului: *Amintiri despre Mihaela Miroiu, pentru cititorii lui Mircea Mihaies*. Am vibrat în fața elanului tău nostalgico-sentimental, m-am bucurat să aflu detalii despre întâmplări pline de sens din anii ceaușismului, am apreciat, ca întotdeauna, generozitatea gândului tău, am jubilat să descopăr vocația unui viitor memorialist ce va avea, cu siguranță, de spus lucruri palpitate generațiilor viitoare.

M-am familiarizat — atât cât îți permite o coloană și jumătate de revistă — cu mediul în care trăiai la sfârșitul anilor șaptezeci și la începutul anilor optzeci și am constatat că porți încă amintirea melancolică a unor împrejurări ce-și vor fi avut, negreșit, un anume farmec. Am fost sincer mișcat să aflu cât datorezi soților Miroiu și cât de apropiati sufletește ți-au ramas până în ziua de azi.

Nu înțeleg, însă, de ce m-ai luat tocmai pe mine drept pretext al excursului tău liric. Pentru că motivul invocat, și anume, că într-un articol al meu din ziarul „Cotidianul” ți se pare că recunoști o aluzie (mârșavă, desigur!) la Mihaela Miroiu n-are absolut nici o întemeiere. Cu toate acestea, scrii, negru pe alb, că împreună cu „mulți alții, incluzându-i pe studenții și doctoranzii Facultății de Științe Politice” ați „identificat-o” pe Mihaela Miroiu în referirea la o anumită categorie de foști activiști care s-au reconverșit convenabil la activități mai mult sau mai puțin lucrative.

Mi-am recitat articolul (intitulat „Comunismul fără comuniști”) și, cu toată smerenia, întreb: unde e, rogu-te, trimiterea la Mihaela Miroiu? Sub ce formulă kabbalistică îi voi fi ascuns numele? Nu-mi propuneam, scriind acele rânduri, decât să subliniez o evidență: și anume, că foarte mulți dintre indivizii și individele care înainte de 1989 se ocupau cu propagarea politicii peceriste s-au reprofilat pe „promovarea” domeniilor cândva combătute la sânge. N-aveam cum s-o includ pe Mihaela Miroiu (dar iată că o faci tu — și încă flancat de studenți și doctoranzi!) pentru că, spre deosebire de tine, n-am auzit de ea decât, hât departe, pe la sfârșitul anilor '90.

N-aveam, deci, de unde să știu cu ce s-a ocupat înainte (ce e drept, nu știu ce face nici acum, dar nici nu sunt din cale-afară de curios). Nu înțeleg nici referința la eventuale poziții antagoniste pe care le-am fi avut în anii '90, când, spui tu, „schisma pro-Iliescu — anti-Iliescu a înroșit sentimentele, pixurile și umele”. Cu toată onestitatea, nu m-a preocupat nicicând pe ce parte a „baricadei” s-a aflat Mihaela Miroiu. Ca multe alte lucruri pe care eroina rândurilor tale efuzive le-a făcut sau nu, mă lasă rece și acest aspect. (Se pare că nu și invers, de vreme ce, nu cu multă vreme în urmă, se înscria în corul celor care cereau amendarea mea exemplară pentru opinii exprimate în presă. Asta așa, între noi, „democrații” și „toleranții”!)

Uzând de trucurile unei retorici avântate, afirmi — trecând cu grație peste lipsa dovezilor, acordând o greutate imprudent de mare propriilor percepții, prejudecăți și

chiar vedenii — un neadevăr cât casa: și anume, că „o reclam opiniei publice pe Mihaela Miroiu” pentru vina de a fi o „rescapată”, o „fiică a partidului” și pentru postura, doar de tine menționată, „de a-i fi flancat altădată pe Gheorghe Copos și Nicolae Văcăroiu”. Comiți, dragă Gabriel, o greșală impardonabilă, ca să nu spun descalificantă, pentru un om de știință, și încă unul specializat în „logica limbajului natural”. Unde au existat, fie și la nivel de insinuare, astfel de asimilări acuzatoare în textul meu? O fi Mihaela Miroiu un personaj chiar atât de important pentru domeniile la care mă refeream încât să excludă pe oricine altcineva? Se identifică „studiile de gen”, „feminismul”, „drepturile omului” și celelalte cu augusta ei persoană? Altminteri, de ce te-ai dus ținta la ea și nu la pletora de demagogi care semnau anțărf în „Lupta de clasă”, „Era socialistă” ori „Scânteia”, iar azi ilustrează cu aplomb exact sferile de cercetare la care mă refeream? Mă știi suficient de bine, cred, pentru a-mi da creditul că dacă aș fi avut să-i reproșez ceva Mihaelei Miroiu aș fi făcut-o fără nici o ezitare. Nu m-am sfiit în fața unora mai de soi, de ce-aș fi adoptat subterfugiile pe care le presupui tocmai în cazul unei persoane cu o prestație intelectuală — iartă-mi judecata de gust — modestă?! Chiar nu văd vreun motiv pentru care ar trebui să adopt poziția unei pioșenii smerite în fața a ceea ce tu denumești „impetuozitatea Mihaelei”, „autoritatea sa spontană” și „simțul leadership-ului”. Când acești termeni — care trădează, desigur, predestinate calități democratice — își vor dovedi și valențele intelectuale, s-ar putea să-mi schimb și eu opinia. Până atunci, rămâne cum ne-am înțeles. Iar dac-ar fi să-ți împrumut procedeele... retorice, aș spune că, până una-alta, tu ești cel care o „reclami opiniei publice” pe d-na Miroiu...

La acest capitol, lucrurile sunt clare — cel puțin în ce mă privește. Mai puțin clare îmi sunt argumentele pe care te bazezi atunci când, fără a aduce chiar cel mai neînsemnat exemplu, îmi trănestești în față acuzațiile de „anti-feminism” și de dispreț față de „demnitatea homosexualilor”. Ai descoperit măcar un cuvânt în tot ceea ce am scris ori în atitudinile mele publice sau private care să te îndreptățască la o acuzație atât de tare? Mă amăgesc cu gândul că n-ai înțeles corect sensul spuselor mele: nu „studiile de gen” și „feminismul” mă deranjează, ci, la modul generic vorbind, indivizii de proastă calitate care le-au confiscat. Ca să nu pomenesc de „disprețul doar ușor disimulat față de tema «drepturilor omului»”. Cu ce instrumente hiperfine l-ai detectat? Până vei aduce probele limpezi, voi considera că, prizonier al propriului „discurs îndrăgostit” (în sensul lui Roland Barthes!), ți-a scăpat această enormitate, strecurată involuntar în articolul sentimentaloid stârmit de atât de emoționantă „revizitare” a anilor de prigoană ceaușistă. N-am să cred, nici în ruptul capului, că încerci să-mi aplici, în stilul celor pe care-i combați cu energie, un stigmat infamant.

Sper, însă, că vei fi de acord că starea jalnică a acestor domenii se explică tocmai prin situația invocată și de mine, inclusiv în articolul incriminat — o situație general valabilă în mediile universitare românești, unde, spre pildă, profesorii de socialism de până în 22 decembrie 1989 au început, în 23 decembrie, să predea materia numită „democrație”... Se înțelege, făcând această afirmație, c-aș fi și împotriva democrației? La felul în care se practică arta răstălmăcirii într-o anumită parte a presei culturale dâmbovițene, nu m-ar mira!

Deranjant e, de asemenea, faptul că un intelectual de subtilitatea și experiența ta se repede atât de pripit la generalizări. Faptul că am scris un articol în care, pe ton sarcastico-ironic, mă refeream la una din „originalitățile” lumii în care trăim, și anume, o lume în care după „corupția fără corupți”, „hoțiile fără hoți”, „extremismele fără extremiști” avem și un „comunism fără comuniști” (iartă-mă că mă autocitez, dar n-o fac decât de dragul preciziei) îmi aduce plasarea într-o categorie de intelectuali pe care îi disprețuiești profund. Ce vină (sau ce merit) am că lucrurile scrise de mine mă alătură „grupului cultural” al celor care — tu o susții! — „determină astăzi stilistica dezbaterii în România”? Personal, n-am nici cea mai mică pasiune în a mă erija în lider de opinie și nu găsesc vreo satisfacție în a fi membrul vreunui „grup de presiune”. Sunt doar un particular care scrie. Îi împiedică cineva pe alți intelectuali (eventual, chiar pe Mihaela Miroiu)

CLVBVL PROMETHEVS

14.04.2006	21:30 concertele KISS LIVE DANIEL IANCU & ZONA de MIJLOC
15.04.2006	21:30 STAND - UP COMEDY live on stage trupa DEKO STAND - UP MUSIC NIGHT
16.04.2006	22:00 LIVE NIGHT JAZZ JAZZY SPRING in BUCHAREST GARBIS DEDEIAN QUARTET
17.04.2006	INCHIS
18.04.2006	PETRECERE PRIVATA
19.04.2006	21:00 Seara de TEATRU ZOO STORY de EDWARD ALBE cu JULIAN GLITA și BOGDAN SERBAN regia POMPILIU KOSTAS RADULESC
20.04.2006	19:00 SEMIFINALELE CUPEI UEI F.C. STEAUA BUCURESTI & F.C. MIDDLESBROUGH (meci tur)

Zilnic de la ora 11:00, în Pista Națiunilor Unite, nr. 3
- intrarea liberă -
informații și rezervări la
tel. 33.666.38, 33.666.78 și 0723.323.333

3 trei hectare™

să-și lase „amprenta stilistică” asupra dezbaterilor de presa culturală românească? Aș fi, crede-mă, cel dint să mă ridic împotriva oricarei încercări de a li se pur pumnul în gură. Decide cineva asupra lucrurilor care stârnesc interesul și-asupra celor sortite să provoace do plictisite căscături? Evident, cititorii înșiși! Dar, după cum știi, „stilistica dezbaterii” presupune și altceva decât o imensă dorință de afirmare. Ea pretinde și talent, idei, și expresivitate, și originalitate, și capacitate de convinge. Să sperăm că nu din eventuala presimțire absenței acestor calități la prietenii tăi apropiați ai scris regretabilul articol care mă vizează într-un mod totalmente lipsit de fair-play intelectual.

Acestea fiind zise, te asigur că vechea mea admirație pentru tine are încă suficiente resurse de supraviețuire

Mircea MIHĂIE

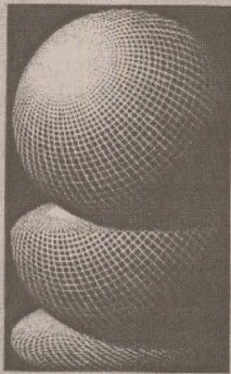
critică literară

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Întâlniri esențiale

Dan Ciachir
*Luciditate
și
nostalgie*

TIMPUL

Dan Ciachir, *Luciditate și nostalgie*, Editura Timpul, Iași, 2005, 210 pag., 9 lei

Categoric, în literatura română de după căderea comunismului s-au petrecut câteva mutații majore. Una dintre acestea, tot mai vizibilă la reprezentanții ultimei generații de scriitori, este atrofierea capacității de a admira scriitorii mai vechi, pierderea bucuriei întâlnirii cu maestrul care, într-un fel sau altul, le-au marcat anii de formare. Orgolioasă și suficientă sieși, generația ieșită din mantaua lui Marius Ianuș și-a făcut un titlu de glorie din aruncarea peste bord a tot ceea ce iese din tiparele propriului program și din sfârșirea (prin ignoranță) idolilor generațiilor anterioare. Demitizarea este cuvântul de ordine, iar vechii maștri contează doar în măsura în care scrisul lor mai are puncte de interferență cu noua estetică.

Pe acest fond de emancipare a tinerei generații, de revoltă împotriva valorilor canonizate, o carte precum *Luciditate și nostalgie* de Dan Ciachir are darul să descumpănescă. Ea este un anacronic exercițiu de admirație, o reverență smerită făcută unor scriitori care, prin operele lor și prin miturile țesute în jurul personalității lor au marcat formarea intelectuală și devenirea scriitoricească ale autorului.

Dan Ciachir se poate considera un om fericit. În anii '80, când cultul familiei Ceaușescu dobândise accente grotesce, tânărul scriitor a avut șansa de a se familiariza cu

operele lui Mircea Eliade, Emil Cioran și Nae Ionescu. Impactul a fost cu atât mai mare cu cât toate aceste cărți erau la vremea respectivă fructe interzise. Chiar dacă numele lui Eliade și Cioran începuseră să circule, inclusiv în revistele de cultură din țară, operele lor nu erau foarte ușor de găsit. De aceea, de multe ori, în mediile culturale, numele lui Eliade și Cioran erau rostite cu mult respect, aveau forța de impact a mitului, dar rareori în spatele acestor prosternări intelectuale se putea ghici frecventarea cu asiduitate a operei. Dan Ciachir a avut șansa să meargă direct la texte, iar lectura sa este una respectuoasă, dar și lucidă, sentimentală, emoționată, revelatorie, dar și critică, atunci când este cazul. Totul pe fondul unei stilistici cvasi-amoroase. Textele din prima secțiune a cărții lui Dan Ciachir (*Criterion*) datează din anii '80, au fost redactate în plină perioadă comunistă. Autorul nu precizează dacă ele au fost și publicate sau au rămas la stadiul de literatură de sertar. Ceea ce impresionează este însă dezinvolvura eseistului, modul lipsit de complexe în care problematizează chestiunile aflate în discuție, libertatea interioară deloc specifică dezbaterilor de idei din epoca respectivă.

Multe dintre afirmațiile lui Dan Ciachir pot părea surprinzătoare din perspectiva mutațiilor survenite în gustul cititorilor de carte după căderea regimului comunist. O afirmație precum „jurnalul rămâne, oricâte argumente i s-ar aduce, pecetea pe care blestemul nerodirii și-o pune pe artist” poate descumpăni dacă avem în vedere avântul pe care l-au luat scrierile cu caracter autobiografic în anii din urmă. Mircea Eliade însuși își consideră jurnalul un soi de paliativ la opera sa literară. Comentează Dan Ciachir: „Însă în aceeași perioadă '45-'49. Eliade se bucură la un moment dat — după cum o spune textual — de faptul că vreme de mai multe luni nu a consemnat nimic în *Jurnal* deoarece a lucrat. Și cu aceasta atingem specificul jurnalului ținut de un scriitor: el este expresia stagnării și a inhibiției”. Oarecum altfel stau astăzi lucrurile dacă privim din perspectiva cititorului. Într-o epocă pusă sub semnul *mass-media* și al Internetului, în care comunicarea devine tot mai rapidă, jurnalul a devenit produsul literar cel mai căutat, tocmai datorită lipsei sale de transfigurare artistică. El este cel mai adaptat ritmului vieții contemporane, nevoii omului postmodern de a ajunge pe căi cât mai directe, nemediate, la adevărurile vieții.

Plin de învățăminte este eseul *Lirismul existențial* (1987), dedicat momentului în care un scriitor încă tânăr simte nevoia să se despartă de modelul său. Cu finețe și atenție acordată detaliilor, Dan Ciachir face analiza tipurilor de despărțiri care au marcat istoria literaturii. O serioasă doză de melancolie răzbate printre rânduri: „Sînt moduri și moduri de asumare a unei despărțiri. Unul dintre acestea, adolescentin, dar, totuși, fals viril, este acela al despărțirii lui Cioran de profesorul său: triumful vizibil al rupturii, l-aș numi. Îl întîlnim în numeroase variante. El exprimă pe omul care se simte dezlegat numai dacă a făcut publică ruptura. Apoi există despărțirea melancolică, mai muzicală, aplecată asupra ei înseși... În fine, despărțirea pe care o resimte cel mai puternic acela care a *dat* — o despărțire care nu mai are nevoie să fie atestată formal. Este cea mai tragică și cea mai rodnică: despărțirea lui Eliade de magistrul său. Cu cât privește mai mult în urmă și cu mai multă nostalgie, cu atât e mai liber și mai împlinit și cu atât mai mult omul de care s-a rupt îi alimentează eliberarea, binecuvîntîndu-i-o”. Firește, magistrul la care se face referință în text este Nae Ionescu.

Tot înainte de căderea comunismului sînt scrise și textele din cea de-a doua secțiune a cărții *Fatalism sau realism?* În multe dintre ele autorul glosează pe marginea personalităților distincte ale celor doi Caragiale (Ion Luca, respectiv Mateiu), indiscutabil doi dintre autorii săi preferați în epocă. Prin modul în care abordează personalitățile și operele celor doi scriitori, tată și fiu, se poate spune că Dan Ciachir este un soi de Lucian Boia *avant la lettre*. El spulberă toate locurile comune ale „hagiografiilor” noastre literare, care vedea în Caragiale flecarul cvasi-mitocan ieșit parcă din paginile propriilor sale scrieri. Pe urmele lui Ion Vartic, eseistul susține ideea că I.L. Caragiale a fost un om cu o cultură temeinică, foarte bine plasat în epocă. Excelent este și eseul despre realismul pragmatic al femeilor care apar în scrierile lui I.L. Caragiale. Trecînd la celălalt Caragiale, Mateiu, Dan Ciachir face o foarte

subtilă analiză unui personaj despre care, îndeobște, se crede că se știe totul: Gore Pirgu. Și aici, finețea observației eclipsează locurile comune ale exegezei. Observa cu justete autorul: „Ni se spune, în finalul cărții, că va deveni deputat, ministru, om bogat etc. Însă, cum bine s-a remarcat, Gore Pirgu nu este un parvenit. Căci dacă ar fi fost, s-ar fi îngrijit mai atent de «ascensiunea» sa. Gore Pirgu este un virtuoz al tupeului, al obrăzniciei mai degrabă deșarte decît interesate, al comunicativității fruste și al *gratuității*”.

Capitolul *Recuperări*, scris după 1990, este un soi de revizuire *sui-generis* a canonului literaturii române. În sensul că autorul susține valoarea canonică a unor scriitori ale căror (capod)opere au fost excluse, din motive extraliterare, din manualele școlare și din istoriile literare apărute în perioada comunismului. Preferințele autorului se îndreaptă în mod neechivoc spre amplul roman al lui Petru Dumitriu, *Cronica de familie*, și spre foarte puțin comentatul roman al lui Pavel Chihaia, *Blocada*. De altfel, foarte sugestivul titlu al studiului despre romanul lui Pavel Chihaia spune totul, *O carte cît o operă*. Foarte interesantă este paralela pe care eseistul o face între relațiile tată-fiu în două familii celebre de scriitori: I.L. Caragiale — Mateiu Caragiale, respectiv Constantin Noica — Rafail Noica. (*Mateiu și Rafail*)

Revelația volumului o constituie însă, indiscutabil, culegerea de aforisme din secțiunea intitulată chiar *Luciditate și nostalgie*. În general, aforismele sînt producții literare de bătrînețe, rodul experienței unei vieți de om. La Dan Ciachir lucrurile stau din nou altfel. Aforismele au fost scrise între 1985-1986, pe cînd autorul lor avea aproximativ 35 de ani. La o vîrstă încă foarte tînă, Dan Ciachir părea deja a fi un înțelept format la școala stoicilor. Judecățile sale dau de gîndit, unghiurile din care este privită existența oferă perspective noi, raționamentele au adîncime, iar stilul îmbină expresivitatea cu precizia. Realmente multe dintre aceste panseuri sau secvențe de viață sînt încîntătoare. *Pour la bonne bouche*, voi oferi cîteva mostre din acest mic manual de înțelepciune.

„Umilînța, smerenia sinceră, asumată, te pastrează tînăr, te păstrează intact”.

„Urmele schiorilor pe zapadă și urma, fină și perisabilă, pe care poate s-o lase în bărbat o femeie”.

„Reușești în ceea ce a ratat nemărturisit tatăl tau: în nostalgiile sale secrete”.

„Lumina și mirosurile... Ele îmi ravașesc nostalgiile și memoria, la discreția lor se află regretele mele cele mai sfîșietoare. Cîtă cîință amară poate trezi o rază de soare avînd aceeași intensitate și același unghi de cadere întocmai ca în urmă cu zece sau douăzeci de ani!...” ■

cărți primite

● Luca Pițu, *Le chasseur de corbeaux*, randonne exégétiques en Créanguie, édition revue, corrigée et augmentée, Iași, Ed. Timpul, 2004. 146 pag.

● Ion Ianoși, *Studii de filozofia artei*, București, Ed. comunicare.ro, 2005. 180 pag.

● Dumitru Ion Dinca, *Arborele manuscris*, Râmnicu Sărat, Ed. Rafet, 2005 (versuri); citate pe ultima coperta din Laurențiu Ulici și Gheorghe Iova). 68 pag.

● *Totuși, n-au fost singuri. Solidaritatea intelectualității române și evreiești în anii 1900-1940*, ediție îngrijită de Maria Marian, București, Ed. Universal Dalsi, 2005. 3004 pag.

● Roxana Brînceanu, *Sharia*, București, Ed. Tritonic, 2005 (roman). 228 pag.

● Tudor Cristea, *Chipul și oglinda*, eseuri de critică și istorie literară, București, Ed. Adam, 2005. 196 pag.

● Doina Petrulescu-Anton, *Cuvinte de interior*, Sighetul Marmației, Ed. Echim, 2005 (versuri). 118 pag.

● Constantin Oros, *Pagini din istoria costumului*, ediția a II-a revizuită și îmbunătățită, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 2005. 288 pag.

e s e u

Personaje patrupede

Printre personajele noastre literare se numără, cu oarecare frecvență, deși adesea doar cu roluri episodice, necuvântătoarele. Între ele, cîinii au, cred, locul din frunte, pentru că sînt cei mai inteligenți, fideli și binevoitori prieteni patrupezi.

Nu este lipsit de importanță pentru un scriitor să-i înfățișeze și să-i denumească așa cum se face cu orice personaj, fie el și de importanță mai mică în acțiunea la care participă. De asemenea, personajele umane pot fi mai ușor caracterizate, dacă se are în vedere atitudinea lor față de animale și, în special, față de cîini (duioasă, agresivă, nevrăcoasă etc.).

Probabil cel mai celebru exemplar canin din literatura română este unul extrem de antipatic: Bubico. O și sfîrșeste rău, nenorocitul, aruncat din tren pe fereastră în noaptea neagră, taman cînd vagonul trece pe un pod... Numele lui vine de la franțuzirea germanului Bubi. Dar pe rivalul său (al ofițerului Papadopolinii) îl cheama, belicos, Bismark. Într-adevăr, botezarea cîinilor cu nume celebre spune ceva despre dorința de a se fuduli a stăpînilor, iar într-un cunoscut roman postbelic, autorul (D.R. Popescu) are o întreagă teorie despre asta și cîinii se cheamă chiar Napoleon și Cezar.

Nume mitologic poartă, cam fără rost, pînă și blîndul Patrocle al lui Sadoveanu, în timp ce cîinii din *Baltagul* sau *Ochi de urs*, tot de Sadoveanu, au nume normale în mediul unde trăiesc. Oierii își botează și azi cîinii Pinte, Gruia, Bîrzan. Țăranii de la cîmpie însă; mai ghiduși se vede, le pot zice, ca în proza lui Marin Preda, Ghimească sau Dușulache - al lui Moromete, cel care fură brînză. Nu avem nici o îndoială că unii cîini din Siliștea trebuie să se fi numit astfel.

În romanul *Groapa*, Eugen Barbu consacră un capitol întreg intitulat "Săptămîna brînzei" ritualurilor de împerechere ale cîinilor și pisicilor în groapa Cuțaridei. Prin modul lor de viață, acești cîini accentuează promiscuitatea traiului băștinașilor și totul culminează cu uciderea unui cîine flămînd care-i fură stăpînului său nu doar o bucată de brînză, ci chiar porcul de Crăciun.

Mai orășeni sînt cîinii poezilor în fruntea cărora se găsesc Fox, pomenit de Ion Barbu, și Zdreanță al lui Arghezi. Ambii or fi avut blana stufoasă, iar primul o coadă de vulpe. Zdreanță este un mare hoț de ouă, în timp ce trăsătura principală a lui Fox este ura față de pisici. Grivei vine de la griv (pestrîț alb-negru), dar Azor de unde-o veni?

Tot Arghezi atribuie cîinilor, în *Cîmîțitul Buna-Vestire*, capacitatea de a-și recunoaște stăpînul pînă și mort, revenit sub formă de fantomă pe domeniul său.

Vînător reputat, Al. Cazaban aduce și el în povestiri personaje canine. Unul dintre ele cade victimă comportamentului absurd al omului. Un june face curte unei tinere doamne și o vizitează adesea sub pretextul admirației față de cățelușa ei albă, Rozica, pe care o îmbie cu bomboane. Cățelușa îl îndrăgește, ca și stăpîna, mai mult pe curtezan decît pe stăpînul și soțul legitim. Acesta, gelos, nepușindu-se răzbuna pe nevastă, alege soluția odioasă a otrăvirii Rozicăi.

Victimă la fel de inocentă, provocînd reflecții melancolice poetului Lucian Blaga este *Cîinele din Pompei*, surprins de valul de lavă. În schimb, poetul Mircea Ivănescu introduce cu spirit ludic un hibrid inedit: Pisicîinele.

Cu mult mai rar decît în poezie sau proză, apar, din motive foarte obiective, rudele lui Cerber în piesele de teatru. Apariția unui animal în scenă, e știut în teatru, distrage atenția spectatorilor, crează o rumoare, strică spectacolul. De aceea trebuie amintită notabila excepție Pussy, cel din *Titanic Vals*, care sfîmește oroarea comică

a soacrei perfecte Chiriachița. Aici Mușatescu reliefează prin atitudinea față de cîini diferența între generații. Tinăra Miza vede în Pussy, căruia îi face baie, un semn exterior al ascensiunii sociale, în timp ce bunica ei, cu prejudecăți provinciale-anacronice nu vrea să asiste la baia "jigodiei", ba dimpotrivă: "Cînd i-oi da un hap, atunci să ma chemi". Expert în teatru, Mușatescu nu aduce "jigodia" pe scenă, personajele umane doar se referă la ea. În *Gaițele* lui Kirîțescu, un personaj e blamat pentru că a cumpărat scump un cîine. "Doi mii lei una scîrba de javra!" se indignează "Fraila".

În ceea ce privește rasa, autorii români nu-i dau mare importanță. Este de presupus că avem de-a face, în literatura noastră, mai mult cu corcitură care, pentru orice iubitor de animale, au farmecul lor. Personajele lui Ionel Teodoreanu creșteau însă *La Medeleni* un ... baset cu numele excentric Patapum, alături de un "maidanez" numit Ali. Cînd au cîini de rasă, nu le găsesc pereche de soi și astfel ajunge Pirgu, în *Craii de Curtea-Veche* "codoș de cîini", purtînd cu el, "un mopsuleț carlin", ca să-i afle parteneră. Numele nu-l aflăm din păcate.

Cîinii din mediul cazon al povestirilor lui G. Brăescu se cheamă Glonț, Cartuș, Foc etc. Ei nu pot fi dresați mulțumitor drept "cîini de război" și se dau la generalul venit în inspecție, la fel de nevrăcoși ca demoniul călător din *Bubico*. Ei, ca și toți ceilalți ce mai apar prin cărți, nu sînt dresați, nici măcar elementar educați, și totuși, ca orice cîini, sînt destul de capabili a-și cîștiga bunăvoința cititorilor.

La urma urmei, chiar Bubico, pentru a reveni la început, nu este decît o victimă inocentă a educației nepotrivite, la fel cu domnul Goe și cu atîți alți oameni. În locul lui era mai cu folos să fi fost aruncată pe geam cucoana, "mamița" care-i interzice amorul cu Zambilica Papadopolinii, dar nu poate să-l strunească eficient.

Chiar dacă nu ajung personaje, cîinii învelesc viața autorilor și, dacă este adevărat că se pot trage concluzii privind caracterul stăpînului pomînd de la rasa și deprinderile cîinelui său, atunci nu este lipsit de interes pentru istoria literară să știe cu precizie ce fel de animale cresc scriitorii. Ion Barbu și Tudor Arghezi preferau maidanezii ca un simbol al lipsei lor de prejudecăți sociale, asemeni *Bietului Ioanide* al lui Calinescu, intelectual de rasă crescînd însă cîinele fără pedigree Ștolț (din germană: "îngîmfat", "mîndru"). Ioanide își considera cîinele superior ca inteligența multor oameni. Brătescu-Voinesti avea, nici vorbă, cîini de vînătoare, ca un aristocrat.

Sigur că, alături de lucrări reușite, simbolul cîinelui credincios a inspirat și multă literatură proastă, lacrimogenă, precum celebra *Cîinele soldatului* sau bucata lui Vasile Militaru în care se pun alături pentru contrast nerecunoștința omului față de fidelitatea cîinelui. Bietele animale n-au nici o vină pentru lipsa de talent și de gust a autorilor care i-au imortalizat fără a le conferi alura de personaje credibile.

Scriitorii contemporani nu prea mai sînt dispuși să-i introducă în pagini pe admirabilii patrupezi. Traiul citadin i-a îndepărtat de animale. Există o excepție notabilă, o povestire a lui Răzvan Petrescu, dar poate vor mai fi și altele, necunoscute de autorul acestor rînduri. În timpul redactării articolului, am fost privit cu suspiciune de Dossia, Augusta și Caisa, cele trei pisici ale mele, pentru care subiectul canin prezintă un interes extrem de scăzut.

Horia GÂRBEA

Erată

În articolul *Despre nedreptate* din nr. 13, pag. 10, rîndul 23 de jos, se va citi corect: "Articolul lui Sorin Toma l-a pus pe tușă cîtiva ani pe Arghezi..."

am primit

Cărți

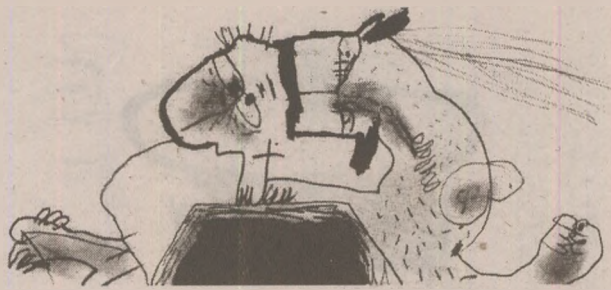
- Aurel Buteanu, *Teatrul românesc în Ardeal și Banat*, ediție de Cornel Ungureanu, Editura Marineasa, Timișoara, 2005, 364 p.
- Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, memorii, ediție îngrijită de Cornel Ungureanu și Viorel Marineasa, cuvînt înainte de Vasile Bogdan, postfață de Cornel Ungureanu, Editura Marineasa, Timișoara, 2005, 300 p.
- Dora Mezdrea, *Nae Ionescu. Biografia*, IV, Editura Istros, Muzeul Brăilei, Brăila, 2005, 652 p.
- Ion Brad, *Final cu prelungiri* al ciclului "Ambasador la Atena", 6, Editura Viitorul Românesc, București, 2005, 464 p.
- Corin Braga, *De la arhetip la anarhetip*, studiu, Editura Polirom, Iași, 2006, 464 p.
- Simona Constantinovici, *Colecția de fluturi*, "proză fantastică", cuvînt înainte de Lucian P. Petrescu, Editura Brumar, Timișoara, 2006, 310 p.

Reviste

- Paul Vinicius, *Colonia Graffiti*, teatru, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2005, 224 p.

● *Adevărul Literar din Vaslui*, Anul I, nr. 6. Director: Alina Darie. Redactor-șef: Daniel Dragomirescu. Editor coordonator: Gelu Irimia. Revista publică memorii inedite de Șerban Cioculescu, poezii de Cassian Maria Spiridon, un eseu despre "Spațiul în romanele lui Liviu Rebreanu" de Daniel Dragomirescu, un medalion comemorativ dedicat poetului Ion Iancu Lefter.

● *Valahia*. Nr. 17/2006. Revista lunară de istorie, cultură și artă. Apare la Giurgiu. Senior editor: Florin Tincu. Redactor-șef: Mircea Alexa scrie despre "Monarhia în România", Traian Popa despre "Ion C. Brătianu — ctitorul României moderne". Revista publică un interviu cu actrița Gabriela Munteanu de la Teatrul Valah din Giurgiu.

critică literară

Cum poate ajunge un cititor neprevenit să-l descopere pe Radu Albala? Ce-l poate determina să citească *Desculțe* sau *Făpturile paradisului*, doar întâlnindu-se accidental cu ele? În ce mă privește, câteva eseuri ale lui Alexandru Paleologu legate de cuvintele și muzicile mateine m-au pus pe cale. Aproape toate, niște superbe dialoguri exegetice cu Albala. De aici începând, tot restul: născut la București în 1924 și îndrăgostit de el ca Joyce de Dublin, traducător al istoricilor latini, dar și al lui Cantemir, Casanova sau Queneau, biograf al lui Antim Ivireanul și evlavios cititor al lui Mateiu Caragiale, debutând în proză cam o dată cu optzeciștii (1984) dar fără a fi defazat. Și un pic mai mult: personaj distinct și domn ireproșabil în anii cenușii ai comunismului, revendicându-și numele când din arabil El Bala (cel falnic, cum aflăm din frumoasa postfață a lui Radu Cosașu), când dintr-un ipotetic duce de Alba Iulia.

La 12 ani de la dispariție, Editura Humanitas îl reeditează (*Femeia de la miezul nopții și alte povestiri desculțe*), într-un gest — din nou — deloc retrograd. Pentru că grația neapărisabilă a prozelor lui Radu Albala este egal depărtată de toate epocile, aristocratică și misterioasă. Singurele riduri sunt acelea, implicite, ale unei tălpi de femeie dansând. Un fragment ca acesta, de două ori livresc și de două ori galic ca pasionalitate, rămâne practic oricând la fel de puternic: „...sărind pe prichiciul ferestrei, ținându-se cu o mână de cremonă și cu cealaltă drapându-se cu perdeaua, iarăși stop-cadru, iarăși aplauze, dar iată că era din nou pe masă și călca, de rândul acesta cu nonșalanța prințului Mășkin, aruncând pachetul de ruble în flăcări, călca așa, cu talpa goală cu toată talpa, peste fise, monede și bancnote, ba chiar apuca, scarabei roșii pe verdele postavului, cu degetele de la picioare câte o monedă și, întrebându-ne din ochi a cui e, ne-o arunca, fi aruncam, la rândul nostru, pe masă, câte o monedă pe care în același fel o apuca și și-o băga în sân ...” (*La Paleologu*)

În fiecare din cele șase proze ale volumului, asemenea femeii senzuale se plimbă și se ascund în permanență, într-un București istoric, dansează ca-n Rhodos și iubesc ca-n Sybaris. Fără acea fascinație a piciorului gol din filmele lui Almodovar, dar cu precizia acestui amănunt, Albala plusează. Nu doar hetairerele lui sunt desculțe, ci povestirile însele primesc acest neobișnuit determinant. De la prima carte până la aceasta, a treia, termenul pare a se conceptualiza, căpătând orgoliul unei noi specii. „Povestiri desculțe” înseamnă, fără îndoială, altceva (mai mult, mai puțin?) decât niște simple, nedeterminate, „povestiri”...

Cuvântul „desculț”, ca atare, are o istorie a sa, pe care un erudit latinist ca Albala n-avea cum să n-o fi știut. Și, știind-o, de bună seamă că n-ar fi ignorat-o. La limita dintre știință și incertitudinea unei intuiții, originea sa nu poate fi (cum prea lejer am putea crede) verbul „a descălța”, ci o presupusă (deci neatestată) formă de latină populară: „*disculcius.” Livrești fără surse evidente, cu intrigă detectivistică niciodată dusă la capăt, nuvelele lui Radu Albala au cel puțin, global, o asemenea formă de „etimologie necunoscută”. Aproximabilă însă...

Femeile elegante, „slave ale iubirii” sau ale vorbirii și bărbații întotdeauna prea trecuți prin clasicii antichității pentru a fi vulgari, vin dintr-o viață interbelică și nu se lasă alterați de atmosfera ulterioară Războiului al doilea. Ei sunt croiți pentru a încăpea între copertele unei cărți. De altminteri, într-una din nuvele — *Propyläen Kunstgeschichte* — ne așteaptă povestea, să-i spunem romanțată, a unei file rupte dintr-o rară enciclopedie de istorie a mobilierului. Vremurile dure de după război îl obligă pe proprietar s-o vândă, convenabil de altminteri, unui colecționar destul de ciudat. Bând aldămașul, proaspătul cumpărător rupe o pagină din ultimul volum pentru a-i face metresei sale un cornet în care aceasta să-și poată lua câteva măsline. Peste ani, naratorul își va regăsi volumul, cu tot cu pagina smulsă. Lipită pe locul gol, aceeași pagină, dintr-un alt exemplar, însă. Întrebările rămân, chiar în corpul textului: de unde atât sadism, totuși?

Toate personajele lui Radu Albala — cu excepția femeilor desculțe! — povestesc fermecător și implicat, toate depun mărturie sinceră pentru a legitimă (cu bună știință) o nouă ficțiune. Sunt, în cuvintele lor fastuoase, scene de boemă

Cele 1001 de hagialăcuri

Radu Albala, Femeia de la miezul nopții și alte desculțe, Editura Humanitas, 2006, 230 p. Cu o postfață de Radu Cosașu

studentească a anilor '40, iubiri de tinerețe lăsate moștenire, filiații aparente, bătaii înlăcrimate. Mai mult, e de găsit între ele o ipotetică încheiere a nuvelei neterminată a lui Mateiu Caragiale (*Sub pecetea tainei*). Nimic nu e sigur, totul se povestește. Nu întâmplător, poate, acea „femeie de la miezul nopții” din titlul uneia din povestiri nu e de găsit în carne și oase: ea e o carte pe care unul din personajele feminine de acolo ar fi scris-o. Naratorul e același în toate prozele, dar nu la fel de funcțional. Nu toate povestirile sunt ale lui, și nu ține să le spună el. Adesea se mulțumește să fie doar un ascultător atent. Când povestirile

din jurul vieții se epuizează, sunt reluate acelea din cărți, perfect omoloage: „Să vă povestesc eu, interveni Angel, o legendă bizantină din secolul al IX-lea. Acea fiică a Irodiadei care obținuse, dansând, capul lui Ioan Botezătorul, trecea într-o zi un râu înghețat. Dar căldura tălpilor ei topi gheața; fata căzu în copcă și aceasta i se închise la loc în jurul gâtului. Până în ultima ei clipă, când a murit sugrumată, n-a încetat să-și miște corpul, brațele și picioarele, într-o necurmată frenezie de dans.”

Altfel decât în *Halima*, numărul mare de povești nu e semnul unei amânări a morții sau al unei fugi din fața ei. Mult mai disimulată, noua miza este evitarea certitudinii, narative aproape, a morții. Individul se abandonează complet poveștii: mort sau nu, totul constă în a nu se mai ști limpede nimic despre asta. Este ceea ce teoretizează unul din personaje, Adrian, prezent în mai multe povestiri, dar dispărând definitiv în cea din urmă, o dată cu epoca rafinată de dinaintea anilor '50: „Refuzându-i rugăciunile de înmormântare, pe care nu i le refuză nici celui mai mârșav dintre criminali, biserica catolică refuză pur și simplu să ia act că sinucigașul a murit. Soluția cea mai elegantă ar fi o dispariție care să pună în dubiu până și legitimitatea regretului.” Forțată logic, demonstrația are, totuși, o savoare specială, construită din fragmente sacadate, reunindu-i pe Caesar, Petronius, Seneca sau Constantin Dragases, toți cu poveștile lor, incerte. Sub semnul despărțirii parțiale de Șeherezada în numele Regelui Arthur, cel rămas în insula Avalon, stau nenumaratele pelerinaje de cuvinte din povestirile desculțe de aici.

Din orice surse și cu orice recomandări, drumul către *Femeia de la miezul nopții* merita parcurs până la capăt, de dragul unei lumi la care altminteri n-am mai putea avea acces. Și, în definitiv, de dragul celor 1001 de hagialăcuri ale lui Radu Albala.

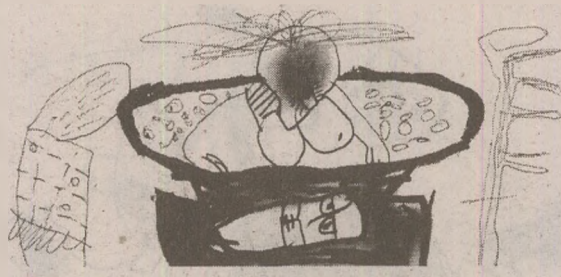
Cosmin CIOTLOȘ

Fototeca României literare

Foto: Ion CUCU

Alexandru Ivasiuc, Radu Boureanu, Zaharia Stancu, Laurențiu Fulga, Virgil Teodorescu, Frantz Storch, Ion Baieșu, Ioanichie Olteanu - 1972

literatură

șteptarea îmi agrează frica

încerc să-mi suspend gândurile
din lașitate în fața imprevizibilului
să rezist clipelor de grație incertă în care
dincolo de ușile batante
dumnezeu în halat binecuvîntează cu bisturiul
creștetul fără memorie...

noaptea s-a întins greu
ca o bucată de sîrmă ghimpată
ceasurile de plumb ale dimineții mă trag de pleoape
în jos

mă tîrăsc în mine
mă jupuie
sprijinit de targa stingheră ațipesc încontinuu
ca în grădina Ghetsimani

somnul nu știe emoțiile așteptării
vina absenței din veghe
e mai presus de îndoială
aceasta e clipa în care
gîndurile, toate gîndurile se transformă în rugăciuni
ca apa în vin

neurochirurgul e un genist zic unii
un ceasornicar spun alții
o moașă gîndesc eu...

cleștele de fier aduce limba înapoi în gură
acul înfipt în piept întoarce inima
pe un furtun intră oxigen
pe un dren se scurge sîngele înnegrit
viața circulă prin fire subțiri din plastic
vîrșite obscur în venele gîtului

dintre furtune și tuburi transparente
e rîndul meu să o aștept să se nască
în acest salon
ca un trup mai mare
cu uterul rece de faianță albă

îmbrățișază-mă cu mîna nelegată de pat
strînge-mă la piept peste firele de control
îndepărtează-ți masca respiră la urechea mea
feșele cu buline roșii așază-mi-le fular
să nu mai tremur
hai să ne facem brațari din furtunașele roz
să colorăm cu ruj hematoamele de pe gît
ascunde sub saltea punga cu sînge
și strigă-mă fă-mi cu mîna hai
zîmbește-mi de pe alee
ia-mă o dată de la grădiniță
du-mă acasă să citesc plîngînd *singur pe lume*
dă-mi tartine cu salată de vinete
te-am așteptat și azi cu nasul lipit de sticla perfuziei

măcar pînă mîine
mai crește-mă inocent

noaptea sînt întrerupte

o caut dimineața cu frica de a nu fi disparut
între fantele somnului
amar ca pilula din creier de porc

rătăcirea e un lux deși deseori sînt pierdut
gemetele ei sînt pașii mei nefăcuți
printre saloanele albe
pline cu resturi de oameni întregi
în acea singurătate vidă care te face să te întrebi
oare cîți oameni mîncă ciocolată
în timp ce tu îmbraci cămașa cu umerăș cu tot

o găsesc țintuită în mizeria de peste noapte
vegându-și în grimasă propria oboseală
o potcoavă cu 32 de copii
îi încoronează creștetul capului
o ridic pe marginea patului
mă aplec
și îi spal picioarele de fier

marius chivu

Vintureasa de plastic

povestește strigă ea

povestește povestește povestește
de mii de ori povestește
dar ce să povestești cuiva care nu mai are memorie
de unde să începi

așa că amân, mă fac că nu înțeleg
în sertare se află uleiuri, balsamuri, creme
aș putea să o masez pe trupul căzut în saltea patului
tandrețea e o formă a ignoranței
povestește strigă ea rupînd ezitarea în două
pe mîșuță e un bol cu pastile colorate
- pentru memorie nu există leac spun ei —
dar mai sînt atîtea pilule de încercat...
ceaiul e cald am pus și lămîie,
îi desfac fructe pline de suc le curăț pielețele
povestește strigă ea povestește

pot face totul din ceea ce nu o ajută
i-aș putea spune povești ca și cum ar fi viața ei
mi-am dorit întotdeauna
să inventez lumea pentru un singur om
dar acum jocul e grotesc
tot ceea ce spun se poate întoarce împotriva ei
trebuie să îmi măsoz cu grijă vorbele
un om care nu știe de unde vine
e predispus la deznădejdi crunte
povestește striga ea povestește

ce singurătate să-i vorbești unui om care nu poate
vorbi

descumpănirea mă întîrzie în tăcere
ea așteaptă mă privește își întinde mîna bună
mă mîngîie apoi mi-o trece pe după gît
mă trage înspre ea
face ochii mari și rostește
cu grijă apăsător să nu încapă îndoială:
po-ves-teș-te!

noaptea cade în salon

odată cu perfuziile schimbului doi

dincolo de zidurile spitalului
viața luminează indecent noaptea
cu neoane semafoare faruri grăbite
în timp ce camera înalță cu paturi de fier
ține împreună șase femei
albe ca cearșafurile
gemînd la mișcările somnului
pastilele de seară se dizolvă lent în compoturile
din stomac
sforăieli și vînturi scapă din trupurile lor
cu nervii sîrmă

dimineața va veni iarăși confuză
femeile vor încerca
din obișnuință
să se ridice pe marginea patului
și să plece în zi

ea spune că e vîntureasa de plastic

îmi șoptește că are rochii de kiwi
pulovere de lemn parfumat
o grădină de macaroane și nisipuri cuvîntătoare

ea spune că e vîntureasa de plastic
ea spune că s-a născut pe 49 august
ea crede că sîntem în 2019
își spală ochelarii în farfuria cu supă

ea spune că e vîntureasa de plastic
fluture zice ea țaranului din fotografie
în fața icoanei rostește încet bună seara
spune că obrazul meu miroase a șuvițe de plăcere
mens sana in soprana cînta ea

ea spune că e vîntureasa de plastic
ceva e nelalocul lui îmi șoptește
cînd îi tai unghiile pentru a nu se rani
și plînge dacă o întreb ce mai
visează

*dacă ieri a fost luni ce zi e astăzi
ce vine după noiembrie
care dintre aceste animale e calul
cum se numește fructul din care muști
cît de greu e să faci un 4 și căciulița la î
haide spune după mine
bună dimineața mă cheamă lidia tu ești fiul meu marius
nu-mi mai spune matala*

e încă tînără spun ei
poate că o să se miște din nou
poate că o să mai știe
va trebui să învețe tot ce nu-și va reaminti
răbdare
răbdare
răbdarea e măsura adevăratei iubiri

ne mîngîiem din lumi paralele
deocamdată ne aparținem
doar în fișa din dosar

posedată de cea mai tăcută dintre tristeți

nemișcată abia respira privește în gol
marginea patului de fier
e locul abrupt de unde își contemplă deznădejdea

ne privim acum
ea are 48 eu 27 semănăm
chiar dacă capul ei s-a micșorat cît o portocală
sîntem atît de apropiați încît
și dacă ar putea vorbi tot nu ne-am spune nimic

o tristețe freatica s-a adunat între noi
în curînd i se vor rupe ochii
mă va îneca în nostalgia placentei
mai bine haide bea
înghite pilula de xanax
e cea mare de 5 mg te va ajuta să zîmbești

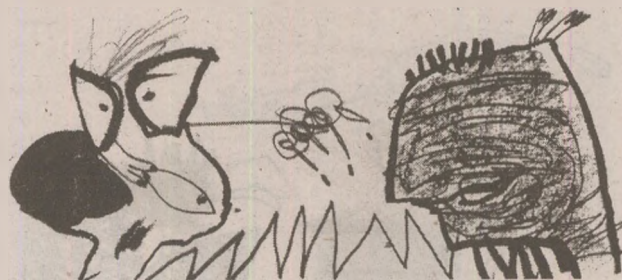
într-o zi ne va lega ceva mai mult decît
chimicalele
îmi repet

48 de pași sînt de la pat pînă la sala de baie
exact vîrsta ei

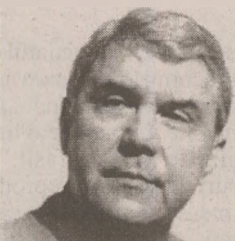
o ridic sub braț ca pe o pasăre decapitată
îi adun privirea cu mîna
o îndemn să numărăm
să ignore piciorul tîrît
iar ea începe să geamă cîntînd unu,
doi, trei, patruzeceșiopt

piciorul învelit în teaca de plastic bate cadența
pe cimentul culoarului
ca dansatoarea în întuneric a lui von trier

pașii de la celulă pînă la eșafod ■

l i t e r a t u r ă

Mihai Zamfir

PLECÂND DE LA CĂRȚI

Pregătind capodopera (II)

Volumul proustian de debut, *Les Plaisirs et les Jours*, cuprinde câteva nuvele și câteva însemnări cu aparențe de improvizatie, greu de clasificat: s-ar spune că, tot așa cum mai târziu avea să revoluționeze formula romanului tradițional, tânărul Proust începea prin a revoluționa formula nuvelei.

Bucățile sunt scrise toate în plină tinerețe, între vârsta de 20 și 23 de ani. Atunci, Marcel era un tânăr strălucit - ca inteligență și cultură - perfect sănătos (asta nu va dura mult!), extrem de bogat, colecționa succese mondene și părea destinat unui minunat viitor. Ceea ce scria el însă la 20 de ani avea o coloratură de-a dreptul stranie: în toate bucățile este vorba, direct sau indirect, de un singur lucru, de moarte; pare a fi unica preocupare a tânărului scriitor. Prima lui proză, *La mort de Baltassare Silvande*, ni-l arată pe Proust sub masca unui timid adolescent de 13 ani, urmărind degradarea fizică și moartea unchiului său, atins de o boală incurabilă; *Confession d'une jeune fille* prezintă o tânără care se sinucide din remușcare, deoarece, lăsându-se în voia unei pasiuni condamnabile, îi produsese mamei sale o prea mare durere; în ultima nuvelă, *La fin de la jalousie*, eroul descoperă că gelozia, nestăpînita, se sfârșește doar prin moarte. Presărate între nuvele, sub forma unor pașnice tablouri, o mulțime de alte „morți” se desfășoară în șir discret - morți ale zilelor, ale verii sau toamnei, ale sentimentelor și speranțelor. Aparent surizătoarele „Plaisirs et Jours” se dovedesc a nu fi decât o imensă hecatombă.

Care ar fi raportul lor cu *Recherche*? Se regăsește în vreun fel marele roman în volumul de debut? La o privire mai atentă - nici vorbă! În *Les Plaisirs et les Jours*, Proust spusese de fapt aproape tot ceea ce voise să spună. Disperat de scurtimea și de finitudinea vieții, el se învîrtea continuu în jurul aceleiași obsesii, obsesie paralizantă, căreia Proust a încercat să-i pună capăt într-un mod original, scriind adică o nouă carte, imensă, în care să schițeze o soluție salvatoare.

Astăzi știm cât de istovitoare s-a dovedit o asemenea

quete, încheiată cu găsirea adevărului proustian ultim: singura salvare existențială posibilă este crearea unei opere de artă perfecte, care să răscumpere existența fără sens vizibil și aparent absurdă.

Iar romanul - detaliere a acestei căutări nesfârșite - se va suprapune peste viața autorului însuși și va formula concluzia abia în ultimele pagini. Un parcurs de 18 volume pentru un răspuns mai degrabă descurajant, dar singurul pe care omul îl poate da.

Prozele din volumul de debut semnifică aici angajarea pe un drum fără ieșire. Nici o speranță la orizont. Relația dintre „prozele de tinerețe” și marele roman rămîne, la Proust, una de contrast absolut: a trebuit ca, în tinerețe, să se consume un eșec pe deplin asumat pentru ca, la maturitate, același autor să se decidă pentru o soluție dificilă, aproape eroică.

Dacă există un singur loc unde prozele proustiene de tinerețe „anunță” capodopera, acesta se află în subtilitatea arborescentă a frazei. Dar nici măcar aici ele nu „prevăd” viitorul roman, pentru că sunt deja perfecte. Șovăiala aparentă și armonioasă a sintaxei, purtată discret spre descoperirea adevărurilor generale, există, întreaga, la Proust cel de 20 de ani. Marele moralist, autor de formulări frapante și definitive, n-ar mai fi trebuit să aștepte faza *Recherche*, deoarece se găsea în deplina posesiune a talentului.

„Paradoxurile de azi sunt prejudecățile de mîine; cele mai grosolane și mai neplăcute prejudecăți n-au avut oare și ele momentul lor de noutate, cînd moda le oferea grația ei fragilă?”

„Amibiția îmbată mai mult decît gloria; dorința face lucrurile să înflorească, pe cînd posesia lor le vestejește; mai bine să-ți visezi viața decît s-o trăiești, cu toate că a trăi înseamnă pînă la urmă tot a visa. Piese de teatru ale lui Shakespeare sunt mai frumoase văzute din camera unde le citești decît pe scenă. Poeții care au creat nemuritoarele femei îndrăgostite n-au cunoscut, de cele mai multe ori, decît niște banale servitoare de hanuri; asta în timp ce cuceritorii invidiați de toată lumea, Don Juanii, nu și-ar putea povesti deloc viața pe care o duc sau care mai degrabă îi duce.”

„Să detestăm muzica proastă, dar să n-o disprețuim. Ea este cîntată mai mult și cu mai mare pasiune decît muzica bună, umplîndu-se treptat de visele și de lacrimile oamenilor; să o privim de aceea cu respect. Nu va avea nici un loc în istoria artei, dar va ocupa un loc imens în istoria sentimentală a societăților. Cutare refren vulgar, pe care o ureche cultivată refuză să-l asculte, a îngrămădit totuși averea din mii de suflete și păstrează secretele a mii de vieți”.

„Să fim recunoscători persoanelor care ne dau fericire, dar să fim și mai recunoscători femeilor rele ori doar indiferente, ca și falșilor prieteni care ne-au rănit adînc, pustiindu-ne sufletul. Distrugînd micile fericiri care ascundeau marea noastră mizerie, transformîndu-ne sufletul într-o cîmpie goală și melancolică, ei ne ajută astfel să ne examinăm noi înșine și să ne judecăm cu adevărat”.

Și astea toate pe doar zece pagini din carte, înainte ca autorul să fi împlinit 25 de ani! Odată cu *Les Plaisirs et les Jours*, Proust era deja un maestru, numai că nimeni nu o bănuia - nici măcar Proust însuși. ■

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Ferfană

La viața iubitei mele
Numai doru-i numai jele
Perdele peste perdele

Ci-o să-mi vie-ntr-o țîrzie
Rîsul ei de bălărie
Ca să facem împreună
Numai rouri pîn'la spumă
Pe pămîntul cel de humă
Și sub cerul cel din urmă
Cu stele-n hăuri lățite,
Curcubeie-n sfinți proptite
Dumnezeu de ne-o înghite
Dus și Dînsul în ispite...

cărți primite

- Edgar Papu, *Eminescu într-o nouă viziune*, eseu introductiv de acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga, ediție și note de Vlad-Ion Papu, Iași, Ed. Princeps Edit, 2005. 124 pag.
- Ștefan Borbély, *Despre Thomas Mann și alte eseuri*, Cluj-Napoca, Biblioteca Apostrof, 2005. 172 pag.
- Anatolie Paniș, *Sfârșitul lumii*, roman cu 4 subdiviziuni, Ed. Snagov, 2005. 256 pag.
- Gavril Moldovan, *Taciturnalii*, Cluj, Ed. Clusium, 2005 (versuri). 140 pag.
- Mircea Măluț, *Topografii critice*, Bistrița, Ed. Eikon, 2005. 128 pag.
- Dinu Flămând, *Grădini/Jardins*, ediție bilingvă româno-franceză, trad. în franceză de Claudia Fontu,

- Cluj, Ed. Idea Design @ Print, 2005 (versuri). 56 pag.
- Rachel Hausfater-Douieb, *Drumul de fum*, roman, tradus din limba franceză de Betty Kirchmajer-Donca, București, Ed. Universal Dalsi, 2005. 86 pag.
- Lazăr Lădariu, *Sub norii de plastic*, versuri, ediție îngrijită de Mariana Cristescu, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 2005. 80 pag.
- Mihai Firica, *Limba șarpelui călător/The Tongue of the Wandering Serpent*, ediție bilingvă româno-engleză, trad. în engl. de Victor Olaru, Craiova, Ed. Ramuri, 2006 (versuri). 88 pag.
- Dan Stanca, *Mut*, roman, București, Ed. Cartea Românească, 2006 (prezentare pe ultima copertă de Dan

- C. Mihăilescu). 312 pag.
- Nicoleta Sălcudeanu, *Pasiențe*, București, Ed. Fundației Culturale „Ideea Europeană”, 2005 (critica literară). 172 pag.
- Gina Goia, *Miriapozi*, Cluj-Napoca, Ed. Eikon, 2005 (versuri). 176 pag.
- Anatolie Paniș, *Sfârșitul lumii*, roman cu 4 subdiviziuni, Ed. Snagov, 2005. 256 pag.
- Justin Ceuca, *Aventura dramei românești*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. „Discobolul”, 2005. 276 pag.
- Kathleen Weidner Zoehfeld, *Epoca de gheață. 2. Dezgheșul*, roman, trad. de Gina Frîncu și Adrian Deliu (Ambra Production), București, Ed. Corint Junior, 2006. 118 pag.

comentarii critice

Ceea ce a caracterizat lungul și care părea a nu se sfârși niciodată coșmar comunist a fost crunta sa decizie de a rupe legăturile firești dintre oameni, de a-i desolidariza, de a-i lăsa singuri în fața tuturor încercărilor pe care destinul le poate hărăzi cuiva, fiecăruia. Prăbușirea comunismului, la mai puțin de un secol de la instaurarea lui, dar după ce se întinsese pe o șesime din globul pământesc s-a datorat anume eșecului de a-și realiza dezideratul, în forma lui nudă. Omul vechi, omul dintotdeauna, a rezistat, a plătit cu jertfe nenumărabile, dar a găsit puterea să înlătore răul tocmai atunci când pesta roșie se considera apărata de acea curgere a timpului ce pare a da normalitate și celei mai strigătoare anomalii.

A ține viu și neîntrerupt lanțul umanității a fost, fără îndoială, o deosebit de grea sarcină, cei care și-au asumat-o, fără a fi sfinți, au acționat sub aripa Providenței, salvând comunicarea, prietenia între oameni, în cercuri tot mai largi și nu neapărat dintr-o strategie. Ci, mai degrabă, dintr-un prea plin sufletesc care i-a împins să dăruiască acolo unde insul era gândit să nu aibă o picătură mai mult decât admite supraviețuirea. Adesea, nici atât...

Cartea prietenilor mei, de Iordan Chimet, învingător în lupta cu știtele spaimei este un asemenea exemplu, bilanțul, totodată, al unei vieți trăită sub constelațiile libertății spirituale, nu altundeva, ci chiar în bolgiile comunismului. Poet, retezat în relația cu cititorul în plină tinerețe creatoare, critic de artă, merit de autoritate tăcerii, Iordan Chimet și-a dedicat anii de reclusiune socială prietenilor, spre a ieși, cu decență și demnitate la lumină în perioada convențional numită a destinderii, publicând o magnifică enciclopedie a artelor sud-americane, iar după risipirea negurilor, mai multe, ample tomuri, esențiale pentru o epocă și actanții acesteia.

Carta *prietenilor mei* (Edit. Universal Dalsi, Buc., 2005), de aparență testamentară, cuprinde bilanțul unei existențe, la adâncă și senină senectute, cântecul de iubire și de speranță al unui pământean care a crezut și mai departe crede în capacitatea omului de a trăi într-o frumusețe și roadele vieții, fără a deveni agresor, înconjurat de prieteni pe măsură, eliberați din strânsoarea cotidianului, de chemările neantului, de ispitele crasei materialității: Nicu Steinhardt, G. Tomaziu, Margareta Sterian, de acasă, apoi alții, numeroși, din Lumea Veche, din Lumea Nouă, scriitori, artiști plastici, filosofi, prieteni de toată ziua sau doar în *Imaginară*, precum Eugen Ionescu, Jorge Luis Borges.

Prieteni la îndemână sau doar prin corespondență, odată ce lui Iordan Chimet nu i s-a îngăduit să călătorească în străinătate decât în toamna anului 1989! Suflete afine din Mexic, Argentina, Brazilia, Guatemala, Venezuela l-au înțeles și încurajat în munca lui creatoare, el ține să-i recompenseze: „Clipa aceasta finală este nu numai o sacră datorie dar și șansa unei mari bucurii — de a putea rosti la masa recunoștinței numele tuturor celor care mi-au făcut posibilă fericita aventură a existenței: *miracolul de a nu fi singur, de a fi obținut darul cel mai de preț: prietenia.*”

A fi însă autentic prieten mai înseamnă a fi și un factor de destin în viața celui alt. Lui Nicu Steinhardt, Iordan Chimet îi află destinația ideală. La un sfat de taină cu Dinu Noica — la restaurantul din pasajul Universității — este încurajat să treacă la fapte, încât „peste două săptămâni plecăm cu viitorul monah Nicolae spre Rohia, stația terminus a destinului său”. Ca un răspuns al celui astfel ghidat, citim mai departe „un *Cuvânt înainte* posibil la o nouă ediție a *Baladei pentru Vechiul Drum*”, scris de N. Steinhardt, în vederea unei reeditări a lui Iordan Chimet.

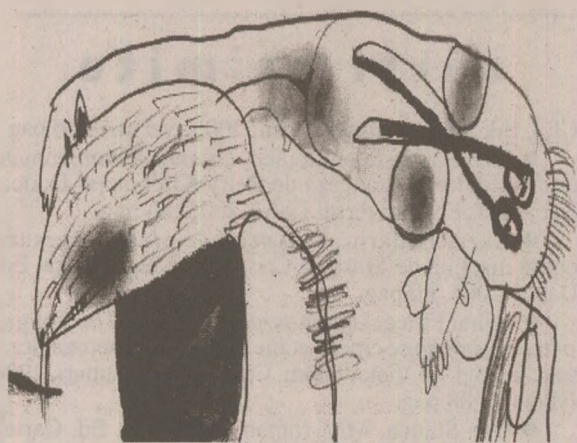
Gigi Tomaziu (parcă-l văd în curtea largă și ierboasă a unei case însorite, udând cu furtunul un prunc herculean care scotea țipete de plăcere) „a fost un *gentleman valah*, specie rarissimă, pentru care onoarea reprezenta virtutea supremă”. Nu numai ca admirabilă intelectuală, dar și ca femeia vitează (Indian Woman) este înfățișată Margareta Sterian; om-orchestra a fost și George Ciorănescu, „conștiință ireproșabilă, gata oricând să se dăruiască tuturor cauzelor în care prezența sa ar fi putut fi utilă.”

Prietenia ca destin

Iordan Chimet, *Cartea prietenilor mei*, Editura Universal Dalsi, București, 2005

Trecut într-o listă de scriitori, evrei, cel care nu era, Iordan Chimet își cercetează identitatea de copil al Galațiului, cu nume oriental, dintr-o familie de institutori autori de gramatici ale limbii române: „Iată cum, datorită numelui meu, am putut cunoaște și pe viu dramatica experiență a izolarii și incriminării gratuite, care a otrăvit viața atâtor prieteni ai mei.” Dacă experiența lui a fost mai degrabă simbolică, lipsită de forme aberante, tragice, trăite de lumea evreiască, nu mai puțin s-a simțit onorat de prietenia multor semeni evrei. Altfel, ne mărturisește „tot ce am putut face cu mijloacele mele — prin forța împrejurărilor atât de firave — a fost să apar, în cărțile pe care am reușit să le public, ca și în viața de fiecare clipă care apare și trece, ideile de prietenie, loialitate și solidaritate umană pe care lumea copilăriei mele mi le-a înfățișat drept temelii

existenței.”

Despre lumea de mâine, octogenarul ce-și celebrează copilăria ca pe o vârstă formativă — dacă nu doar definitivă! — memorialistul scrie cu amărăciune: „Am încercat să-i scrutez posibila imagine viitoare pe o hartă mentală, nu am reușit. Premonițiile m-au părăsit.” Sertar al unor călduroase schimburi de scrisori, reproduse în facsimil, *Cartea prietenilor mei* se centrează, în ceea ce-i privește pe cei din străinătăți — unele foarte îndepărtate — pe două coloane memorialistice, doi piloni de susținere, echilibrând un conținut de mare varietate. Este vorba, de numirea în anul 1986 a lui Iordan Chimet, scriitor tolerat de regim cu condiția de a face cât mai puține valuri, într-un prestigios juriu literar american, unde membrii acestuia urmau să propună candidații la premiu. Scriitorii de mare anvergură de oriunde. Iordan Chimet l-a propus, într-o primă instanță, pe Eugen Ionescu. Autoritățile nu i-au permis să călătorească în Statele Unite, dar episodul se constituie într-un adevărat roman, în care protestul împotriva tiraniei este direct, în termeni măsurati, fermi.

Celălalt pandant luminează împrejurările scrierii albumului de artă — l-am numit enciclopedic — intitulat *America latină. Sugestii pentru o galerie sentimentală* (Edit. Meridiane, Buc., 1984), despre care am scris la vremea respectivă, la sugestia prietenului meu Vasile Drăguț, care mi-a și sugerat la care centru de librării aş putea găsi lucrarea. Carte măreață, de format mare, cu excepționale reproduceri și mai cu seamă evidențind o erudiție cu adevărat miraculoasă, pentru un istoric de arta lipsit de accesul la marile pinacoteci/biblioteci ale lumii, această radiografie a artelor Americii latine a fost una din foarte rarele apariții de talie internațională — ba chiar în premieră — în acei ani și în țara noastră.

Văzut spectacolul american din perspectivă europeană, de la galerie, cum spune autorul, America latină își dezvaluie, cu artiștii ei plastici, cu scriitorii, chipul multiplu, identitatea. Laboratorul de creație al acestei cărți de excepție ne este adus la cunoștință în *Cartea prietenilor mei* la mai bine de două decenii, de unde un alt factor ni se revelează, o altă concepție a timpului la un cuget însetat a-și spori, către universalitate, cunoașterea. Carte târzie, cu iz testamentar, aceea a prietenilor, dedicată celui mai nobil sentiment ce-i poate apropia pe oameni între ei, îndepărtându-i de umbrele tragicului sentiment de a fi singuri în Cosmos este un model de terapie sufletească. Împrejurarea că acești prieteni nu mai sunt, iar acum resuscită, ține de magia evocării, pe care poetul Iordan Chimet o posedă. În paginile memoriale ale octogenarului care vede lumea cu ochii unui copil, cititorul îi va întâlni, în forma lor cea mai bună, pe „bunul domn Claude Aveline”, pe Matta, pe José García Ocejó, pe Ricardo Martínez, pe Raul Soldi și Norah Borges, vor afla cum au dat crezare mari pictori și scriitori unui tânăr din România care le cerea informații. Un tânăr crescut în idealurile unei generoase democrații, ducându-și cu onorabilitate viața într-un viespar al totalitarismului, salvat de darul visării, al credinței în om.

Depozitar al unui fantastic album sufletesc, martor, prihtre ultimii, ai unei epoci care începe să se închidă în tainele ei, Iordan Chimet pare a-și spune ultimul cuvânt odată cu *Cartea prietenilor mei*. Să sperăm că e o simplă stratagemă a unui spirit care știe să fie și ghidus. Și, oricum, să nu trecem cu ușurință peste sfatul bătrânului înțelept: „Explorați universul acesta suav din fața voastră, dinlăuntrul vostru. Nu vă risipiți eternitatea — pe care o stăpâniți în comun cu florile și păsările — în mod inutil, cu ochii deschiși.” Sau, mai precis: „La ora bilanțului trebuie să mă întreb ce mai rămâne din această bulversanta ipoteză a existenței? Totul. Datorită prietenilor mei, chiar dacă trăind ca ostatic într-o societate artificială, într-o tiranie absurdă, mi-am recăpătat libertatea, putând conviețui cu prietenii mei într-o lume paralelă, situată în afara istoriei, în care temnicerii nu puteau pătrunde.”

O lume paralelă și totuși un triumf pe teritoriul adversarului!

Barbu CIOCULESCU

critică literară

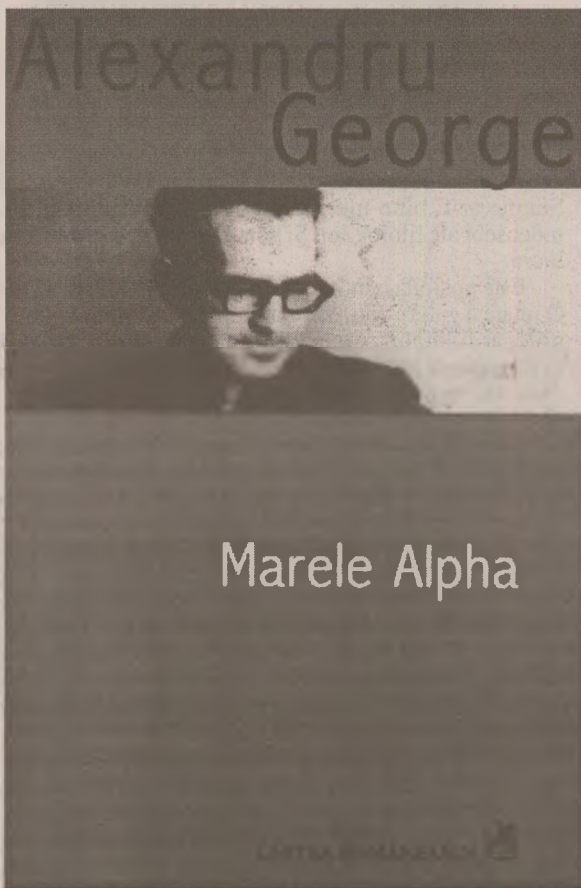
Ca și cum autorul cu treizeci și cinci de ani mai tânăr ar vrea să facă joncțiunea cu actualul Alexandru George, pe inconfundabilul contur de comportament pe jumătate morocânos, pe jumătate sarcastic al acestuia, *Marele Alpha*, studiul dedicat de critic lui Arghezi, începe *ex abrupto*, cu o... palmă trasă cititorului: „Am pus în fruntea studiului nostru acest titlu și ne îndoim că măcar vreunul dintre cititorii care-și vor arunca asupra lui privirea va putea pricepe despre ce e vorba.” (p. 7). La un prim nivel, Alpha nu este altceva decât unul dintre pseudonimele folosite de poet. Cu o treaptă mai jos, această semnătură, pe care istoricul literar o recuperează, e făcută să participe la complicata receptare a lui Arghezi. Excedat de tirania lirică exercitată de autorul *Cuvintelor potrivite*, M.R. Paraschivescu, contestatar înverșunat al lui, fusese bucuros să constate în anii '60 că „s-a terminat o dată cu litera A și am ajuns și la litera B” (Blaga, Barbu, Bacovia). În fine, comutând discuția din acest plan onomastic într-unul simbolic, Alexandru George va ajunge la echivalări și inflexiuni relativ surprinzătoare pentru cei care-i cunosc raționalismul critic, tonul mai „uscat” și ironic al comentariului. Lectorul tras de urechi în primul paragraf al cărții se războie printr-un surâs atunci când parcurge următoarele fraze, dorite lămuritoare: „Pentru cel care poate să treacă cu vederea peste circumstanțe și să scruteze viitorul, statura poetului pe care chiar soarta l-a hărăzit în fruntea celorlalți n-a făcut decât să crească. De aceea, l-am pus sub semnul literei dintru început *alpha*, care la vechii fenicieni însemna taurul (în a cărui zodie poetul s-a născut) și care tăia drumul în Necunoștință, la începutul anotimpurilor.” (pp. 196-197).

Din fericire, acest ton destul de exaltat nu este definitoriu pentru întregul volum; e una din rarele pase lirice ale exegetului, un ochi scăpat mai larg într-o țesătură critică strânsă. *Marele Alpha* are rigoarea hermeneutică a studiului literar (fără să-și propună a fi o monografie în toată puterea cuvântului) și libertățile imaginative ale eseului, pendularea autorului între cele două încadrări arătând că opul său nu se înscrie, cu totul, în nici una dintre ele. Originalitatea ipotezelor avansate, noutatea pistelor de lectură pe care criticul le propune, se sprijină pe o parte a creației argheziene (poezia îndeosebi, apoi textele cu veleități teoretice, pamfletele și la urmă romanele), iar nu pe un fond documentar solid în ordine cantitativă, pe volumul masiv al operei. Alexandru George nu se arată interesat de o străbateră la pas și o descriere în amanunt a acesteia, ci de identificarea unei structuri, ilustrată cu exact atâtea citate câte sunt necesare. În mai multe rânduri, unul și același text e invocată pentru a proba enunțurile comentatorului; altele, variantele pe care Arghezi le-a dezvoltat pornind de la un anumit model simbolic și expresiv sunt decupate pentru a fi comparate și a se dovedi, astfel, deopotrivă persistența și circulația temelor poetice. Lucru cu atât mai important, cu cât „unitatea temperamentală la care se reduce orice mare poet” (Lovinescu) este dificil de stabilit, fixat, precizat în cazul său. Una dintre tezele importante ale cărții este aceea a complexității, să-i spunem, tensionate pe care opera argheziană o prezintă. Numeroase caracterizări vin să indice și să sublinieze, repetitiv, eterogenitatea universului artistic și „incoerența genială” a unui creator ce pare a-și trage substanța lirică din disparități, antinomii și sfâșieri ale eului, dualități, polarități morale și contradicții în ordine intelectuală. Dacă sufletul creatorului îi apare criticului ca „plin de ascunzișuri, de surprize și de contradicții”, unele dintre cele mai semnificative versuri ale sale sunt construite dialogal ori monologal, astfel încât mai multe voci să se întretaie și o pluralitate de centri ai conștiinței să devină manifestă. Arta poetică din deschiderea volumului de debut subliniază anume apropierea, sudura, *sinteza* contrariilor: „Am văzut că în *Testament*, expresie lapidară a activității sale artistice pe care o dedică primului său fiu, Arghezi vorbește de cele două surse ale artei sale, cea divină: slova de foc (e vorba de tipul de scriere inspirată și criptică (*sic!*) care a apărut pe peretele palatului regelui Balthasar și pe care a descifrat-o prorocul Daniel) și slova făurită (adică arta elaborată printr-o tehnică anume) unificate printr-un gest de voință crâncenă. La temelia

Daniel Cristea-Enache
CARTEA ROMANEASCĂ

Cuvinte potrivite

Alexandru George, *Marele Alpha*, eseu, ediția a II-a, Editura Cartea Românească, București, 2005, 232 p.

artei literare a lui Arghezi stă deci o formulă duală, o sinteză realizată printr-un act de mare violență, care lasă să se vadă elementele ce au intrat în compoziția ei.” (p. 141). Forma spiritului arghezian, fală ce-i desparte plăcile tectonice, reverberează în profunzimea textelor și în extensia lor, acoperind diversele fațete ale unei activități laborioase și atingând, parcă, însăși fibra verbului. Structura „spartă”, disonantă, dramatică a unei opere atât de moderne în crizele și convulsiile subiectului (ne)cunoscător — cu toate că Alexandru George îl vede pe Arghezi ca pe un medieval întârziat, nescolastic, refăcând experiența spirituală dintr-o altă eră a sufletului omenesc — poate

fi derivată într-o poetică și conjugată cu un specific artistic. Un mod de a gândi poezia și un mod de a o scrie. Mai puțin decât oricine unilinar și previzibil adept al „subiectului din tactica veche, care se naște ca o artificioasă, descrie o curbă luminoasă și se stinge” („*Literatura nouă*”, în „*Cugetul Românesc*”, 1922), poetul contorsionează expresia și întreprinde veritabile atentate semantice, definindu-se stilistic prin „felul elaborat al amalgamării” de registre expresive.

Prețioase mi se par și observațiile autorului în legătură cu materialitatea, frecvent adusă în discuție, a poeziei argheziene, la nivelul viziunilor desfășurate și al lexicului utilizat. Cuvântul popular, suculent este ales mai mult ca element de contrast, „vulgaritatea” vocabularului nefiind căutată pentru sine, ci pentru a face corp comun cu estetișmul atitudinii. Tehnica poate fi urmărită în poezie, ca și în pamflete (atât în cele cu adresă precisă, cât și în textele ce-și uită practic obiectul, în incandescența injuriei). Mai mult decât atât, propensiunea spre pitorescul ori prozaismul existenței, patinarea pe suprafețele dure și rugoase ale lumii nu coboară, la Arghezi, nivelul poeziei, care își ia zborul tocmai din bubele, mușcăturile și noroiul în care, aparent, se afundă. Cum foarte bine observa Alexandru George, scrisul marelui nostru poet „anihilează cu totul impresia de concret pe care elementele ce intră în constituția lui ar putea-o alimenta, și se deschide larg, ca o formă abstractă” (p. 144). Ajungem astfel la una dintre „blestemele probleme insolubile” ale poeziei argheziene, rezolvată de critic cu inteligență și acuitate speculativă. O miză a cărții, mai ales în contextul primei sale ediții, a fost aceea de a introduce în investigația și explicarea marelui Alpha experiența lui monahală de tinerețe. Răsturnând tezele oficialității literare din epoca realismului socialist, cu prelungirile ei, Alexandru George contestă imaginea unui Arghezi-poet al omului, cu apetență pentru social în sens revoluționar, „dumirit” asupra sensului Istoriei; și șchiează în loc portretul mult mai veridic al unui creator căruia vechiul interval călugăresc, decisiv în ordine formativă, i-a lăsat o „amețea metafizică” și o nostalgie spirituală. Urmărind firul răsturnat al dramei sale, exegetul trage linii unificatoare între opera și biografie, explicând gesticulația paradoxală a unui „psalmist” cătuși de puțin ortodox, ca și răzvrătitului însetat de absolut. Tortura morală căreia i se supune, adesea, eul liric arghezian poate fi înțeleasă și decodată mai bine în cadrul dezbaterii interioare și al dramelor lăuntric-obscure pe care episodul religios din tinerețe l-a creat. Aici stă, în fapt, toată chestiunea: nu a fost un simplu episod biografic, printre altele. Practica duhovnicească a scrutării de sine, cât mai severă, exigentă, nemiloasă, poate fi, de asemenea, pusă în relație cu „masochismul” moral-intelectual, spiritual și sufletesc al personajului predilect din *Psalmi* și din celelalte poezii. Cu sagacitatea cunoscută și cu doza de ironie necesară, criticul va vorbi într-un alt capitol al cărții despre actul poetic *specific intelectual* al „a-intelectualului” Arghezi; în cel de față, intitulat *Vraciu* și având o mare importanță în economia cărții, el ajunge, pornind dintr-un alt unghi, la concluzii similare: „nu dualitatea bine-rau (adică un principiu moral) e nucleul acestei poezii, ci chinul conștiinței cunoscătoare, adică un principiu intelectual” (p. 139).

Nu împărtășesc însă (deși speculația autorului rămâne pasionantă) teza lui Alexandru George potrivit căreia procesul, travaliul creator contează mai mult, la Arghezi, decât opera, produsul finit. Că efortul ar fi mai important decât rezultatul. Estetica eteogenă și căutarea „în nesiguranță” mi se par perfect integrate în cuprinsul poemelor lui mari, în care cuvintele *potrivite*, forțând sintaxa și reformând vocabularul, reconfigurează în mod excepțional imaginarul saturat de atâtea și atâtea reprezentări anterioare. Ineditele traiectorii deschise și drumul trudnic parcurs de autor își găsesc împlinirea nu într-un merit al încercării propriu-zise, ci în bijuteriile realizate cu migală de poet. Care se considera, cum știm, un simplu meșteșugar al cuvântului.

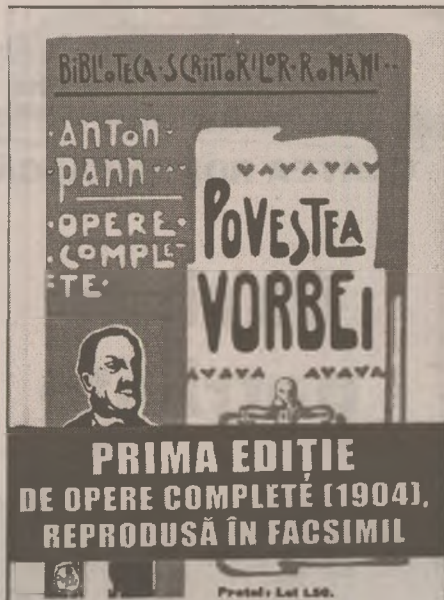
E una dintre puținele obiecții de fond ce pot fi aduse acestei cărți incitante și substanțiale. ■

critica edițiilor

Antonpanniada editorială

(II)

„Biblioteca pentru toți“), în anul 1967. Dacă ar fi avut un asemenea sfetnic și dacă i-ar fi urmat sfaturile, Editura Semne ar fi bine-meritat laudele tuturor cititorilor și îndeosebi ale filologilor. Și nemurirea. Ceea ce nu e puțin lucru.

Este posibilă o îndreptare a greșelii și o uitare a gafei? O uitare a gafei — nu, dar o îndreptare a greșelii — da. Un prilej ar fi împlinirea, în 2007, a o sută șaiszeci de ani de la apariția primei ediții a *Culegerii de proverburile sau Povestea vorbii*, în 1847.

Pentru a nu lăsa afirmația despre calitatea execrabilă a ediției Minerva (1904), actualizată prin facsimilare, să plutească în ceea ce ar putea să pară a fi niște vagi impresii de răsfoitor de carte sau de cititor superficial și pentru că, în critica edițiilor, place sau nu place cui citește, afirmațiile nemotivate cu fapte lingvistice nu merită a fi luate-n seamă, dau, în continuare, câteva exemple culese din colajonarea prin sondaj a câtorva texte (29 capitole de „proverburile” *Despre...* și 35 anecdote „versuite”) din *Povestea vorbii*, ediția Minerva (1904), respectiv ediția Semne (2004) cu aceleași texte din ediția originală (1852-1853).

Iată câteva exemple de „proverburile” *Despre...* și câteva versuri din „poveștile vorbii” modificate, ciuntite sau pur și simplu omise, fără nici-o motivare sublinieră (cum se obișnuia și pe-atunci, și chiar și mai devreme) și care nu pot fi considerate greșeli de tipar, ci mai curând greșeli de lecțiune și stângăcii profesionale: p. 11 — omite de trei ori catrenul-refren: „Dacă mi să facea foame, / Eu la masă mă duceam, / De la supă până la poame / Închinam și chef făceam”, înlocuindu-l, după citarea primului vers, cu „etc.”; p. 15 — „Și plecă cu dânsul ca să târguiască: /¹⁾ „Și plecă cu dânsul în piață să târguiască;”, p. 38 — „Căci prin marea sa-ngrijire privighează peste noi” / „Căci prin marea sa-ngrijire privighează pentru noi”; p. 45 — „Ca să scutească din cale” / „Ca să scurteze din cale”; p. 45 — „Trei feciori mergând p-o vale” / „Trei neghiobi mergând p-o vale”; p. 46 — „E anevoi să tai pom și să gonești om” / „E anevoie să tai pom și să cioplești om”; p. 48 — omite versul: „Ș-o doboară voinicește”; p. 63 — omite versul: „Alții iarăși bându-l, dintr-al lui plecat”; p. 76 — omite versul: „Tata cu nașul și nașa”; p. 127 — omite versul: „Ea la acei oameni, bărbați și neveste”; p. 132 — ciuntesc zicala: „Muierea are nouă găuri și multe cere”, reducând-o la: „Muierea multe cere”; p. 146 — „Cum că la răspunsuri le fură ciudată” / „Cum că la

răspunsuri le păru ciudată”; p. 148 — „Umblă noaptea ca liliicii” / „Umblă noaptea ca liliicii (selinistă)”; p. 148 — „Și negustând s-a stăpânit” / „Și negustând s-a stăpânit”; p. 152 — omite zicala: „Nu vă scoateți ochii unul altuia”; p. 154 — omite versurile: „Cum se întâmplă adesea / Când unul când alt la sfat iese”; p. 154 — „Negonite fug din casă” / „Negonite fug, ne lasă”; p. 158 — omite toate proverbele turcești, modifică titlul grupajului din *Proverburile turcești cu românește în Proverburile turcești*, elimină nota lui Pann despre accentele cuvintelor în limba turcă și schimbă succesiunea proverbelor.

Nu mai citez aci alterările formelor fonetice și morfologice — peste cinci sute de fișe culese din aceeași colajonare prin sondaj —, dar dacă editorii de la Semne socotesc că le-ar fi utile, li le țin la dispoziție.

Adaug la observațiile de mai sus, trecând peste multe altele pe care le-aș mai putea face cu deplină îndreptățire, câteva însemnări despre notele subliniare din ediția Minerva (1904). Fie și numai citirea acestor note ar fi trebuit să le atragă atenția doamnelor/ domnilor de la Semne asupra gafei editoriale pe care urmau să o facă. Dar mai înainte, pentru că de-abia înscrisei anul de apariție 1904, vreau să-mi exprim speranța că responsabilii Editurii Semne nu și-au propus să aniverseze, în 2004, prin publicarea volumului întâi din „opere complete” de Anton Pann, împlinirea unui secol de la apariția lui în Editura Minerva. Dacă aceasta le va fi fost intenția, atunci am avea de-a face cu încă o gafă gogonată, dar aniversara, nu comemorativă.

În primul rând, nu toate notele subliniare aparținând autorului Anton Pann (nu „Panu”, cum se citește la pp. 7 și 12, probabil că din vina tipografului...), poartă mențiunea convențională (n.a.). De exemplu, glosele de la p. 18, „carte de zodii” și „mertic” la cuvintele din text „zodiac” și „tain” nu sînt ale Editurii Minerva, cum reiese din absența indicației convenționale, ci ale lui Anton Pann. Mai ciudate sînt trimerile la ediția Anton Pann, *Culegerii de proverburile sau Povestea vorbii*, București, Editura Librăriei Carol Müller (colecția „Biblioteca pentru toți” (1895), ca la o ediție de referință, deși „corecturile” sînt greșite: p. 14, nota 1 — „Ed. bibl. p. toți: aștepta”, în loc de „adasta”, cum se citește în text și este corect, conform ediției din 1852-1853, lecțiunea din ediția Müller (1895) fiind greșită; p. 14, nota 2 — „Ed. amintită: ciorba”, în loc de „vorba”, cum se citește în text și este, de asemenea, corect etc. Trecând peste involuntar, probabil, absurda notă 1 de la p. 25, agățată de prepoziția „pentru” din text („În edițiile ulterioare — peste”), cred că trimerile citate și altele necitate la ediția Müller (1895) au contribuit la crearea a două mituri editoriale. Primul — al calității indubitabile a ediției Müller (1895), citată de editorii de la Minerva (1904), nu așa cum s-ar părea, din respect față de prima ediție integrală a *Culegerii de proverburile* tipărită cu litere, ci din neștiința că ediția din 1852-1853 era singura ediție completă tipărită de Anton Pann și din părerea că deosebirile constatate de dânsii în textul Müller (1895) față de textul din ediția originală (1852-1853) ar putea să provină din folosirea de către autorul/ autorii ediției Müller (1895) a unei alte ediții originale, și aceea completă, pe care nu o cunoșteau. Al doilea mit — cel al superiorității ediției Minerva (1904), față de ediția Müller (1895), întrucât ediția din 1904 pare să ofere un text stabilit prin critica textului din 1895. Aceste două mituri au contribuit de mai multe ori, din 1904 până în prezent, la eliminarea din „competiție” a singurei ediții de încredere, ediția originală din 1852-1853, care suferă și de două mari neajunsuri: nu se găsește decât în depozitele marilor biblioteci și nu poate fi citită decât de cunoscătorii slovelor. Deci...

Totuși mă muncesc o întrebare. Admit că, preocupat să citez ediția din colecția „Biblioteca pentru toți” a Editurii Carol Müller, supraveghetorul ediției Minerva (1904) a uitat să menționeze edițiile după care a reprodus textele din tomul întâi al „operelor complete” ale lui Anton Pann. Dar mă întreb: oare de ce va fi uitat supraveghetorul ediției semne (2004) să justifice într-o prefață facsimilarea ediției Minerva (1904)? Aștept răspunsul.

G. PIENESCU

¹⁾ În loc de forma corectă din ediția originală 1852-1853.

Este desigur laudabilă intenția Editurii Semne de a-l comemora pe Anton Pann, scriitor, muzician — compozitor al imnului național — și editor-tipograf, la împlinirea, în 2004, a o sută cincizeci de ani de la trecerea lui Dincolo, printr-o ediție facsimilată. O ediție facsimilată ce nu cuprinde numai cartea care l-a impus colegilor lui de „talant”, *Povestea vorbii*, ci și alte câteva cărți, scrise, după cum însuși mărturisește „în ceasurile mele vacante”, pentru că „m-am obișnuit a nu șede fără lucru; și scriind câte ceva, mi se pare că-mi trece vremea foarte dulce”: *O șezătoare la țară sau Povestea lui Moș Albu, Nezdrăvăniile lui Nastratin Hoge, Osebite anecdote și Istoria preînțeleptului Arghir cu nepotul său Anadam*.

Din păcate — păcatele obișnuite, de mai multe ori menționate și criticate în această rubrică, dar pare-mi-se că zadarnic, pentru că cine ar trebui să citească „critica edițiilor” ori nu o citește, ori o citește și nu pricepe nimic, ori o citește, pricepe cam despre ce ar fi să fie vorba, dar o consideră zadarnică, așa cum a-nceput să mi se pară și mie —, din păcate, deci, intenția Editurii Semne este laudabilă numai în sine, nu și ca realizare. Ca realizare, este o mare, o gogonată gafă comemorativă, care adaugă încă un exemplu, deși nu mai era nevoie, la numeroasele exemple date în „Critica edițiilor” despre complexa și profundă incompetența profesională a majorității editorilor contemporani de literatură română clasică. Nici un adevărat editor, deci cu doxă, cu experiență și cu știință de carte specifică nu ar fi făcut ridicula eroare, cu atât mai ridiculă cu cât a fost pregătită, probabil, din nepricepere, cu entuziasm de cei ce conduc Editura Semne — patroni, directori, manageri sau cum și-or mai fi zicând —, de a publica în facsimil cartea Anton Pann, *Opere complete. Povestea vorbii*. — *O șezătoare la țară*. — *Nastratin Hoge*. — *Înțeleptul Arghir*. — *Osebite anecdote*. Ediție populară. [Colecția] „Biblioteca scriitorilor români”. București, Editura Minerva — Institut de arte grafice și Editură, 1904. Titlul citat este al unei ediții postume oarecare, lipsită de orice valoare alta decât bibliografică și, eventual, documentară, întrucât ilustrează un moment din zbuciumata istorie a ortografiei limbii române și este, după cum sper să reiasă din suita de articole *Antonpanniada editorială*, unul din principalele izvoare ale erorilor din edițiile *Culegerii de proverburile sau Povestea vorbii* publicate din 1904 până în prezent. Dacă domni/ doamnele care conduc Editura Semne ar fi fost mai puțin fuduli/fudule de nezdrăvănia pe care o puneau la cale, fudulie înscrisă pe banderola ce încinge copertele volumului — „Prima ediție de opere complete (1904) reprodusă în facsimil” — și dacă ar fi avut oarecare spirit autocritic, și-ar fi dat seama că nu prea știu ce pun la cale. În consecință, ar fi apelat la sfaturile unui filolog — pentru că astăzi nu mai poți fi editor de literatură clasică română, dacă știi cam tot atâta carte câtă știa, să zicem, fie-iertatul Leon Alcalay și dacă te pricepi doar să faci investiții în calculatoare performante, în hârtie și cartoane și să închei contracte cu tipografiile și cu difuzorii. Sfetnicul filolog, dacă n-ar fi fost și el impostor, le-ar fi spus conducătorilor Editurii Semne că ediția de „opere complete” ale lui Anton Pann, apărută în anul 1904 la Editura Minerva nu este decât volumul întâi al unei proiectate dar nerealizate ediții de opere complete și că nu cuprinde nici măcar toate scrierile lui literare. De asemenea, le-ar fi demonstrat, cu argumente peremptorii, că tomul pe care intenționau să-l facsimileze este, de la titlurile înscrise pe coperta interioară și până la ultima filă, una din cele mai bogate colecții de greșeli din câte au fost realizate în edițiile postume ale scrierilor lui Pann. În paginile ei, cititorul avizat găsește denaturări de toate categoriile ale textului autentic prin omisiuni de cuvinte, de fraze, de sintagme, de versuri, modificări ale sintaxei, ale morfologiei și ale foneticii din edițiile originale. Același sfetnic i-ar fi convins, poate, pe conducătorii Editurii Semne, că, printr-o investiție quasi-egală, ar fi putut deveni autorii unui act cultural de neîndoiebnică valoare: facsimilarea ediției *Culegere de proverburile sau Povestea vorbii*, publicată de Anton Pann, în anii 1852 și 1853, în tipografia sa, fiecare capitol din versiunea originală, tipărită cu slove, urmând a fi dublat de transcrierea lui cu litere, după textul îngrijit de mult-regretatul I. Fischer pentru ediția completă, apărută sub egida Editurii pentru Literatură (colecția

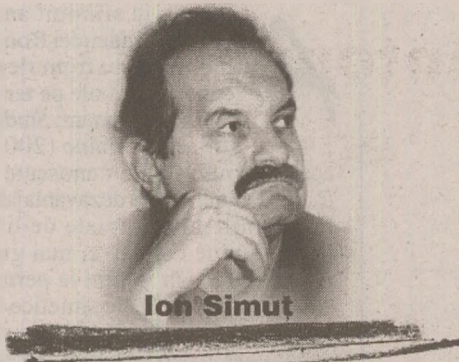
istorie literară

Victor Valeriu Martinescu poate aspira la gloria baudelairiană de a nu fi înțeles. El, ca avangardist singuratic, situat în afara oricărei grupări, s-a și instalat cu satisfacție în acest rol de scriitor ciudat, care, de fapt, nici nu vrea să fie înțeles, pentru că nu ar avea cine să-l înțeleagă: toți cititorii sunt niște proști sau niște stupizi, ca să nu mai vorbim de cititoare. Acest discurs negativ împotriva cititorilor revine ostentativ în cartea sa din 1943, *Cocktail*, imposibil de clasificat. Autorul o numește simplu „scriere”, atât în dedicația către sine însuși, ca singurul demn de ea („*închin această scriere singurului meu prieten și camarad de arme spirituale, victor valeriu martinescu, în semn de pioasă recunoștință și de suveran dispreț*” etc.), cât și în explicația introductivă. Ne informează că a mai tipărit (mai degrabă a multiplicat) din această carte 31 de exemplare în urmă cu câțiva ani: „numai 31 de exemplare — și acestea hors commerce — dat fiind nivelul de înțelegere pur intelectual al publicului cititor de ieri, de azi și de totdeauna”. Într-un post scriptum la prefața ediției din 1943 (singura atestată), declară ironic, pentru a risipi orice confuzie, „că scrierea de față e un superroman de hiperanaliză ultraintrospectivă”. O serie de avertismente, scrise cu litere mari pe câte o pagină de carte, ne întâmpină cu o cascadă de sfidări: „*Cine mă citește îmi face onoare, cine nu mă citește îmi face plăcere*”; „*Persoanele cu nervi slabi, suferinde de insuficiență prematură a glandelor endocrine și de pronunțată debilitate intelectuală, sunt insistent rugate a nu citi scrierea de față. Autorul nu răspunde de eventualele accidente mintale*”; „*Voi, cari cutezați a citi acest super-roman, lăsați-vă acasă prostia*” etc. Un alt aviz cere să nu fie luați în seamă criticii literari, huliți în carte, alături de universitari, și ponegriți de către autor de câte ori are ocazia.

E greu să accepți că o carte cum e *Cocktail* ar fi roman sau, mă rog, „super-roman”. E greu să detașezi anumite teme evidente într-o carte fără fir epic, fără personaje individualizate, fără o structură narativă. Strategia de investigație ar putea părea una eseistică, dar nu are nici o logică: desfășurarea secvențelor e liberă, aleatorie, după bunul plac al autorului, care își etalează acest abuz în text, declarând că face ce vrea. *Cocktail* are un dispreț total față de orice „compoziție”: e un șir de dialoguri (adesea aberante) ale autorului cu dublurile sale (umbre sau proiecții), dialoguri cu iubitele sale multiplicat artificios, o succesiune de texte și atitudini, cugetări despre iubire, adevăr absolut, cunoaștere, timp, actualitate etc. — alternând proza banalității (rătăcirea pe străzi, prezența într-un bar) cu grotescul și speculația filosofică hazardată. Rezultatul e o sumă incoerentă de reacții — toate negative — la mediul social și la mediul cultural. Singura valorizare pozitivă aparține unui eu hipertrofiat, ce tinde să se substituie oricărei alte teme sau probleme. Obsesia lui e singularizarea, nu comunicarea. Originalitatea ostentativă devine, în cele din urmă, antipatică, iar romanul se transformă într-o vorbărie agasantă, înglodată în abstracțiuni și bizarerii, din ce în ce mai greu de suportat, chiar dacă înțelegi că totul e dus spre derizoriu pentru că sensul demonstrației bate spre nimicnicia universală.

Era de așteptat ca însuși romanul să fie parodiat, disprețuit, deconstruit, de către un avangardist, pentru că specia e cea mai disprețuită de către suprarealiști (contestarea romanului figurează în primul manifest al lui Andre Breton). De nenumărate ori, VVM ironizează toate formele de roman: tipul realist, epicul fluvial, psihologicul etc. Cel mai mult detestă incontinența epică, dar el însuși suferă de o incontinență verbală sterilă. De altfel; cartea se clădește involuntar pe o serie de contradicții. Misogin, autorul face un elogiu al iubirii ca principiu universal al vieții. Mizantrop, scriitorul caută prietenia și încearcă să înțeleagă Omul. Disprețuind orice filosofie, de la Platon la Bergson, VVM năzuiește să-și organizeze ideile într-o „metafizică” (cum o califică el însuși). Disprețuind romanul și, odată cu el, toată literatura și reprezentanții epicii universale, „prozatorul” speră să construiască un „super-roman”. Crede totuși în ceva, într-un previzibil spirit suprarealist: „*adevăratul suport și conspect al lumii*” ar fi „*poezia, Onyricul, pre-biblicul*” (p. 370).

Cocktail se conturează însă ca un interminabil și dizgrațos război al autorului cu sine însuși și cu lumea contemporană. Se distanțează de sine ca scriitor și „Mare Autor”. Nu suportă istoriile literare, antologiile, enciclopediile

Un roman împotriva cititorilor

Victor Valeriu Martinescu, *Cocktail*, Editura ziarului „Lucașfăru”, [1943], 500 p.

și „*nulițiile noastre titrate: criticii literari și academicienii*”. Ca orice avangardist, detestă tradiția și „*superstiția culturii*”. Tintele succesive ale pamfletelor sale sunt: politicianul, comerciantul, ziaristul profesionist, Academia, Biserica, Universitatea, Societatea Scriitorilor Români și — de repetate ori — femeia, disprețuită ca „*muiere și prostituată*”. Refractor la orice ideologie, politică, filosofie sau estetică, romanul sau falsul roman al lui VVM răspunde cu o altă ideologie, teorie politică, viziune filosofică și cosmologică, meditație despre literatură, într-un discurs cât se poate de nebulos, abstract și probabil voit confuz. Când nu lucrează cu fantasmе (umbre care dialoghează, personaje presupuse, ipoteze de epică), textul lui VVM se înfundă într-o eseistică extrem de pretențioasă, pe care nu știi când să o iei în serios și când să o consideri o formă de deriziune.

Cel mai mult m-a descumpănit în această carte ambiția autorului de a deveni, totuși, filosof, în ciuda disprețului său pentru toată filosofia. Dezlanțuit pamfletar împotriva tuturor valorilor (singurele acceptate sunt poezia și cinematograful), negându-și virulent toți contemporanii, de la Iorga la Argezi, VVM își menajează o veleitate: „*Te vreau în filosofie și nu în pamflet*” — e un îndemn care trădează o ambiție secretă. În mijlocul cărții, de la pagina 188 la pagina 279, VVM așează o trilogie, *Metapsihica. Postulatum*, cu următoarele părți: LOGOS (despre imanența și primatul adevărului absolut), ETHOS (cu subtitlul „*țara noastră reală*”) și EROS (sau „*dragostea*

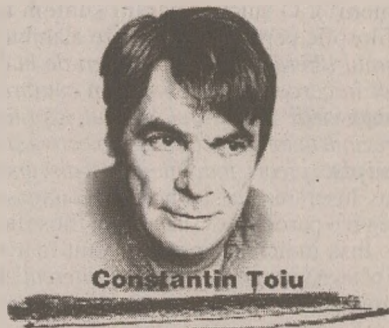
la oameni”). O sută de pagini suntem martorii unui delir filosofic perplexant, în fraze alambicate de genul: „*Regimul liberal și formal al Ideii de la care pleacă în subiect în cercetarea valentă și-n căutarea sinoptica a substanței vieții Adevărului Absolut, exprimă programatic și reprezintă manifest acțiunea subiectivă și nocivă a stării bunului plac, precis, individualist și discursiv în substanța lui*” etc. Inserarea acestei trilogii a cunoașterii în roman ar putea fi o parodiare a sistemului filosofic al lui Lucian Blaga. Însă indiciile parodierii sunt foarte puține, abia găsim câteva sintagme de genul: „*diferențialele stilistice*”, „*dogmatismul ideii*”, „*fenomenul originar*”, „*unanimitate anonim*”, care ar putea fi luate ca niște reminiscențe. Concluzia Logosului nu poate fi decât ironică: „*Adevărul Absolut e în arterele noastre. Nu le deschideți. Nu găsiți decât provizoratul*” — o concluzie care nu are nimic de a face cu filosofia lui Lucian Blaga. Însă experimentul lui VVM ne îndeamnă să ne întrebăm dacă este posibilă o filosofie parodică. Dacă parodiarea literaturii poate naște literatură, parodiarea filosofiei poate naște filosofie? Înclin să cred că nu. Parodia este productivă estetic, însă nu este productivă și filosofic. Dar nici nu-i sigur că astfel de pagini sunt parodice. Ce să înțelegem dintr-o frază de sinteză a pretenșiei filosofiei a lui VVM, în care sunt reunite cele trei direcții ale trilogiei: „*Prin forța centripetă, de esențe, existențe, acte și funcțiuni, a trinomialului său existențial: ethnos, ethos și eros, într-o unică sursă de voință, de putere, de viață și de acțiune ce o are de la țara reală prin contingenta realităților ei univoce cu procesul de interferență al prezenței publice, Statul-Logos nu poate fi decât în afară de maximalul raport: popor-neam, națiune-istorie, istorie-biologie*”? O interminabilă cogitație filosofică îl face pe cititor să-și piardă umorul. Experimentul filosofic durează prea mult, fie și dacă acceptăm că avem în *Cocktail* un roman-eseu sau un roman filosofic. *Cocktail* ar putea fi o imensă glumă (literară, filosofică și eseistică), întinsă pe cinci sute de pagini — pe care nu ai convingerea că ai înțeles-o în toate aluziile și consecințele ei. Nenorocirea e că, la un moment dat, cel puțin în trilogia filosofică amintită, autorul se ia în serios și chiar se crede filosof. Dar poate că VVM practică — precum dadaistii — gluma fără poantă sau fără spirit, caută sistematic non-sensul, deși riscă să cadă în propriile capcane întinse cinic cititorilor. *Cocktail* e un fel de glumă suprarealistă, întinsă prea mult, până îți pieri râsul. Lipssește în text un declanșator precis al umorului, fie el și negru.

Cartea ar putea rămâne la ambiția, mărturisită într-un chenar publicitar, de a face „*gimnastica suedeză a Mintii*”. S-ar fi putut intitula mai bine, mărturisindu-se autorul în erata din final, „*viața unui gând*”. *Cocktail* se anunță, voit înșelător, în subtitlul de pe copertă, ca un promițător roman de dragoste: „*Cocktail. Care este drumul cel mai scurt dintre două inimi*”. Există pagini fierbinți, de erotica necenzurată. Există nenumărate cugetări despre femeie (foarte multe penibile, când din unghiul masculului, când din unghiul intelectualului cu pretenții). Disprețul pentru femeie e un punct important în manifestul futurist al lui Marinetti. Drumul cel mai scurt dintre două inimi, pe care îl parcurge autorul, ar putea fi drumul dintre inima nevestei și inima amantei, deconspirat în ultimele pagini (p. 489). Epitaful atrage atenția că în amestecul de pulsuni obscure din carte trebuie deslușită tema luptei Marelui Contemporan, care este autorul însuși, cu Iluzia (p. 495). Mizantrop, misogin și anti-social, scriitorul se refugiază într-un egocentrism plurivalent, decretând „*o singură artă de a trăi: Eu*” (p. 492). Cum o dată se refugiază în parodia romanului polișt sau altă dată se aventurează pe tărâmul metafizicii (sau „*parametafizicii*”), autorul își imaginează că s-ar putea citi în *Cocktail* un roman psihologic având ca temă „*procesul unei iluzii*”, ca intriga abstractă.

„*Scârba față de publicul cititor*” nu se poate pe tot parcursul textului. Scriitorul își denunță și își condamnă propria „*vorbărie*” sau „*metafizică*” (numite ca atare), ceea ce-l mai salvează aparent din criza în care se înfundă. Un ins (autorul) și umbrele lui, o identitate amenințată, o conștiință dezvăluită de o confesiune fără sfârșit, „*dispar în propriul lor holocaust verbal*”. VVM scrie un „*super-roman*” împotriva cititorilor săi, a criticilor literari, disprețuiri în egală măsură, declarând un război cu toată lumea. Se confesează jignindu-și continuu confesorul.

actualitatea

Constantin Toiu

PREPELEAC

Darul turcoaicei

Ochii inginerului fiind foarte obosiți de atâta veghe și de calcule, el își trece des mâna peste fața stoarsă, crispată. Ciudat lucru în fizionomia unui om. Când cineva intră grăbit în baracă, să-i pună o întrebare, întinereste speriat, ca și când, știind în ce formă proastă este, s-ar teme să nu fie prins cu reflexele creierului slăbite. Iar asta, mișcarea bruscă de recăpătare a întregului randament intelectual, îi dă feței o expresie nouă, pe care nu i-o cunosc și care cu siguranță este a vârstei și puterii adevărate.

Pe urmă, cel ce intră și capătă răspunsul, dispăre, și rămânem iar singuri, față în față, în baracă scundă cu tavanul de lemn, în care stăm ca într-o cutie de chibrit cu bețele arse.

În gemulețul sărac, o mușcată prăfuită, distrusă de soare, trage la noi cu urechea.

Cu mine, inginerul poate să lase cărma, în voie, să vorbească de altele, mai scăpând din strânsarea faptelor imediate...

De pildă, obsesia lui că, în emisfera de nord a planetei, fluviile bat în malul stâng din cauza mișcării de rotație. Ca Dunărea noastră... Și disting în privirea lui o mică, infimitezimală fărâma de râs, o ironie abia mascată, că nu-i vorba de ceea ce amândoi ne închipuim că este, ca un dictat, ca un blestem, fir-ar să fie, nu. În sensul că noi doi am face politică... Dar asta-i situația cosmică. Pur și simplu, mișcarea de învârtire a pământului ne azvârle-n partea ailaltă. Noaptea, pe batardou, ai senzația asta. Știi cum e, zice, când o mașină ia curba, și corpul tău se apleacă în partea opusă virajului... Că și Exupery, culcat pe o dună în Sahara lui, nu știi de ce a lui, singur, sub constelațiile Africii, noaptea, cu spinarea lipită de nisipul răcit, simțea „cum întoarce planeta”, inerția, împotrivirea trupului la viraj...

Și întinericul se lasă peste șantier. Bezna, numită... **de pomină...** din Balcani. Și unde ei se laudă că vor ridica sursa de lumină cea mai puternică din Europa.

Cel mai mult însă mie îmi place cum le zic ei lucrurilor făcute de mintea și de mâinile lor. Năravul meu că totul până la urmă e o cheștiune de cuvinte.

Ascultați:

Viaductul Moșului... Viaductul Babei... Viaductul Ungureanului... Viaductul Târziului, Viaductul Ursoaicei. Padina Cârligului, Padina Cireșului...

Las la urmă de tot ce mi se pare mie acum cel mai greu, de sens, de înțeles, lucrul cel mai semnificativ, fiind, normal, și pe latinește, nu departe de Podul lui Apolodor din Damasc, pe care trecură Danubiul legiunile lui bădica Traian:

VIADUCTUL VIR...

Dar altceva mi s-a întâmplat mie în acest loc. Să vedeți...

Înainte de a fi înghițită de ape, în vederea largirii lacului de acumulare, în insulița turistică **Ada Kaleh** cu farmecul ei străvechi otoman, de pe mijlocul fluviului, în ziua aceea fusesem invitat, împreună cu alții, s-o vedem pentru ultima oară, înainte de a fi inundată.

Toți se retrăseseră, pe gânduri. Numai eu zăboveam...

Și atunci s-a apropiat de mine o fată, o turcoaică, urâtă, strâmbă, diformă, având mințile rătăcite, și borborosind ceva ce cu greu înțelegeam...

Fata bătută de soartă, scoțând în cele din urmă un muget lung-lung, a întins insistentă brațul spre mine, cu gestul acela elocvent când îți să dai, să oferi cuiva, ceva.

Era o smochină, verde. Ultima smochină. Din ultimul smochin, nerețezat.

Un suvenir de la **Ada Kaleh, înainte de potop...** ■

Aparut, la sfârșitul anului trecut, la Editura Academiei Române, un volum așteptat și extrem de necesar, care reunește articole pe teme gramaticale ale Mioarei Avram: *Studii de morfologie a limbii române* (2005). Circulația acestor studii - bine-cunoscute specialiștilor, foarte des citate - era dezavantajată de rămânerea în paginile unor reviste de lingvistică și a unor volume colective, mai greu accesibile. Adunarea lor în volum le permite celor care știau doar formulările sintetice din *Gramatica pentru toți* să înțeleagă mai bine ce extraordinară cunoaștere în detaliu a fenomenelor gramaticale românești îi permitea autoarei să formuleze afirmații sigure și incontestabile. Sint atinse în acest volum câteva dintre cele mai interesante teme ale controverselor în materie de morfologie românească. Deși perioada pe care o acoperă articolele e foarte mare - anii 1958 - 2004 - , textele mai vechi nu ne apar deloc ca depășite, (doar lista de referințe le marchează vârsta). În această carte, morfologia, legată permanent de sintaxă și de lexic, este văzută în dinamica proceselor de gramaticalizare și în deschiderea interpretărilor alternative. Impresionează, la lectura în ansamblu a acestor texte, importanța acordată perspectivei contrastive și tipologice, plasarea fenomenelor românești în context romanic, dar și în raport cu limbile slave din jur. În articolele recente abundă exemplele din presă, din publicitate; Mioara Avram avea un simț de observație căruia nu-i scăpa nimic semnificativ din evoluțiile contemporane ale limbii.

Din păcate, spațiul acestei rubrici e insuficient chiar și pentru simpla trecere în revistă a principalelor probleme discutate în carte. Volumul se deschide cu câteva cheștiuni generale, care privesc mai multe clase lexico-gramaticale: sint descrise mijloacele morfologice folosite pentru diferențierea lexicală (*date și dați, Doamne și domnule, torn și turnez*), interferențele dintre flexiunea nominală și cea pronominală (studiu în care se discută și extinderea construcțiilor de tipul *fetei acestea* - în oralitatea neîngrijită - sau *nimeni altuia* - în scrisul cult); de asemenea, sint semnalate informațiile prețioase asupra morfologiei dialectale furnizate de vechile gramatici românești. Se discută, în contextul fenomenelor de omonimie totală sau parțială, statutul așa-zisului „gen comun”, ilustrat în română mai ales de unele epitețe depreciative populare (*un / o găgăuță*). Este demonstrată importanța criteriului formei în adaptarea neologismelor și în încadrarea lor în clase de gen; prevalența formei este explicată ca o consecință a constrângerilor impuse de articolul enclitic. Extrem de interesante sint situațiile hibride, ale unor substantive care pot oscila între mai multe genuri gramaticale (impuse de criteriul semantic sau etimologic) în forma cu articol nehotărât, dar primesc obligatoriu articolul hotărât masculin-neutru, impus de finala lor (*un / o story, dar story-ul*). O mulțime de exemple ilustrează interpretarea unui plural străin ca singular (*eschimos, incas*), ceea ce a dus la formarea unui nou plural, românesc (*eschimoși, incasi*) și chiar la refacerea unui nou singular (*incas*). Alte studii din domeniul nominal se ocupă de desinența *-uri* extinsă asupra substantivelor feminine (*dulcețuri, mătăsurii*), de genitivul complement al unui adjectiv (*mai înțelegător al roșurilor*), de funcțiile sintactice ale vocativului. O serie de articole privesc pronumele, în română și în celelalte limbi romanice; esențiale sint observațiile asupra flexiunii pronominale a adjectivelor *mult, puțin, tot, anumit, diferit*. Volumul mai cuprinde studii despre structura internă și construcția unor

numerele fracționare, despre variantele regionale ale demonstrativului, comportamentul demonstrativului de diferențiere (*celalalt*), cu numeroasele sale variante populare, încadrarea morfologică a pronumelor *atît și atare*, pentru care se propune trecerea de la nehotărîte la demonstrative. În comentariile asupra flexiunii verbale, domină considerațiile istorice: privind vechimea și răspîndirea formelor de perfect simplu cu *-ra-* la singular (*el cîntară*), ca și a celor cu desinența *-i* la persoana a II-a singular (*tu cîntasei*); folosirea condiționalului cu valoare de trecut în textele vechi, mai ales în traduceri, sub influență cultă; originea formelor de imperativ negativ *nu du, nu fă, nu zî*; utilizarea gerunziului adjectivizat (*șovăindă*) și, mai recent, a participiului adverbializat *fost (tări fost comuniste)*. Este descrisă combinarea adverbului *mîine* cu timpuri din sfera trecutului, în scopuri stilistice (marcînd perspectiva interioară asupra evenimentelor narate); sint culese numeroase adverbe culte cu sufixul *-e*, din limba secolului al XIX-lea (*certe, exclusive, recte, respective* - ultimul e cel mai cunoscut, datorită lui Marius Chicos

Rodica Laliu

PĂCATELE LIMBII

Lecții de gramatică

Rostogan !), evocîndu-se și valoarea mai generală de marcă adverbială a finalei *-e*. Ultimele articole se ocupă de prepozițiile neologice (*contra, per, pro, supra, via, a la*) și de particularitățile lor de construcție, constatînd efectele unor tendințe analogice contradictorii în anumite greșeli actuale: construcția lui *asupra* cu dativul (*asupra sieși*), a lui *aidoma* cu genitivul.

Această culegere de texte - omagiu din păcate postum adus unei mari personalități a lingvisticii românești - rămîne nu doar o sursă de informații prețioase, ci și un model de claritate și precizie, de demonstrație practică a ideii că este indispensabilă cunoașterea istoriei limbii, în mod special a vechilor gramatici românești (de multe ori, Mioara Avram demonstrează că fenomene crezute noi sint extrem de vechi în limbă), a lingvisticii romanice, a lingvisticii generale, ca și înțelegerea contextului cultural al schimbărilor (influențele diferite în diversele regiuni românești, stăpînirea limbilor clasice etc.). Se confirmă în aceste pagini trăsăturile care confereau o inegalabilă autoritate științifică intervențiilor regretatei lingviste: stăpînirea unui inventar uriaș de fapte, nu numai din limba contemporană standard, ci și din variantele regionale și mai ales din etapele mai vechi ale românei; logica și rigoarea prezentării, arta disocierii și a analizei, capacitatea de a sesiza esențialul. ■

125 de ani de la naștere

Octavian Goga la Blaj

Octavian Goga a participat în calitate de ministru al Educației Naționale la serbările aniversare a zilei de 3/15 mai 1848 din anul 1927 cu care ocazie rostește un vibrant discurs, pagină antologică a oratoriei românești, rămasă puțin cunoscută, deoarece a fost publicată într-un ziar local („Unirea poporului”, nr. 21 din 22 mai 1927, p. 3-4) și reprodușă doar în Anuarul Institutelor de Învățământ gn. cat. din Blaj, pe anul școlar 1926-1927. Monografia *Octavian Goga* a lui I. D. Bălan, nu-l menționează.

Pentru O. Goga, Câmpia Libertății este locul unde s-a strigat odată destinul unui neam. Ca și în poezia *Oltul*, „înfașșurarea poporului cu locurile sacre ale istoriei sale este nimbă de mister. Începutul cunoscutei poezii („Mult iscusiță vremii slovă/ Nu spune clipa milostivă/ Ce ne-a-nfrățit pe veci necazul/ Și veselia deopotrivă”) sugerează echivalarea cu acest fragment din discursul rostit la Blaj: „E atâta mister în clipa când se hotărăște soarta unui popor, că petecul de pământ care a găzduit această clipă nu se mai deslipește de ea și-o păstrează pe veci ca o țarină a lui”. După ce evocă evenimentele tragice și viforoase din istoria Transilvaniei, Goga stăruie asupra programului politic fundamental al pașoptismului transilvan — *libertatea națională*: „O singură dogmă putea să ne smulgă din închisoarea seculară: ideea libertății naționale... Trebuia să vie însă o pleiadă intelectuală care să dea justificare de principiu... și să introducă în conștiința publică fermentul programatic al unei idei. Acest rol l-au avut vizionarii noștri de la 1848.”

Cu verbul său energetic, Goga trasează semnificația istorică a Câmpiei Libertății și reconstituie în imagini de puternică sugestie vizuală tabloul epocii, iar caracterizarile au pregnanța metaforică a poemei eminesciene *Epigonii*: „Reconstituți tabloul. Sub cerul albastru de primăvară într-o zi de mai, patruzeci de mii de haie albe băteau țarina verde. Erau viitorii lăncieri prinși de flacăra Revoluției. La mijloc, statul major înconjurat de clerici: Șaguna, îndrăznețul ierarh diplomat, Cipariu, ascetul scripturilor bătrâne, Avram Iancu, dârz și întunecat ca un început de furtună, viteazul Popa Balint, Axente Sever voinic

ca o prăvălire de munte... Într-un colț ardeau înflăcări de epepe ochii lui Bălcescu.”

Poziția geografică a memorabilei adunări, „cadrul câmpenesc” este pentru Goga un „simbol al înfrățirii unui popor cu pământul”. Semnificația simbolică, sugerată de Goga, este dezvoltată, mai târziu de Geo Bogza, într-o admirabilă tabletă, veritabil poem în proză, *Câmpia* (din vol. *Paznic de far*), apropiind toponimicul de firea și istoria națională. „Un munte dacă s-ar fi ridicat între hotarele țării și i s-ar fi spus „Muntele Libertății”, fără îndoială că ar fi fost pentru noi un prilej de mândrie.

Dar Câmpia Libertății înseamnă mult mai mult. Un munte al libertății duce cu gândul la un popor viteaz și orgolios, până la gradul care ar face din el un popor războinic. Mult mai aproape de noi, de firea și de istoria noastră, de ceea ce suntem și de ceea ce năzuim să fim este câmpia. Ea nu sugerează războinici în armură, ci oameni în cămași simple de cânepă. Ea nu e un cuib al vulturilor, ci locul peste care trece plugul. Ea poate fi stropită cu sânge, dar mai sigur și mai des este stropită cu sudoare.”

Cu aceeași emoție admirativă evocă Octavian Goga școlile și cărturarii Blajului. Într-o scrisoare din 23 martie către Gh. Bogdan-Duică, titularul de atunci al Catedrei de literatură română modernă de la Facultatea de Litere din Cluj, oferind secvențele unei autobiografii, spunea cu nedisimulată mândrie despre tatăl său că era un „suflet delicat, povestitor vioi și plin de culoare, era un cărturar limpede bacalaurat de la Blaj...” (v. O. Goga, *Pagini noi*, Editura Tineretului, 1967, p. 7).

Octavian Goga mai fusese la Blaj (cred că atunci pentru prima dată!) la Serbările semicentenarului „Astrei”, alături de I. L. Caragiale, G. Coșbuc, V. E. Eftimiu, N. Iorga ș.a. Volumul editat cu acea ocazie festivă, intitulat *Serbările de la Blaj* (Blaj, 1911) cuprinde și conferința lui Goga, *Curenți de idei în literatura ardeleană de la 1848 până în zilele noastre*, în care găsim o caracterizare antologică a lui Andrei Mureșanu, unul din „Oamenii Blajului” și a nemuritoare sale poezii: „*Deșteapă-te, române* a fost trâmbița femecată prin care anul patruzecioptist al neamului și-a strigat lumii avântul său spre ideal... expresia de înalt talent literar a curentului de idei ce îndrumă literatura ardeleană în acest timp.” Ca și Maiorescu, Octavian Goga este de părere că Mureșanu rămâne autorul unei singure poezii, dar ideea capătă în aprecierea sa inflexiuni poetice, printr-o comparație memorabilă: „Florile din familia monocotiledonatelor dau o singură floare în întreaga lor viață. O asemenea floare este *Deșteapă-te, române* a lui Andrei Mureșanu a cărui liră s-a discordat în urma acestui cântec zguduitor.”

Ion BUZAȘI

Observație și fabulație

Stelian Tăbăraș, O să ne mai vedem, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2006, notă critică de Irina Petraș, 198 p.

Romancier și nuvelist cunoscut încă din anii '80, Stelian Tăbăraș (n. 1939, Prahova) oferă de curând o culegere de șase proze reunite sub titlul: *O să ne mai vedem*. Desprins parcă din cărțile cu colindători pierduți prin lume, personajul zis și Suedezul ajunge să țină o tavernă în satul Glodeni, în apropiere de Sinaia. Numele celorlalte personaje excelează nu atât prin pitorescul lor, cât prin insolitul relaționării: copiii Secundaru, Mitrița, dom' deputat Gheorghiu venit să vâneze, pictorul Bănică, Anemona ș.a.m.d. Fiecare are o poveste de depănat, și mai cu seamă Suedezul care „fugise” din țară în '75 cu secretară cu tot. Din șef al vinificației pe județ ajunge acum custodele unor curiozități (științifice) mondiale, dar și al unor culise de război, ceea ce nu exclude un jurnal al său despre paianjenul Aureus, eliberat din captivitate într-un fastuos peisaj carpatin. Stelian Tăbăraș își distribuie

personajele cu naturalitatea regizorului consumat, fiecare cu rolul și expresivitatea lui. Mesajul etic subînțeles în vestejirea unor episoade nefaste din vremea dictaturii ceaușiste, se îngemănează cu cel estetic, al povestirii cu tâlc sapiențial, din care umorul și aforismul nu lipsesc. Venind din zona și școala cine-verité-ului (documentare, reportaje, investigație), prozatorul rămâne un realist, stilistic vorbind (în ciuda unor inserturi poetice) cu bogate resurse epice în sensul ficțiunii, acest cuvânt-cheie al narațiunii postmoderne. În „O să ne mai vedem”, protagonistul numit Bulgaru, patron al unui post tv din București, se află internat într-o clinică privată, având la căpătâi trei celulare: de lucru, de afaceri, de amor. Juna ibovnică (manechin finanțat la greu) se află acum în Franța la o paradă de bikini; îl sună să-i spună că-și amână întoarcerea și că are nevoie de bani, în timp ce adjunctul îi servește *știrea bombă*: un maseur orb din Mangalia își recăpătase vederea în timp ce-și făcea meseria pe spinărea unei anonime tinere și bineînțeles frumoase femei din provincie. Deși persiflează șabloanele senzaționaliste din emisiunile de știri, Bulgaru nu rezistă și dă undă verde interviurilor cu fostul orb, dar și cu balneologi („izvoarele tămăduirii”) cu un călugăr care elogiază pământul Dobrogei pentru harul minunilor, începând, nu-i așa, de la Dionisie Exiguul și până-n zilele noastre. Un celebru oftalmolog pune respectivul miracol pe seama șocului de descoperirii femeii prin simț tactil și poate olfactiv. Pe scurt, audiența crește, în timp ce conștiința românilor tot mai dependenți de talk-show-uri, potlogării și alte fraude mediatică, descrește vertiginos. Bulgaru ajunge să stea de vorbă, în cele din urmă cu femeia care se simțea vânată de corespondenții locali ai postului, deși se numea Artemiza și era inginer pedolog într-un sat din Bărăgan. Văzută în acel climat de șantier, ea nu are nimic fascinant, ci doar bun simț pragmatic. Cu toate astea, Bulgaru face o reacție incredibilă. La un moment dat sare pe ea, cu intenția de a o răsturna pe canapeaua din cabană. Atavism? Obnubilarea rațiunii? Psihoză? Apărându-se ca o leoaică, Artemiza scapă de agresor, dar vai, Bulgaru, la sfârșitul aceluși minut de luptă, simte că orbește. Avusese o comotie pe

centrul văzului. Tipologie convingătoare cu vicii și virtuți credibile, păcate penalizate, limbaj plauzibil, dialog alert, ironie bine administrată, rapel și coerență în jocul personajelor, iată tot atâtea merite ale unui prozator care încă nu și-a dat întreaga măsură a talentului său indeniabil.

În „Valea Seacă” autorul, descriptor hipersenzitiv al intimității și fertilității faunei și florei românești, își țese narațiunea din fire epice răsădite în „epoca de aur” și continuată după 1990 prin imprevizibile epiloguri în pas cu noua realitate, din care cruzimea și cinismul nu lipsesc. Bătrânul întors din America sub numele de Johnny Vintila, intră într-o expoziție de fotografii cu nudiste printre valuri, atras nu atât de triunghiul *puberal* (sic!) al exponatelor, cât de calitățile bănuite de scufundător ale artistului. Căruia îi propune următorul târg: în schimbul unui yacht, Gheorghiu ar fi trebuit să exploreze în costum de scafandru satul natal, acoperit de câteva decenii de apele lacului de acumulare, în timp ce el, Vintila, va urmări (retrăi) detaliile pe sticla sonarului ultraperfecționat al ambarcațiunii, obsedat fiind de un secret de familie. Documentarea până-n dinți în privința structurii și materialelor unui costum de scafandru, dar și asupra unor realități preapocaliptice cum ar fi strămutarea unui sat și inundarea lui cu apă până la catapeteasma bisericii, ne face să exclamăm: „Ce beletrist extraordinar a pierdut reportajul românesc”.

Stelian Tăbăraș știe să ducă enunțul pur informativ până în pragul revelației. Este rând pe rând sau simultan călăuză, dar și Șeherezadă specializată, să zicem, în povești despre lupi, dispusă să penduleze între stilul *horror* și abstractul științific, între cimilituri aproape deochiate și isprăvi cinetice. Etimolog și etnolog când e cazul, naratorul este un călător cu memorie, cu un spirit de observație la fel de eficient ca fabulația. Calități ce se regăsesc în picturalitatea peisajului grecesc, dar și în strategia folosită, de pildă, față de marchidanul etiopian de pe plajă, de la care cumpără binoclul cu infraroșu din „Vedere pe timp de noapte”, folosit pentru depistarea lupilor.

Geo VASILE

70 de ani împliniți merită o discuție, mai ales când poetul și criticul cu care alegi să stai de vorbă poartă tinerețea, pînă tîrziu, ca pe superba încăpăținare de-a putea spune orice. Așa l-am găsit, într-un interviu epistolar, pe Gheorghe Grigurcu: cu mare finere de minte, atunci — nu rareori... — când prezentul dă trecutului tribut, cu și mai mare băgare de seamă la ce se tot întîmplă acum, aici, în viața neliniștită a breslei. N-aș putea, fapt fiind că prezentarea mi-o cam cere, să-l cuprind în altă etichetă decît cea pe care o așază niște versuri ale unuia din cei doi „mari” pe care-i pomenește: „numbătrînește în noi stropul de sînge/ nici inima cît bate, nici patima...”. Mai ales patima, frumoasa patimă a părerilor pe șleau, căreia toate i se permit, chiar și cînd nu toate i se iartă... (S.V.)

Apocalipsa în stare de comedie

Cum era, domnule Gheorghe Grigurcu, studenția dumneavoastră „clandestină”, între Arghezi și Blaga?

Dacă ne gîndim bine, orice studenție poate fi într-o anume măsură „clandestină”, atunci cînd ascunde tensiunile unei vocații, „complotul” unei realizări interioare. E ca o apă cu un curs subteran ce așteaptă să iasă la lumină. Din păcate, atît liceul, cît și studiile universitare s-au plasat, pentru mine, în anii '50, cei mai deplorabili ai învățămîntului românesc. Formația noastră avea loc pe două planuri: pe de-o parte, factorii instrucției care se aflau la suprafață, trecuți prin filtrele vigilenței de partid, marcați de-o ideologizare vulgară, pe de alta, lecturile din „subterană” ale unor cărți interzise (există două volume apărute în epocă, dintre care unul foarte gros, intitulate chiar așa: *Publicații interzise*). Evident că pasiunea mea pentru poezie, de timpuriu trezită, m-a îndreptat către cei doi „mari” ai literelor noastre interbelice, Arghezi și Blaga. Obținînd, pe căi ocolite, operele lor poetice în „edițiile definitive” ale Fundațiilor Regale, făceam experiența unei clandestinități de-a binelea, al cărei risc nu-l percepeam întru totul, căci abia mult mai tîrziu am aflat că pentru deținerea unor cărți indezirabile regimului erai pasibil de pușcărie. „Conspirator” împotriva principiilor „realismului socialist”, m-am înfruptat și din alți scriitori și critici români și străini, nu atît cît aș fi dorit (accesul la cărți prohibite avea, totuși, limite), dar suficient pentru a-mi da seama de existența unei lumi a valorilor care n-avea nimic comun cu clișeele propagandistice, din contră, le infirma violent.

De bine-de rău, ca și alți intelectuali ai generației mele, sînt un produs cu precădere al lecturilor în catacombe. Și, în ce mă privește, nu fără cîteva sancțiuni care m-au făcut să-mi dau seama, de la o vîrstă fragedă, că autoritatea totalitară dispune de un braț represiv. Pentru că l-am vizitat pe Arghezi, la Mărtișor, m-am văzut dat afară, după numai un trimestru, de la Școala de Literatură. Iar ca urmare, acum îmi dau seama; a relațiilor apropiate la care — supremă bucurie — ajunsese cu Blaga în decursul anilor de studenție clujeană, nu mi-a fost dat, așa cum doream cu ardoare, să capăt serviciu în falnică urbe de pe Someș, cea mai dragă din toate cele prin care m-am perindat...

După absolvire, ați fost, destulă vreme, un fel de picaro literar. Dați-ne vreo două pagini din romanul „de călătorii” pe care l-ați fi putut scrie.

Oricît aș avea insatisfacții în raport cu cel ce sînt, parca termenul de *picaro* nu mi s-ar potrivi. Deoarece nu cred că m-am manifestat ca un aventurier, ca un intrigant, ca un mincinos, ca un șmecher, precum personajele din literatura spaniolă ce dau înțeles cuvîntului, pierzînd astfel, e drept, posibilele avantaje de carieră pe care pe un atare drum, „rușinos dar sănătos”, le-au dobîndit destui inși din preajmă. Dar dacă tot vă gîndiți la figurile picarești, hai să le identificăm în, bunăoară, criticii „pe linie” ai anilor '50-'60. De-abia publicasem, ca student, cîteva poezii și cîteva recenzii în *Steaua*, ca am și fost luat în primire de cerberii analizei literare de atunci, Ov.S. Crohmălniceanu, Silvan Iosifescu, Georgeta Horodincă, care m-au declarat fără clipire idealist, misticoid, critic de salon. Consecința era lesne de prevăzut. Un șir de ani, pînă cînd, ca prin miracol, am fost angajat redactor al proaspăt înființatei *Familia*, în 1965, n-am mai putut tipări aproape nimic, ocolit de reviste și de edituri ca un lepros. Era nevoie, spre a se menține treaz duhul combativității partinice, de-o pildă negativă, inclusiv din rîndul celor mai tineri autori, și aceasta a fost găsită în persoana mea. Mă gîndesc mai cu

seamă la rolul nefast pe care l-a jucat Ov.S. Crohmălniceanu nu doar în cazul irelevantelor mele începuturi, ci și, în genere, în cel al literaturii române, menținîndu-se ca un implacabil ideolog pînă-n imediata apropiere a detendei din jurul anului 1965, cînd se străduia, la spartul tîrgului, să stingă primele luminițe de liberalizare ce mijeau în publicistica autohtonă. Firește că pentru a rămîne pe linia de plutire (care nu se mai identifica cu faimoasa „linie” a partidului) nu-i rămînea acestui veritabil *picaro* ideologic decît soluția unei „năpîrliri” (a cîta?), a unei „normalizări”. De *facto*, nu era decît proba unui oportunism în desfășurare, rimînd cu comportarea analoagă a altor „realist socialiști” inflamați, obișnuiți cu o situație centrală, cu privilegii și avantaje, în cap cu Geo Bogza și Eugen Jebeleanu. Nu vad ce ne-ar opri — în orice caz, nu bunul simț — a ne rosti opinia față de aspectul dezolant-aventuros al unor trasee literare ale adaptabilității pe etape. Dl Cosașu poate iarăși sări ca ars, declarînd, așa cum a mai făcut-o, că-l „dezgustă” propozițiile noastre referitoare la Ov.S. Crohmălniceanu. E un fericit! Se vede că are nervii suficient de tari ca să nu-l dezguste așteptarea propozițiilor ale criticului ce-a fost multă vreme vioară înțîi a „poeziei pure” partinice. Să-i reamintim cîteva? Dar, scuzați-mă. În loc de a dezvolta, egotic, „romanul meu de călătorii”, iată că — meteahnă de critic — comentez „călătoriile” picarești... ale altora...

Cum mai arată luna în Amarul Tîrg?

Arată superb. Vă asigur că e aceeași lună a poezilor dintotdeauna, a lui Eminescu, a lui Leopardi, a lui Li-Tai-Pe. Numai că strălucirea sa ideală e tot mai contrastantă cu negurosul peisaj al provinciei joase în care prea puține s-au schimbat, în orice caz sensibil mai puține decît în centrele culturale, după răsturnarea din decembrie. Pe plan administrativ, întrucît aci administrația e decisivă, culturii revenindu-i doar un rol de Cenușăreasă care, contrar basmului, așteaptă zădarnic Prințul salvator pînă la finele zilelor sale, stăpînește netulburată mentalitatea obtuză și arogantă a activiștilor de pînă mai ieri. Agreementîndu-și umoarea cu meciuri de fotbal, cu muzica de lăutari și cu chiolhanurile adiacente, noua clasă politică în varianta județeană are aerul că și-a făcut datoria față de spiritualitate. Sincer nu crede, semidoctă și sătulă, că ar mai fi rămas datoare cu ceva. Viața pe cît de scurtă, pe atît de dramatică a revistei *Columna*, pe care am întemeiat-o, e un exemplu. Nedîndu-și seama că e vorba de cea dintîi publicație cu ecou național de pe acest meleag, grație colaboratorilor prestigioși din țară și din străinătate care au binevoit a o onora, autoritățile locale, în speță Consiliul Municipal care s-a angajat a o susține, ca și primarul (ah, dacă ar fi măcar el un tip mai aerisit!), n-au găsit cu cale a-i aloca nici măcar cinci la sută din bugetul de care se bucură Ansamblul folcloric „Doina Gorjului”. „Scriitorii e pe gratis”, socotesc și nu se sfiesc a rosti politicienii-afaceriști ai Amarului Tîrg. Presupun că situația e cam la fel în mai toate mediile mic-provinciale ale țării. Mai prejos de muncitorii necalificați, de măturători și de vidanșori, care, nu ne îndoim, n-ar munci nici o zi fără plată, oamenii scrisului se cade a ciuguli, aidoma vrăbiilor, fărîmiturile care nu costă pe nimeni nimic. Moartea *Columnei* apasă pe conștiința diriguitorilor Amarului Tîrg. Cu siguranță, faptul va fi consemnat în istoria locului și va rămîne acolo și după ce rezonanțele atît de efemerelor partide de fotbal și ale petrecerilor mai mult sau mai puțin folclorice se vor fi risipit de mult.

Și aș vrea să mai amintesc un lucru semnificativ. După ce lipsa de bunăvoință față de *Columna* a oficialităților a ieșit la iveală, s-a ivit un așa-zis sponsor, un inginer îmbuibat, cu veleități de Mecena, mai marele unei întreprinderi foarte bănoase, care ne-a promis marea cu sarea. Am avut iluzia că dificultățile au fost depășite. Dar acest V.D. s-a arătat încă mai inconsecvent, călcîndu-și fără jenă repetatele promisiuni. Oare din ce pricină? Mi s-a spus că l-a iritat poziția noastră prodemocratică. Ipochimenu care a dobîndit, în perioada postdecembristă, o considerabilă bunăstare personală, pesemne că nu-și da seama, în orbirea nostalgiei dumisale comuniste, că sub Ceaușescu pentru o asemenea „înfăptuire” ar fi ajuns în fața plutonului de execuție. La fel ca și acel grotesc negustor de fotbaliști (între multe altele) de la Craiova, fostul milițian Dinel Staicu, care a înălțat, la propriu, o statuie dictatorului și a revendicat, ca pe-o prețioasă piesă de muzeu, patul în care a dormit o dată Ceaușescu în Bănie. Susținuse deja, sau urma să susțină, acest Dinel Staicu, o teză de doctorat cu titlul — *risum teneatis?* - *Economia subterană*...

Ce ziceți, omul sau opera?

E o disjuncție pasibilă de manipulare. Ca și cum ai avea de ales între un ochi și altul, între o ureche și alta. Neputînd

Foto: Ion CUCU

interviurile

cu

GHEORGHE

„Sînt un pro
în cat

lua naștere fără om, opera e o mărturie esențială a a o atestare a lui sub specia valorii estetice în principiu a altora, subsumate, în economia creației, esteticului „tonul”. Observăm în ultimul timp o mașinațiune, inve practicate de comuniști, deși, paradoxal, derivată din A vorbi despre puritatea operei, artificial despr producătorul său, înseamnă acum a încerca să m compromisul, înfeudarea ideologică și carieristă a au Deoarece nu se află în chestiune păcatele extralite persoanei sale, ci tocmai cele săvîrșite prin cuvînt, de în operă cu un efect nociv. În vreme ce, în epoca lor de glorie, politrucii culturali nu osteneau a osîndi „art: acum succesorii lor sofisticăți pînă la o astuțioasă dilematică o aduc în prim-plan, cu intenția de-a d derapajul etic-estetic, sau cum s-a zis, cu un persiflat de noii oportuniști, est-etic. Două aspecte ale abordări ne-ar putea părea amuzante dacă n-ar fi și într

Mai întîi, ni se sugerează că, deoarece ar exista o între contestarea compromisului de sînga și a celui de ar fi recomandabil sa... lăsăm lucrurile în pace. Iată un eseist în vogă: „Cu cît o să vorbim mai mult de « dintr-o parte, vom amplifica zelul de a identifica « celeilalte părți. (...) Întrucît e moralmente imposibil că unele demascări (cele privind extrema dreaptă) sunt l în vreme ce altele (cele privind extrema stînga) sunt a singura soluție e ca una din tabere să fie mai în

niei literare

IRIGURCU al lecturilor mbe"

zealaltă și să iasă din caruselul recriminărilor." Ce r mai avea procesul comunismului? De ce să ne timpul cu o copilărie? De ce să fim „neînțelepți”? doilea fenomen este, ca să ne exprimăm așa, apocalipsa e de comedie, dezastrul ca farsă. Pe tonalități nu o dată cademic care, la rîndul dumisale, cochetează nu rareori cursul marilor tenori și ceaușismului, scandalos reveniți na politică, încearcă să creeze o panică prin nimic cată. Suntem furibund acuzați că am vrea să lipsim nația rile ei personalități, așa cum maghiarii sunt furibund j, că, zi și noapte, uneltesc să ne răpească Ardealul.

nul inteligent nu trebuie să fie neapărat și bun

inteți din neamul supărăcios al poezilor. Ce v-a supărat, mai supără? u cred că mă „supără” ceva la modul acesta. Împrejurarea t poet n-am impresia că impietează asupra punctului de

vedere critic pe care-l adopt, asociat, prin publicistica mea, cu diverse subiecte de actualitate, un punct de vedere civic. Poetul e o latură (să admitem, delicată, vulnerabilă, pururi supusă îndoielilor exterioare și interioare) a unei ființe care poate avea o serie de manifestări, fără ca ele să fie subsumate, în chip sublim sau peiorativ, poeziei, în similitudine cu principiul, cu substrat kantian, afirmat la noi de Titu Maiorescu, al conflictului dintre sferele de valori. Omul inteligent nu trebuie să fie neapărat și bun, cine este entuziast nu trebuie să fie neapărat și generos, după cum poetul nu trebuie să fie neapărat... poet cu toate ocaziile. În pofida celebrului adagiu pe care-l invocați, a vorbi despre o „supărare” specifică poetului nu mi se pare oportun.

A zis bine cine-a zis că poetul e obtuz, iară criticul transparent? Poet și critic, nu vă suspectați, în judecăți, de fixuri de artist?

E la mijloc o judecată vădit restrictivă, nedreaptă. Nu intenționez o pledoarie *pro domo*, poate că am, incontestabil că am scaderi atât în calitate de poet, cât și de critic, dar nu cred într-o intercondiționare a slăbiciunilor și nici în arondarea meritului unui singur domeniu. Neverosimilă sub raport concret, mai cu seamă într-o perspectivă modernă, o atare conexiune e intenabilă și sub raport teoretic, căci structura artistului e capabilă a încerca, în principiu, diverse forme de expresie ce nu s-ar putea împiedica de-o interdicție axiomatică, extranee fibrei sale intime. Nu voi da citate nici din Baudelaire, nici din Croce, nici din E. Lovinescu, nici din G. Călinescu. Îmi place însă sintagma utilizată de dumneavoastră, „fixuri de artist”. E simpatică în grația-i ușor maniacală. Poate vă veți mira, dar m-ar satisface să am din când în când asemenea „fixuri” și-n paginile critice. Ar fi ca un soi de centri ai unei recepții sensibile personalizate, căci, să recunoaștem, critica nu țintește oare, asemenea poeziei, depășirea generalității incoloro, a impersonalității sălcii, pentru a afirma o reacție individuală? „Fixurile de artist” ale unui critic ar trebui să constituie un prilej de laudă, nu de blam.

Dacă ați tipări, livre a venir, un manual de „defectologie” culturală românească, pe scurt, ce-ați pune în el?

S-o luăm nițel de mai departe. Mi se pare că „defectele” culturale românești de azi nu pot fi separate de cele ale vieții cetății, că alcătuiesc o prelungire a lor, precum o formulă de psihologie colectivă tarată. E izbitoare indolența atât a obștii noastre în genere, cât și a inteligenței (de la care avem, orișicît, pretenții) față de fenomenele negative, față de, în speță, urmările stihiei totalitare și posttotalitare care ne-a copleșit și, sub nenumărate aspecte, nu ne cruță încă. Să nu ne lăsăm înșelați de aparențe. Înregistram un strat superficial, agitat, clamoros al „nemulțumiri”, *id est* al cărtirii, al relativizării (pitorești, dacă o măsurăm de la distanță) cu iz caragialesc. Miticii pot fi nu doar amploiații ori politicienii strălucind de incultură, ci și unii intelectuali bine informați, cu un condei sprintar, în neînfrîntă speculație ori simplă divagație, umplînd halba paginii mai mult cu spumă decît cu lichid. Proteicul personaj apare nu o dată sub fizionomia unor artiști, filosofi, cărturari cu o netăgăduită înzestrare ce acordă cafenelei distincție, elevație. O constelează cu poantele, paradoxurile, găselnițele lor pe cît de briante, pe-atît de ineficiente. Ni se propun puzderie de interpretări, de teorii instantanee, orice temă, fie ea una majoră, fie una scoasă din urma volantă a cotidianului, e răsucită pe toate fețele, cu o frenezie a unei iluzii de vitalitate, a unui neconținut „progres” care e, în fond, o învîrtire pe loc. În ciuda opulenței de fraze seducătoare (Miticii actuali satisfac gusturi alese), pozițiile clare se lasă așteptate. Fermitatea lasă loc unor aproximări fără capăt, delirante. În locul revizuirilor se impun tot soiul de concesii, de cîrpele care nu duc la nimic. E o halima a opiniilor, o veritabilă artă a provizoratului care durează. După cum în viața politică ne mulțumim cu jumătăți și sferturi de măsură, ambalate în demagogie, în cea culturală stagnăm cu brio. Înecați într-o avalanșă de „analize”, frecvent „subtile” (funcționează fără greș o tehnică rafinată a tergiversării, a fărîmițării întregului în detaliu, a ocolirii semnificativului), ne lăsăm conduși în bună parte de vechile cutume, de vechile reflexe. Și regret că trebuie să repet o constatare. Comentariul consacrat literaturii e mai puțin liberal decît cel al zonei politice. Pe cînd în gazete ne întîlnim cu păreri răsperate, cu energice recuzări, în revistele literare stăruie încă, cu nu

prea multe excepții, un conservatorism cosmetizat, un conformism elegant care se teme de controversa deschisă, de sinceritatea incomodă a unor dispute reale. Sub felurite pretexte, ne temem să nu tulburăm o ordine mai mult ori mai puțin convingătoare, să nu „supărăm” carecumva pe X sau pe Y, „persoane importante”, să nu stricăm cu nici un preț sacrosanctele „relații”. „Lanțul slăbiciunilor” e încă foarte activ.

N-am avut nimic rău cu optzeciști

„Cine cîntă în grup își va băga, atunci cînd i se cere, fratele în închisoare”. Ce credeți despre grupurile literare?

Mizantropica apoftegmă a lui Michaux, dacă-mi aduc aminte bine, ne duce cu gîndul la fetișul colectivului totalitar. A cînta în cor era sloganul fătămiceii „arte angajate”, deopotrivă comuniste, fasciste sau naziste, în intenția de-a oculta acapararea puterii de către un grup ce se erija abuziv în reprezentant al categoriei majoritare, de clasă ori etnice. În vîrfurile piramidei se instala, ca o împudică sfidare a doctrinei colectiviste, cîrmaciul, genialul conducător suprem. Să ne înțelegem. Creația are nevoie de climatul democratic al cetății ca de aer, dar ea nu e un rod al democrației. Lipsa democrației o sufocă, dar ingerințele, inadecvările, pseudorezolvările în numele democrației îi daunează. Produs al elitelor, arta are un sînge albastru. Aristocratismul său din naștere e, prin urmare, incompatibil, în forul său intim, cu votul universal, cu populismul, cu orice soi de angrenare în mecanismele categoriale. Din care motiv e anevoie, de nu imposibil, de realizat niște uniuni de creație care să lase la poartă criteriul sindicalist. Las' că nici elita nu s-ar putea întruni cu ușurință, căci fiecare membru al său e un unicat care prea bine ar putea socoti că i se știrbește unicitatea dacă acceptă să participe la un colectiv, fie acesta așezat și la un etaj superior...

Dar cu optzeciștii ce-ați avut? Mai aveți?

N-am avut nimic... rău! Dimpotrivă. În anii din urmă ai „epocii de aur” am fost între cei dintîi critici care s-au ocupat foarte favorabil de poezii optzeciști, pe atunci supuși unor măsuri de marginalizare și hărțuire. Mărturie: volumul meu, *Existența poeziei* (Cartea Românească, 1989), în care ultima parte, consistentă, adună comentariile în cauză. Așa-zisul „conflict” al meu cu optzeciștii nu e decît o legenda, una din scornirile de prost gust ce mă urmăresc. Singurul reproș pe care l-am făcut unora dintre ei a fost cel referitor la o anume anistoricizare, la o desprindere din conștiința contextului diacronic, cu rezultate păguboase, ca de pildă celebrarea lui Ov.S. Crohmălniceanu în temeiul ultimului său avatar, ignorîndu-se îndelungatul, penibilul trecut al celui comparat cu, *heleas*, Titu Maiorescu și Lucian Blaga.

În final, cuvîntul lui Aragon, să zicem: „atunci schimb cărțile etalate sub ochii voștri, pentru că vă știu refractari pentru totdeauna poezilor”. Sînt, știți bine, și „sceptici” din aștia. Ce le spuneți?

Există cu adevărat exegeți „sceptici” față de poezia pentru care nu au „organ”. Aidoma unor daltoniști care s-ar ocupa de pictură ori a unor inși fără auz muzical care s-ar ocupa de muzică. Unii teoreticieni literari plini de morgă se recrutează din această categorie.

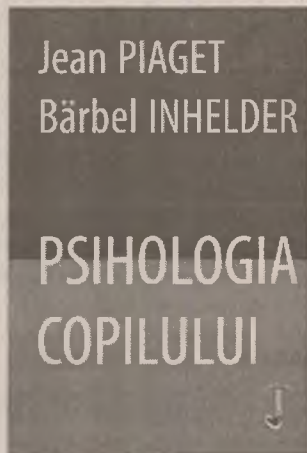
„... deseori nu-l cunosc decît foarte vag, nesigur, incorect.” Cum ați vrea, la niște ani de la debut, să vă cunoaștem?

Așa cum sînt, nu ca un poet-critic sau un critic-poet, ci, cu modestia mea și cu voia dumneavoastră, ca un poet și ca un critic. Nu ca incendiator de biblioteci sau ca un închizitor proferînd excomunicări și organizînd arderi pe rug, ci ca un autor în scrisul căruia precumpanește impulsul pozitiv, vectorul constructiv. După cum, altminteri, au remarcat nu puțini dintre confracții ce-au avut gentilețea de-a se ocupa cu activitatea noastră. De asemenea, aș dori ca existența mea defel scutită de dificultăți să constituie un cît de mărunț stimul pentru tinerii care vor să se mențină pe cursul unor crezuri și al unei chemări.

Vă mulțumesc pentru răspunsuri.

A consemnat
Simona VASILACHE

CARTIER în toate librăriile bune

Jean PIAGET
Reprezentarea lumii la copil

Jean PIAGET
Bärbel INHELDER
Psihologia copilului

Difuzare: S.C. "CODEX 2000", Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București. Tel./fax.: 210 80 51. E-mail: codexcarter@gmail.com

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:

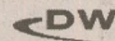
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)

Știri în germană și engleză – zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

www.cartearomaneasca.ro

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Florina Ilis

Cinci nori colorați pe cerul de răsărit

Florina Ilis Premiul „Cartea anului 2005”, acordat de *România literară* și Fundația Anonimul, Premiul revistei *Cuvântul* pentru proză și cel oferit de Radio România Cultural, toate pentru romanul *Cruciada copiilor* (Cartea Românească, 2005).

De aceeași autoare:
Cruciada copiilor

Editura AULA

Roman

Ovidiu Verdeș	Muzici și faze	384 p. 199.000 (19,9) lei
Ioan Groșan		
O sută de ani de zile la Porțile Orientului		240 p. 109.000 (10,9) lei
Epopeea spațială 2084*Planeta mediocrilor		144 p. 89.000 (8,9) lei
Județul Vaslui în N.A.T.O.		160 p. 89.000 (8,9) lei
Daniel Vighi	Aventuri cu Jimi Hendrix	160 p. 89.000 (8,9) lei
Oanu Tănase	Filo, meserie!	208 p. 99.000 (9,9) lei
Alexandru Yakulovski	Pizdeț	128 p. 79.000 (7,9) lei
Ștefan Baștovoi	Iepurii nu mor	160 p. 89.000 (8,9) lei
Melania Bancea	Hiatus	208 p. 110.000 (11,0) lei
Szilagyî Katalin	Ancuța de la parter	112 p. 79.000 (7,9) lei
Mihaela Bija	Alin și Alice	96 p. 69.000 (6,9) lei
Mihail Tomulescu	Bolovanii	80 p. 69.000 (6,9) lei
Ina Crudu	Ziua eclipsei	112 p. 79.000 (7,9) lei
Cătălina Fuc	Ecoul	160 p. 89.000 (8,9) lei

Teatru. Eseu. Proză. Poezie

Matei Vișnic	Istoria comunismului...	176 p. 129.000 (12,9) lei
Alexandru Mușina	Sinapse	224 p. 119.000 (11,9) lei
Anca Andriescu	Țigări, electrice & alte...	80 p. 69.000 (6,9) lei
Mihaela Măvariu	Ochi de pisică	96 p. 69.000 (6,9) lei
Ovidiu Simion	Eu și Albertina	64 p. 40.000 (4) lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

www.polirom.ro

■ Herta Müller
Animalul inimii

■ Dan Horia Mazilu
Lege și fărădelege în lumea românească veche

■ Jorge Luis Borges
Cartea de nisip. Proză completă 2

■ Ismail Kadare
Anul negru • Concurs de frumusețe masculină la Stincile Blestemate

Suplimentul
DE CULTURĂ

Un săptămânal realizat în colaborare cu Ziarul de Iași

CONCURS NATIONAL DE SCENARII

FUNDAȚIA
ANONIMUL

ORGANIZEAZA UN CONCURS NAȚIONAL DE SCENARII DE FILM CU DOUA SECȚIUNI: LUNGMETRAJ ȘI SCURTMETRAJ

PENTRU DETALII ACCESATI WWW.FESTIVAL-ANONIMUL.RO

Festivalul Internațional de Film Independent ANONIMUL

Delta Dunării / Sfântu Gheorghe
14 - 19 august 2006, ediția a III-a

document

Victor Ion Popa la Teatrul Național din Cernăuți

După întemeierea unui corp artistic permanent, din nevoia valorificării potențialului creator originar (însemnând, în fapt, deschiderea primei stagiuni stabile de teatru românesc la Cernăuți), petrecută în stagiunea 1925/1926 sub conducerea prof. univ. Constantin Berariu, urmată, apoi, de etapa consolidării unui corp actoricesc și regizoral coerent și a unui repertoriu scenic adaptat etniilor conlocuitoare, datorată activității celui de-al doilea director, prof. univ. Dragoș Protopopescu, în stagiunea 1926/1927, Teatrul Național din Cernăuți va cunoaște perioada sa de strălucire aparte odată cu numirea, de către Al. Lapedatu, ministrul Artelor, în funcția de director a lui Victor Ion Popa.

Acesta preia conducerea „Naționalului” cernăuțean în ziua de 29 octombrie 1927, când are loc premiera de deschidere a stagiunii 1927/1928 cu spectacolul *Viforul*, de Barbu Delavrancea, în regia lui Aurel Ion Maican. Prin Victor Ion Popa, executând o dublă direcție: scenică și managerială, Teatrul Național din Cernăuți se va situa valoric „în fruntea tuturor teatrelor din țară”, având „cel mai serios repertoriu pe care l-a pomenit un teatru românesc” (Mircea Ștefănescu, *Victor Ion Popa — o pagină de regie*, în „Vremea”, I, nr. 9, 19 aprilie 1928, p. 3).

Sub direcția de scenă a lui Victor Ion Popa vor fi reprezentate spectacolele (unele în premieră pe țară): *Henric IV* de L. Pirandello, *Daria* de L. Blaga, *Liga tinerimii* de H. Ibsen, *Dragoste* de P. Gèraldy, *Unchiul Vania* de A. P. Cehov, *Manechinul sentimental* de I. Minulescu, *Colportaj* de G. Kaiser, *În larg de S. Vane*, *Azilul de noapte* de M. Gorki, *Tatăl* de A. Strindberg, *Jedermann* de H. von Hoffmannsthal, *Clopotul scufundat* de G. Hauptmann, *Fedra* de Racine, *Poveste de iarnă* de W. Shkespeare, *Oedip rege* de Sofocle, *Ratații* de H. R. Lenormand etc.

Victor Ion Popa (continuând unele din proiectele artistice începute la Teatrul Popular din București pe care-l părăsește, pentru scena „Naționalului” din capitala Bucovinei, în 1926), prin montările sale, atât de felurite expresiv și tematic, devine creatorul unei ideologii scenice.

Deoarece în el conclucrau autorul dramatic, pictorul și regizorul, convenționalismul teatral se cerea adus la zi. Cum fiecare obiect din scenă trebuia să reprezinte ceva, adică să fie un „porte parole” pentru esență, V. I. Popa se concentra pe anumite detalii pe care, luminându-le din unghiuri diferite, le va potența atribuindu-le o nouă expresie („Uită-te la garoafa de seră: e invoaltă, e mai chipeșă decât cea de câmp, dar pune în evidență toate însușirile celei de câmp. Mai ales în teatru, arta este viața potențată prin idee”). A fost, evident, atras de simbol, conferindu-i un câmp semantic prin plasticizare (s-a bucurat de colaborarea de excepție a pictorului scenograf Georg Löwendal până ce devenea generator de lumină, adică idee dramatică.

În mărturisirea „Cum se va inscena, monta și juca

«Azilul de noapte»” (preluată din *Spectator*, revistă a Teatrului Național din Cernăuți ce însoțea, în felul unui program de sală, premiera din seara respectivă) aflăm următoarele: „Privită sub un anumit unghi — și sub acest unghi am privit-o eu când am hotărât s-o joc — piesa totuși ar putea să aibă aerul unui simbol.” Paul Wegener, celebrul actor expresionist, după ce i-a văzut *Azilul de noapte* la București și Cernăuți în 1928, a spus: „Victor Ion Popa e pe linia marilor regizori europeni. Dacă ar da un singur spectacol cu *Azilul de noapte* la Berlin, tânărul acesta ar ajunge celebru în trei ceasuri.”

Ca director al unei instituții de mărimea „Naționalului”, V. I. Popa era interesat să-și extindă activitatea în „afară”, organizând așa-numitele reprezentații „de cartier” ce erau însoțite de conferințe sau de executarea unor piese muzicale sub conducerea lui Al. Zirra de la Conservatorul cernăuțean (La Casa Germană, din cartierul Rosa, se va reprezenta primul spectacol din repertoriul „de cartier”, ianuarie 1928, cu *Zile vesele după război* de M. Sadoveanu). Și tot în vremea direcțiunii sale, la Teatrul Național din Cernăuți, în ziua de 1 mai 1928, se inaugurează primul „Teatru de Marionete” din România (condus de Teodor Năstase) când se vor juca *Bastien și Bastienne* și *Directorul de teatru*, opere într-un act de W. A. Mozart.

În mod aparte, dar temerar pentru anii '20, V. I. Popa era preocupat de proiectul unui teatru în aer liber. Și-a propus să joace *Jedermann* între zidurile Reședinței metropolitane din Cernăuți, *Apus de soare* în fața Mănăstirii Putna, iar *Oedip rege* într-un decor sălbatic de natură, „unde s-a tăiat un mal”. La fel de intens era acaparat și de relația cu actorul, în special de „accentul actorului”. Intenționând să găsească un specific românesc al transpunerii scenice, a prilejuit unor actori cernăuțeni interpretări de excepție: Gina Sandry în *Fedra*, Nae Bulandra în *Oedip rege*, I. Anastasiad și Jules Cazaban în *Azilul de noapte* etc.

„Pentru mine — spunea V. I. Popa — e o problemă imensă mișcarea actorului. Fiecare mișcare nu trebuie să fie o mișcare liberă, ci fiecare, ca fiecare lucru din scenă, trebuie să reprezinte ceva. Pasul trebuie să se acorde cu vorba și, împreună cu ea, trebuie să exprime ceva, același lucru, același moment. Teatrul e prin excelență o artă de sinteză.” Jocul scenic, în viziunea sa, primea contur în raport cu amplitudinea limbii. Actorul trebuia direcționat spre a „înțelege care e valoarea cuvântului ca intonație. Și intonația, chiar fără cuvânt, trebuie să exprime un accent muzical”. (Citatele sunt preluate din articolul mai sus menționat.)

În august 1929, Victor Ion Popa „dezerta” de la Teatrul Național din Cernăuți (în schimbul direcției de scenă de la Teatrul „Maria Ventura” din București), lăsând în memoria timpului și-n scriptele documentului pagini de neuitat, rodnice și pilduitoare, din istoria teatrului românesc.

Victor Ion Popa

Nicolae HAVRILIUC

<p>„OSTAȘUL ROMAN” LIT. LAMPE, PAPER LAMPE, AGENȚIE DE CONCRETE SITUATII, EDITURA Cernăuți, Piața Unirii 2 Carti de carte și de școală, reviste, jurnale de modă, Ușor și de bucurie, etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc. reprezentarea „Căsuța de lemn” la spațiile comerciale de vânzare-cumpărare</p>	<p>JOSEFINE HUBERTHAL Salon vienez de flori Salon p. artistice Cernăuți, str. Școlilor No. 1</p>	<p>Restaurantul Spooder strada 11 Decembrie 5 Bucătărie la gratar național Popa rețetă care — dintr-o bucată de carne se face cel mai bun și cel mai gustos</p>																		
<p>AZILUL DE NOAPTE Piesa în 3 acte de Maxim Gorki Traducere de Iosif Nădejde</p> <p>DISTRIBUȚIA:</p> <table border="0"> <tr> <td>Actorul I. Anastasiad</td> <td>Titl. Smir N. Ștefănescu</td> </tr> <tr> <td>Paronul N. Bulandru</td> <td>Salariul Alb. Mărie</td> </tr> <tr> <td>Luci I. Ciurariu</td> <td>Valca Poppel I. Cernău</td> </tr> <tr> <td>Mihail Ivanov Kozuleț V. I. Cărbănuț</td> <td>Medvedev Sylvia Furtile</td> </tr> <tr> <td>Medvedev V. Coudca</td> <td>Naluse Ant. Calinzeu</td> </tr> <tr> <td>Klariu Andrii Mitiu I. Frunzescu</td> <td>Nasla Mihail Ștefănescu</td> </tr> <tr> <td>Mihail M. Bădescu</td> <td>Ada Luca Ștefănescu</td> </tr> <tr> <td>Săliu C. Iovăneșcu</td> <td>Kvagnis Eccl. Miranescu</td> </tr> <tr> <td>Aloșca Jules Carabau</td> <td></td> </tr> </table> <p>Diracți de scenă: Victor Ion Popa. Decoracii: Georg Löwendal.</p>			Actorul I. Anastasiad	Titl. Smir N. Ștefănescu	Paronul N. Bulandru	Salariul Alb. Mărie	Luci I. Ciurariu	Valca Poppel I. Cernău	Mihail Ivanov Kozuleț V. I. Cărbănuț	Medvedev Sylvia Furtile	Medvedev V. Coudca	Naluse Ant. Calinzeu	Klariu Andrii Mitiu I. Frunzescu	Nasla Mihail Ștefănescu	Mihail M. Bădescu	Ada Luca Ștefănescu	Săliu C. Iovăneșcu	Kvagnis Eccl. Miranescu	Aloșca Jules Carabau	
Actorul I. Anastasiad	Titl. Smir N. Ștefănescu																			
Paronul N. Bulandru	Salariul Alb. Mărie																			
Luci I. Ciurariu	Valca Poppel I. Cernău																			
Mihail Ivanov Kozuleț V. I. Cărbănuț	Medvedev Sylvia Furtile																			
Medvedev V. Coudca	Naluse Ant. Calinzeu																			
Klariu Andrii Mitiu I. Frunzescu	Nasla Mihail Ștefănescu																			
Mihail M. Bădescu	Ada Luca Ștefănescu																			
Săliu C. Iovăneșcu	Kvagnis Eccl. Miranescu																			
Aloșca Jules Carabau																				
<p>Incălzăminte de lux Marca „Salamander” Z. Putmann & Fiu</p>	<p>Adolf Rudich Cernăuți, Piața P. Alexandru, numărul nr. 1 Său str. Școlilor Mașini de cusut, uruz, cartușe și altele de vânzare</p>																			

Foaie de distribuție la spectacolul *Azilul de noapte* de M. Gorki, jucat în premieră pe scena „Naționalului” cernăuțean.

Cernăuți - Teatrul Național.

andrei plesu, vladimir tismaneanu

gabriel liicean, mario vargas llosa

fundatia
a treia
europa
timisoara

ORIZONT

un suflu nou

CONFERINTELE MICROSOFT

Comunitate și Diversitate
din 2001

■ Crearea de modele, stabilirea de contacte directe între mari personalități din țară și străinătate cu un public larg sunt condițiile însuflării unui spirit al competiției și transmiterii de valori științifice, culturale și etice. Noua generație are astfel șansa de a intra în legătură directă cu personalități care au devenit personaje, comunicând, meditănd și polemizând pe marginea unor teme de larg interes.

Modalitățile practice de desfășurare a Conferințelor Microsoft demonstrează că nimic nu poate înlocui contactul direct dintre oameni, dezbateră vie și schimbul nemediat de idei, în dorința de a impune pluralismul și comunicarea. Conferințele Microsoft sunt o agoră a celor responsabili, a celor hotărâți să impună un suflu nou într-o comunitate a diversității și valorii.

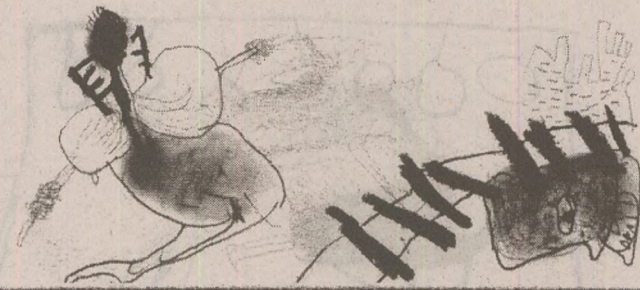
mihai răzvan
ungureanu

europenele din europa

CHIȘINĂU 14 aprilie

Your potential. Our passion.

Microsoft

arte

Dragostea a triumfat la Bogotá

Festivalul Ibero-american de Teatru din Bogotá a fost creat în 1988 de Fanny Mikey și Ramiro Osorio, celebrând astfel 450 de ani de la fondarea capitalei columbiene. Încă de la prima sa ediție, sub deviza *Un suflet — Columbia*, festivalul a devenit o aventură culturală; a dovedit că prin diversitatea genurilor și tendințelor artelor scenice, popoarele pot găsi un limbaj comun.

În martie 2005, doamna Fanny Mikey și asistenta ei, Ana Marta, se aflau într-un periplu european; după Spania, Serbia și Ungaria s-au oprit la București, cu intenția de a vedea un nou spectacol semnat de Alexandru Darie. Pe regizorul român îl cunoșteau deja din edițiile anterioare, când fusese prezent la Bogotá cu *Visul unei nopți de vară* (1992), *Iulius Caesar* (1996), *Anatomie. Titus. Căderea Romei* (2004) și, de fiecare dată, impresionase plăcut publicul columbian. Alegerea directoarei Festivalului s-a numit de astă dată *Triumful dragostei* de Marivaux.

Ne familiarizăm repede cu orașul, suntem cazați în zona nordică a Bogotei, pe Carrera Cien, la Hotelul Cosmos, nu departe de Teatrul La Castellana, unde urmează să dăm cele cinci reprezentații în următoarele zile. Orașul, cu o populație de peste 6 milioane de locuitori, e situat pe Cordiliera orientală a Anzilor, la o altitudine de 2.650 metri; clima e primăvărată, iar vegetația e generoasă de-a lungul întregului an. Împărțită în patru zone și înconjurată de munți, în vârful cărora se află Sanctuarul Monserrate, capitala nu și-a numit străzile, ci le-a numerotat, astfel „carreras“ sunt străzile paralele cu munții, de la sud la nord, fiind traversate perpendicular de „calles“, numerotate dinspre est spre vest.

Fiind invitați la începutul Festivalului, am avut șansa să participăm la deschiderea ediției jubiliare; peste un milion de oameni au asistat la parada oferită de artiști, muzicieni, dansatori și mimi în Piața Simón Bolívar. Ediția din acest an, desfășurată între 31 martie și 16 aprilie, reunește trupe din cele cinci continente, fiind prezente 42 de țări, 65 de companii internaționale și 142 de trupe columbiene ce evoluează în 20 de săli de teatru, 8 stadioane, 20 de parcuri și în arena în care au loc, de regulă, luptele cu tauri.

Rusia este invitată de onoare, prezentă cu creații din Cehov: *Trei surori*, în viziunea lui Declan Donnellan, Tolstoi: *Război și pace*, regia Piotr Fomenko și Gogol: *Bulevardul Nevsky*, semnat de Ruslan Kudashov.

Personalități marcante din lumea filmului, ca Marisa Paredes, cunoscută nouă din filmele lui Pedro Almodóvar (*Tacones lejanos*, *Todo sobre mi madre*) va interpreta rolul mamei în *Hamlet* pus în scenă de Lluís Pasqual la Teatrul Arriaga din Bilbao, iar Norma Aleandro, deținătoare a Premiului Oscar pentru rolul interpretat în *Historia oficial*, revine în Columbia, jucând aceeași piesă cu care a debutat în Bogotá în 1986: *Sobre el amor y otros cuentos sobre el amor* (*Despre dragoste și alte povești de iubire*), un monolog care pornește de la clasicul Secolului de Aur spaniol și ajunge la texte contemporane, semnate de Gabriel García Márquez și Mario Vargas Llosa.

La secțiunea „Evenimente speciale“ remarcăm prezența cântăreței cubaneze Omara Portuondo, a celei argentinienne, Adriana Varela, care, cu o voce răgușită, tulburătoare, cântă tangouri în argoul pungașilor din Buenos Aires, și a columbienei Marta Gómez, care a creat un stil muzical nou, cu ritmuri aparte de jazz și pop.

Până la prima reprezentație avem timp să înțelegem ce înseamnă Columbia actuală. Un șofer ne explică drama acestei țări, mama i-a murit în urmă cu cincizeci de ani, civil nevinovat în luptele de gherilă. De atunci și până azi, columbieni sunt uciși de „balas perdidas“ (gloanțe rătăcite). În vreme ce Argentina și-a avut „disparații“ ei în timpul generalului Videla, iar Chile în timpul generalului Pinochet,

merengue, tango, dar și bolerouri și rancheras interpretate de grupuri de mariachi, care te înfioară prin muzica lor.

Columbieni sunt calzi, ospitalieri, culti. În Biblioteca Luis Angel Arango, când plouă torențial, oamenii intră grăbiți, nu să se adăpostească, ci să citească; într-una din marile librării, Lerner, alături de nume mari din literatura columbiană, ca Gabriel García Márquez și Alvaro Mutis, găsești la loc de cinste autori contemporani, deja premiați în Europa, ca Laura Restrepo sau Santiago Gamboa. Orașul este traversat de șosele moderne, bine asfaltate, în centru sunt chiar câte opt benzi, există șosele de centură, iar duminica, în anumite zone, circulația este interzisă și bicicliștii înlocuiesc automobilele, nu există metrou, doar *Trans-Milenio*, niște autobuze care circulă pe o bandă separată; din tramvaie, distruse în urma revoltelor din

1948, au rămas doar șinele, dar și un proiect îndrăzneț de refacere a lor în următorii ani.

La repetiția generală, numeroșii ziaristi și cameramani columbieni s-au declarat cucerii de jocul actorilor români, de lumini, de costume și muzică. O lume insolită, un altfel de Marivaux, îmbinând tradiția și modernitatea în viziunea lui Alexandru Darie, prindea viața.

Au urmat spectacolele, pe 31 martie, pe 1 aprilie două reprezentații și altele două pe 2 și 3 aprilie. Așa cum afirma și doamna ambasadoare Mariana Sipoș, presa scrisă și mass-media au alocat un spațiu generos festivalului; dar sunt doar 4-5 companii menționate zilnic, și printre ele se află și trupa Teatrului „Bulandra“.

Iată ce spune Fernando Toledo în ziarul *El Tiempo* din 3.04.2006: „Alexandru Darie propune publicului un efervescent marivaudage, printr-un spectacol a cărui arhitectură recuperează sensul primordial al teatrului: amuzamentul... Un permanent climat de subtilitate și viclenie îi permite spectatorului să pătrundă într-un joc teatral plin de ironii la adresa iubirii, puterii și legăturii

dintre aceste noțiuni. Nu trebuie să ratați acest spectacol oferit de o trupă cu un înalt nivel interpretativ și cu o disciplină scenică ieșită din comun.“

Sala Teatrului La Castellana are o capacitate de 750 de locuri, iar biletele costă de la 30.000 pesos (15 dolari) la 90.000 pesos (45 dolari) pe spectacol. La fiecare reprezentație cu *Triumful dragostei* sala a fost plină până la refuz, s-a aplaudat mult, iar după spectacolul de sâmbătă seara, directoarea Festivalului, Fanny Mikey, s-a urcat pe scenă și a mulțumit personal actorilor români pentru performanța actoricească. Afirmă presa din Bogotá: „Numele regizorului și al trupei oferă garanția calității. Această montare vorbește despre misterul sentimentelor, despre identități multiple și despre separarea adevăratelor sentimente de falsele iluzii. Scena devine un labirint în continuă mișcare, în care descoperim o lume înșelătoare, comedie și erotism“.

Într-o țară percepută din exterior ca o lume violentă, dominată de lupte de gherilă și trafic de droguri, există totuși ceva ce nu sesizezi decât atunci când te afli efectiv în Columbia: un miracol numit dragoste de teatru. Prin teatru, Columbia se reinventează, oameni sărmani din cartiere marginase văd trupe care evoluează în aer liber și nu costă bani, pe durata Festivalului scade indicele criminalității, aproape 3.000.000 de oameni văd spectacole două săptămâni, asistă la *work-shop*-uri, la colocvii, împărtășesc idei, experiențe comune sau pur și simplu se regăsesc, timp de câteva ore, într-o seară când în sală se sting luminile și mirajul scenei îi face să uite de viața reală.

El mundo en escena
X Festival Iberoamericano
de Teatro de Bogotá

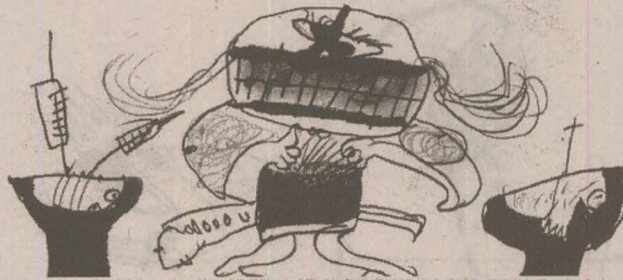
31 de marzo a 16 de abril de 2006

plătindu-și tributul în câțiva ani, Columbia continuă să și-l plătească anual, ne mai spune omul cu ochii în lacrimi. Pretutindeni zărești soldați cu câini, „Seguridad privada canina“. Totuși viața s-a schimbat mult în ultimii ani și populația pare încântată de demersurile făcute de actualul președinte, Alvaro Uribe, în instaurarea păcii, ne spune ambasadoarea României la Bogotá, Mariana Sipoș.

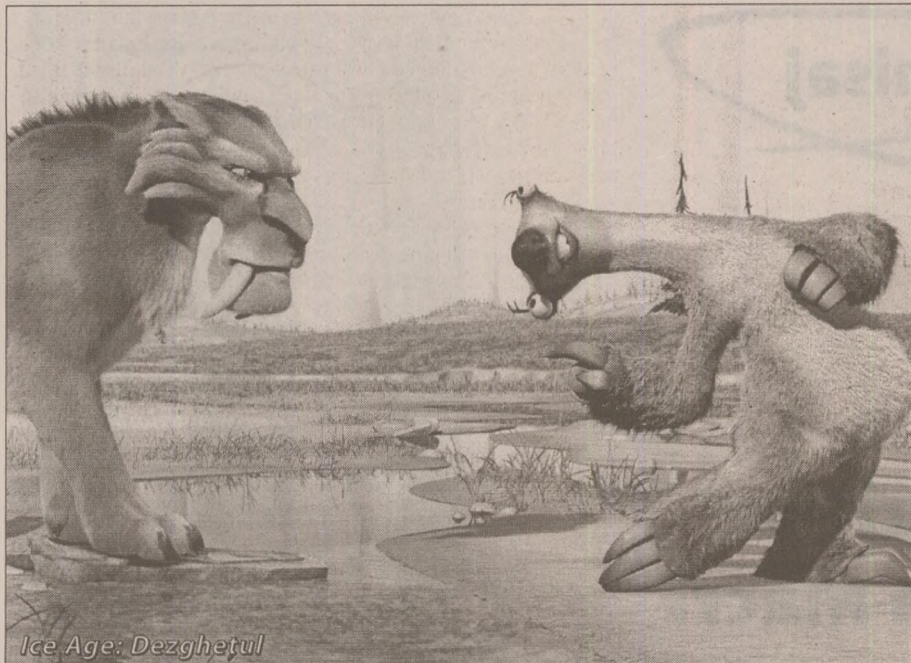
În zona de nord a orașului locuiesc cei din clasa de mijloc și cei înstăriți, sunt cartiere rezidențiale, Rosales și Zona Rosa, cu centre comerciale elegante *Santa Barbara*, *Unicentro*, *Centro Andino*, cu parcuri frumoase amenajate, pe unde te poți plimba liniștit. În zona centrală se află Barrio La Candelaria cu Piața Bolívar, Catedrala Primată, bisericile Santa Clara, San Francisco și San Ignacio, Muzeul Fernando Botero și Muzeul Aurului, cu piese indigene din aur și smarald, printre care și faimoasa „Lechuga“ cu 1486 smaralde încrustate în aur. Muzeul 20 Iulie, care vorbește despre evenimente istorice, păstrează în chip inedit și opiniile unor adolescenți contemporani. Pe pereți sunt întrebări la care răspund astăzi tinerii. De pildă: „E bine că Simón Bolívar a luptat pentru independența Columbiei?“ Răspunsul unei fete de 14 ani: „Bolívar a luptat pentru o Columbie a columbienilor și azi avem o Columbie a nord-americanilor.“ Sau „Cum supraviețuiești în Columbia actuală?“ și răspunsul unui tânăr de 15 ani: „Ne obișnuim cu absurdul cotidian.“ În sudul orașului locuiesc dezmoșteniții soții; ca străin, acolo n-are sens să te aventurezi.

Dar Columbia înseamnă și altceva, 10% din fauna și flora Terrei se află aici, țara ocupă primul loc la specii de păsări, orhidee, palmieri și cafea. În Columbia se cântă peste tot, sunt localuri în care auzi ritmuri de rumba, salsa,

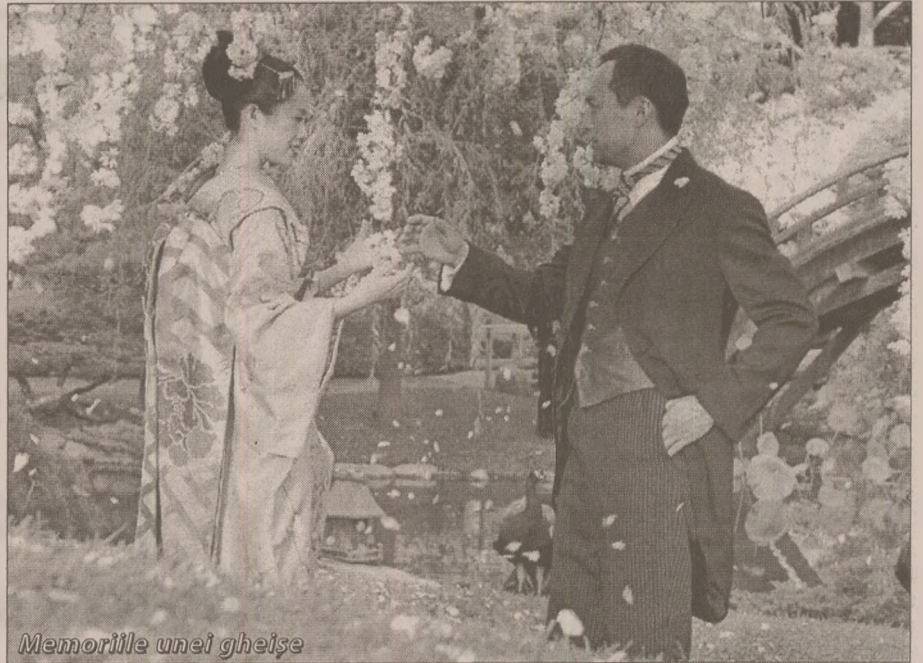
Luminița VOINA-RĂUT

arte

Ice Age: Dezghețul

Memoriile unei gheșe

Cu siguranță există mai multe sensuri ale termenului, dar mă refer la cel care i-a fascinat pe greci și care a dat naștere sfintei treimi a vremii lor (*kalokagathia*) și continuă să prindă la sociologi sau psihologi. Faptul că aparența estetică agreabilă te determină să îi atribui purtătorului și alte calități. Plus reversul medaliei: faptul că cei ce inspiră acest efect au și alte daruri implicite — capătă mai multă atenție, bașca interacțiune socială, deci — într-o societate normală — schimb de idei, au șanse mai mari să lase în urmă inhibițiile și să își dezvolte inteligența. Previzibil, sintagma a devenit un “pop up” în mintea mea din cauza a două filme (dar și a unui boț de pisică de o lună și jumătate care încearcă să îmi caștească mouse-ul în timp ce scriu acest articol).

La primul am zis „prezent” încă de la premieră: *Ice Age: Dezghețul*. Lungmetraj de desene animate, văzut din rîndul doi, cu toate accesoriile „gustative” inerente unui astfel de film. Am stat pînă la capătul unui generic de final kilometric, numai ca să număr cîți animatori se chinuseră la această continuare timp de patru ani. Peste 35, pot să certific...

Efectul de halo s-a făcut simțit doar pe durata vizionării și eventual sub forma unei impresii pozitive nebuloase *post factum*. Ca apoi să constat că nu îmi aminteam nici o scenă sau replică din film, mi-a fost necesară propteaua unui trailer ca să rememorez cîte ceva. Nu voi afirma însă, precum criticii americani, că urmarea e mai slabă decît începutul. Oricum, primul *Ice Age* avea relativ puține bancuri intertextuale comparativ cu *Shrek* de exemplu. Așa că nu e de mirare că cei nouă scenariști inițiali au fost înlocuiți de alți doi. Acum serios, lungmetrajul — tînd să cred — reflectă fidel studiile de piață. Toată lumea vroia să vadă mai mult veridicitate preistorică Scrat, așa că i se alocă o expunere ceva mai consistentă. Ba chiar, la final intră în contact cu restul cetei lui Pițigoii (inadecvat clișeul, gașca e formată numai din mamifere), probabil pentru a-i deveni membru într-o eventuală continuare. La care ați face mai bine să vă așteptați, nu de alta, dar filmul a fost extrem de bine cotelat la *box-office*, și în S.U.A., și aici. Normal, zic eu, ce popor, în afara unuia care a elevat transumanța la nivel de mit național ar putea înțelege mai bine periplusul de la rece la ceva mai cald al unor animale?

Spre deosebire însă de primul *Ice Age*, ființele umane nu mai sunt de găsit. Competiția pentru perpetuarea speciei sigur i-ar fi pus în conflict cu ceata, așa că s-a renunțat la ei și dramatismul lor în favoarea a trei personaje mult mai comice, plus o poveste de dragoste. Se vede clar din acest film că, față de primul, a fost domesticit: făcut mai degrabă pentru uzul copiilor, cu bancuri ecologice, dar și aluzii biblice, un scenariu mai subțirel, plus un look apetisant.

Tot un efect de halo exercită și *Memoriile unei gheșe*, unde combinația de vizual și auditiv te dă gata. A și luat premii pentru imagine, coloană sonoră etc. Problema e că,

Alexandra Olivetto

CRONICA FILMULUI

Efectul de halo

în pofida unor dialoguri destul de crocante prin părți, filmul mai trebuie să facă plecăciuni la înțelepciunea apoftegmatică orientală, din care plecăciuni rezultă niște clișee de tot hazul care fisurează pe alocuri halo-ul. Plus că foarte puține lucruri sunt nipone în acest film, cu excepția casei de producție. Nu mă cramponez de faptul că nici una dintre actrițele principale nu e japoneză, dar acțiunea e melodramă curat *born in USA*, și acest fapt nu are cum să nu afecteze restul. Dacă ai văzut fie și un singur documentar despre gheșe, lungmetrajul va întinde nepermis de mult limitele credulității tale. N-ai ce-i face, Hollywood-ul nu e încă pregătit să portretizeze rafinamentul sau chiar ritualurile seducției. Eroina se comportă ca o americană, reacțiile celorlalte gheșe sunt cât se poate de sincere și spontane (am grăit cu o gură occidentală), iar tradiția niponă e redusă, din punct de vedere narativ, la simple obstacole în calea poveștii de dragoste. Iar acest fapt face ca plauzibilitatea poveștii să se ducă pe apa sîmbetei. De exemplu, știind că Sayuri (Ziyi Zhang) locuiește într-o crescătorie de gheșe în care accesul bărbaților nu e permis (și dacă ar ajunge acolo în clandestinitate, inexistența pereților i-ar trăda una-două), cum de medicul crede că ea ar putea aduce soldați și marinari în camera sa? Pe măsură ce halo-ul

din timpul vizionării se anulează, o astfel de întrebare, și mai sunt multe ca ea, subminează serios modul în care filmul îți ia ochii din prima... N-ar fi prima dată cînd Hollywood-ul comite așa ceva, e un stereotip colonial utilizat diferit. Dar, ce mi-e că transformă o cultură într-un „hop” ca să pigmenteze povestea sau că o transformă într-un décor pentru o intrigă? Ei, problema este tocmai că acest film e dominat de un contrast. Veridicitatea există din plin la nivelul mizanscenei, cel puțin al decorurilor și costumelor, aceasta dînd cap în cap cu scenariul tras de pâr.

În rest, foarte interesant mi s-a părut — că tot vorbeam de studii de piață — adventul marketingului în această societate atît de închisă și de patriarhală. Cînd Sayuri își face debutul printr-o licitație pentru virginitatea ei, publicitatea intră în film în forță: are *out-door*-uri, dar merge și din gură în gură. Păcat de inexistența televiziunii, că sigur îi făceau și un spot. Dar, apropo de cultura organizațională, nu m-am prins cine se ocupă de aranjamentul întîlnirilor cu gheșele, dacă există vreun manager sau așa ceva. Mama, crescătoarea de gheșe, le ține clar contabilitatea, dar altfel? Din peisaj s-a evaporat și arta conversației pe care, țin eu minte dintr-un documentar francezesc, gheșele trebuiau s-o învețe din fragedă pruncie. ■

PS: Legături bolnăvicioase și-a avut premiera. La cele două spectacole succesive de la Cinema Pro s-a lăsat cu aplauze prelungite ale spectatorilor din sală, oricum plină ochi. Recunosc că, la a doua vizionare, filmul m-a mai îmbunat. Deși povestea de amor dintre cele două fete pare în continuare anemică, măcar nu m-am plictisit.

În altă ordine de idei, aș vrea să reiterez o afirmație care mi se părea de la sine înțeleasă, o reiterez tocmai pentru că, în ceea ce mă privește, e omniprezentă dar, de dragul clarității... Oricare și oricum ar fi relațiile mele cu un regizor, scenarist, actor și tot așa (se aplică și la scriitori, firește), am de gînd să scriu exact ceea ce cred, firește, cu argumente cu tot, despre produsul muncii persoanei în cauză, căutînd să mă detașez de cunoștințele despre el/ea pe cît de mult îmi stă în putință. Și dacă imaginea care mă ilustrează în *România literară* a fost comentată ca arătîndu-mă drept „jună”, păi, voi întoarce mînușa: da, poate că sunt prea fină pentru compromisuri.

PPS: Tot am dat cu nasul în deontologie, așa că mă mai hazardez la o frază, două. Există anumite domenii în care o specie de compromis e imposibil de evitat. Mă refer acum la anumite grile de lectură politizate „deschise” (mda, inclusiv sensul lui Eco), ca studiile de gen sau cele post-coloniale. Nici prin cap nu îmi trece să le apăr pînă în pinzele albe sau pînă la „martiraj”. Dimpotrivă, sunt acut de conștientă de proporția dificil de atins dintre estetic și politic. Ceea ce am criticat printr-o anume grilă am criticat cu măsura celor două, mai precis: pentru că redundanța unor stereotipuri se alia cu o seducție stilistică deopotrivă facilă și specioasă.

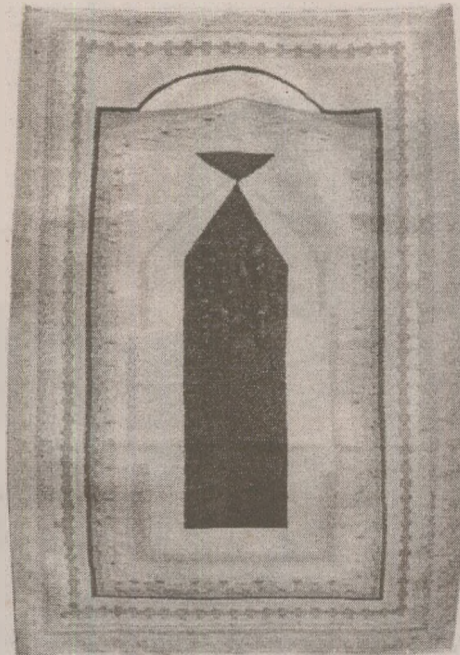

plastică

vernisaaj

Poartă neagră, 1991, compoziție în țesătură

Poartă neagră, 1974, covor țesut, lână

Expoziție Mariana Macri

Nu mi se întâmplase decât să-l întrevăd, în ultimii lui ani, la Mariana Macri, pe cel care, părinte fiindu-i, de o singulară, inefabilă prezență, a putut prilejui uimite înfiorări și respectuoase admirații. Clericul ce purta cu sine nu numai fervoarea unei convertirii adânci, dar și o reputație juvenilă, de fosforescent experimentalism, cheltuit în radicale paradoxuri, mi s-a înfățișat atunci visător și blând. Părea, el însuși, o emanație a interiorului „static și astâmpărat” care-l conținea, a unei line consimțiri la un destin menit să încrucișeze bogății nicicum banale.

Dacă se jucase, în tinerețe, cu ipoteza unui autobiografism care s-ar declina la plural, ca Pessoa livrându-se unei pendulări echilibrice printre heteronime, dacă sub semnătura lui esențială, *Jonathan X. Uranus*, răsăreau apoziții cu funcție multiplicatoare, unul dintre aceste năzdrăvane adaosuri de identitate, produs în *Bilete de Papagal*, s-ar cuveni pomenit aici pentru rezonanța lui trufaș factice, și tot pe atâta, inevitabil, auto-critică. Spunându-și *Mare Adolescent Român*, el nu rămânea totuși în sarcasmul vreunei eventuale aluzii la *Adolescentul Miop* al prietenului Mircea Eliade. Căci din sintagma dezinvoltă se desfac trimiteri, altfel vii, înspre fâgăduințe

care vor vibra deplin mai târziu, în chiar imaginile chemate să-l înconjure, din creația Marianeii.

La ea te gândești, la punctele unde se adună mat și salubru, ca într-un cuib concentric, tot ce înseamnă tandră albeață, și afirmare de puritate manifestă, în suprapunerile textile, spre exemplu, pe care le-a reușit Mariana Macri. Și însuși amestecul, de inocență lunatecă și de zel aspru, care adulmecă prezicerea, propriu firii ei creatoare, nu este și el îndatorat unui anume tipar temporal, ce nu acceptă să îmbătrânească?

„Hieroglifa existenței interioare”, folosind vorbele unuia din simboliztii răsăriteni, înscrie, la pictorița noastră, o exigență de care nu se despărțea părintele său, Mihail Avramescu: a îmbina temeinic, pentru o cruce atotstrăbătătoare, „verticala intuiției lucide cu orizontala lăcrimării inimii”. Și, dincolo de vreun sentimentalism lesnicios, adăoga, *expressis verbis*, o năzuință încă mai perseverentă, spre o taină mai fecundă, „lăcrimarea minții”. În locul unei opoziții ambițioase, care poate să aibă valoarea ei, — o revendica Pessoa, nu a ști simțind, pentru că simți, ci a simți gândind —, sufletul poate visa la un har altcum învăluit și prielnic, sub „cerul lăcrimat și sfânt ca mirul”.

La o atare vastă mângâiere, construcția, gestul de a construi — metaforă cardinală pentru această artă — se

încununează cu un răsnet grav. La Mariana Macri, căldura manifestă a materialelor, intimitatea lor, nu se exhibă în dezordine lirică, ele întâipăresc, îndărătnic ca un tropism, gustul statorniceii verticale. Astfel, truda artistei pare să asculte de un timp-lăuntric, care e acela al gravitației, al unei suave dârzenii, scutită de zadarnice nerăbdări și de spasme. Și când spun *gravitate*, mă gândesc la un vers al lui Reverdy, *Il faut gravir*: pentru că gravitate înseamnă desime ponderală, dar poate însemna deopotrivă îndemn către suieș, către ascensiune.

Scara era chemată să măsoare, în tradiția hebraică și creștină, mithriacă și musulmană, sferile traversate de axul primordial al lumii: elanul ei ascensional ordonează lumea în etaje eschatologice.

Iată, într-una din operele de căpetenie ale Marianeii Macri, pe un fond de negru profund, scara se înalță, beată de culori, ca un clown al Domnului, pentru o acrobație ce vizează simbolic absolutul. Ceea ce, dincolo de funambulesc, poate implica gravitatea unui *itinerar mental* — cum voia *Doctor Seraphicus*, franciscanul Bonaventura. „Lumea e o scară pe care urcăm spre Dumnezeu”, scria el: un itinerar capabil să ne conducă răbdător, gradual, *în afara, în lăuntru* și, în fine, *deasupra* — cu mult mai sus de noi înșine.

Dan HĂULICĂ

Grădina roșie, 1968, pictură în ulei

Stradă, 1963, pictură în ulei

literatură

Taina lui Mihail Sebastian

Când m-am decis să scriu rindurile de față pe marginea jurnalului lui M. Sebastian, n-am făcut-o în intenția de a mă alătura aprecierilor despre însemnătatea acestui document pentru înțelegerea unei întregi epoci istorice ale cărei prelungiri le resimțim încă și astăzi, și nici controverselor pe care le-a provocat atitudinea sa civic-evreiască într-o societate românească în bună măsură rinocerizată, înecată într-un val de trivialitate, cum se exprimă însuși autorul.

Un lucru este însă cert: M. Sebastian nu era de felul lui un luptător, un protestatar extrovertit, un om al acțiunii directe. Războaiele acestui estet retractil, cultivat și elitist, lipsit de intransigență („prea suplu”, cum singur se caracterizează undeva), de o sensibilitate și discreție aproape maladive, incapabil să apuce pe cineva de guler pentru a-i urla în față niște adevăruri bine meritare, dar izbutind, cu privirea-i lucidă, receptivă la toate nuanțele, să ia perfect pulsul lumii înconjurătoare și să-i pună de cele mai multe ori un diagnostic just, erau mai degrabă interioare. Ceea ce nu înseamnă că nu s-a distanțat de unii oameni care-i fuseseră dragi (Camil Petrescu al cărui portret este absolut oripilant sau Mircea Eliade despre care notează la 25 martie 1927: „Sîntem în plină disoluție a prieteniei noastre”) și că nu a trăit cu o teribilă acuitate suferințele la care erau supuși cei de un neam cu el, toți cei umiliți, persecutați, hăituiți, cu care se identifică cel puțin în forul lui interior, dacă nu în gura mare.

Să fi fost această suferință sursa deprimării sale aproape constante, a oboselii de viață, spaimelor și neliniștilor care-l bîntuiau? Răspunsul este, cred, da, dar... Desigur că atmosfera din „imensa uzină antisemită” care devenise statul român, nesiguranțele, amenințările, amărăciunile și privațiunile generate de catastrofa războiului, în care fiecare zi aducea noi măsuri opresive împotriva evreilor împreună cu perspectiva cât se poate de concretă a anihilării totale, senzația tot mai percutantă de a fi un paria, un „lepros” cum se exprimă undeva Sebastian, decepțiile cu majoritatea prietenilor și cunoșcitorilor din eșaloanele superioare ale lumii literare și artistice bucureștene, trecuți mai toți de partea cealaltă a baricadei, în planul ideilor și afiliațiilor, explică într-o bună măsură, sentimentele de deznădejde, destrămare și dezgust care uneori merg pînă la dorința de sinucidere. Dar ele sînt însoțite, încă mult înainte de izbucnirea războiului, de mărturisiri de silă existențială, inerție, neputință, ratare, singurătate absolută și nefericire, greu de înțeles totuși, din partea unui autor celebru, care se bucura de aprecierea celor mai luminate spirite ale vremii, un om cu o capacitate ieșită din comun de receptare, cuprindere și creație a faptului artistic, un împătimit de muzică și literatură care citea enorm, putea să învețe englezește în cîteva luni și apoi să-l guste și să-l traducă pe Shakespeare, care, pe lângă scrierile de ficțiune ce-i aduseseră notorietatea, compunea studii literare de tot felul, ținea cursuri pentru studenți, făcea cronică muzicală... Dacă și asta se numește inerție...

Dincolo de circumstanțele obiective, există, după cum se știe, oameni cu vocația suferinței. Mihail Sebastian, se număra, fără îndoială, printre ei. În romanul *De 2000 de ani*, el a extrapolat acest tip uman, socotindu-l prin excelență iudaic — teză care, adăugată la prefața antisemită a lui Nae Ionescu, a provocat scandalul binecunoscut, nu în ultimul rînd în lumea evreiască.

Și totuși, cine citește cu atenție (eventual de două ori) notațiile jurnalului, inclusiv cele timpurii, constată că această vocație pare a avea o cauză ascunsă, cu grijă tănuțită, o dramă personală intimă la care se face destul de des aluzie. Sebastian este, înainte de orice, un insetat de dragoste, el simte nevoia imperioasă (în ciuda unei aparente frivolități care nu era intrinsecă firii lui) de a ieși din singurătate cu ajutorul ei. Tinărul scriitor se îndrăgostește efectiv, și nu numai o dată, dar întotdeauna intervine ceva, un obstacol mai puternic decît voința lui care îl blochează, îl oprește la mijloc de drum, indiferent de obiectul arderilor lui. El știe deja prea bine, chiar înainte de a se angaja într-o aventură sau alta, într-o încercare sau alta, că ea nu va duce nicăieri, că nu-i va lăsa, din nou, în gură, decît gustul binecunoscut al cenușii. (Îndrăznesc să emit ipoteza freudiană că tocmai această ciudă neputincioasă ar explica limbajul amoros frust, — atît de surprinzător pentru un om de delicatețea lui — în legătura cu diverse femei pe care le dorește, limbaj care a stîmțit indignarea multor spirite

puđibonde, și nu numai...). Oricum ar fi, mi se pare evident că această infirmitate constituie sursa constantă a nefericirilor lui, pe care acelea ale războiului nu fac decît să le pună temporar în umbră.

Să lăsăm principalele însemnări lămuritoare în această privință să ne vorbească direct:

19 Martie 1936 (în legătură cu Leni Caler pe care o iubea cu disperare la vremea aceea): „Nu pricepe nimic și — cu cea mai bună dreptate — așteaptă ca acest prea lung joc să ia sfîrșit. Dar pentru mine nu există decît un sfîrșit. Unul singur”.

20 Martie 1936: „Am impresia că ar accepta (Leni Caler, n.n.) o evadare — și mă cutremur gîndindu-mă cît de fericit m-ar face un astfel de lucru. Dar e inutil și ar trebui să mă obișnuiesc a socoti definitiv încheiate socotelile vieții mele”.

5 Noiembrie 1936: „Mă uit atent la mine (...) și-mi spun că sînt în plină descompunere. Și, în această defacere, fac prostia, pe jumătate inconștientă, de a angaja oameni, care, necunoscîndu-mă, 'marșează' cu o bună credință de care ar trebui să-mi fie rușine. De exemplu, de ce am dus așa departe gluma cu Cella Seni” (E vorba de scriitoarea Cella Serghi, n.n.).

29 August 1938: „Se va culca fără îndoială cu el. (Se referă la Zoe, un nou flirt al lui, care-l făcuse gelos, n.n.). Toate astea, ar trebui să-mi fie perfect indiferente. La urma urmelor, povestea noastră nu se mai poate descurca decît printr-o despărțire. Și nu-i pot refuza dreptul de a-și găsi, în sfîrșit, un bărbat cu care să se culce”.

15 Octombrie 1938: „Cînd mă gîndesc că într-o viață regulată aș fi fost bărbatul cel mai credincios și mai frivol din lume... Mă las destrămat în atîtea ridicule povești care, nici una nu duce nicăieri...”

17 Ianuarie 1939: „Comica, absurdă și în fond teribilă situație pe care o suport de 8 luni cu Zoe va trebui s-o joc din nou pentru Leni (...) A fost aici, s-a dezbrăcat, și pe urmă, în fața năruirii mele, s-a purtat de o delicatețe, de o simplitate care au făcut să trecem ușor printr-un moment care mi se părea fără ieșire, fără salvare (...) Există oare o viață mai complicată, mai stupidă, mai fără sens complicată, decît a mea? O privesc cu un fel de stupeoare resemnată, care singură probabil mă oprește să termin odată pentru totdeauna cu totul. Nu mai e loc în viața mea decît pentru sinucidere sau pentru o plecare definitivă, undeva în singurătate”.

9 Februarie 1939: „Încolo totul cum știi. Adică absurd, umilitor și de nesuportat. De unde iau puterea de a trăi după mine traiul ăsta nefericit, nu știu. Probabil din lene — singura mea forță”.

11 Februarie 1939: „Lucrînd, pot regăsi — cel puțin pentru cîtăva vreme — un sens vieții ăsteia destrămate. Măcar atîta lucru să rămînă scrisul pentru mine: un refugiu”.

27 Iunie 1939: „Mi-a telefonat azi dimineață (Zoe, n.n.) dar cred că va înțelege și va renunța. E mai bine pentru amîndoi — și în orice caz e mai bine pentru ea”.

26 Octombrie 1939: „Aș vrea să-i pot spune clar (lui Poldi, fratele lui, n.n.) că viața lui, cel puțin față de Mama, trebuie să o răscumpere pe a mea, care oricum e pierdută”.

13 Aprilie 1941: „Nu am destulă energie să-i spun Madeleinei că trebuie să-și vadă de drum. Îmi pare sincer rău că am consimțit joi noaptea să rămînă la mine. A fost încă o noapte penibilă (ca în mai 1938 cu Z.). Dacă nu vreau noi complicații, inutile pierderi de timp și incurcături fără soluție — trebuie să tai scurt”.

23 Aprilie 1941: „(...) Războiul ăsta, cu angoasa lui permanentă, a acoperit vechile mele nefericiri

personale și le-a făcut să treacă în umbră. Dar cînd mă apropiu iar de ele, dor încă. Într-un fel, printr-o substituție de nenorociri, războiul m-a depărtat puțin de mine și de oribilele mele taine. Ba chiar mi-a dat rațiuni de a trăi și de a aștepta — eu care de atîția ani nu mai am nimic de așteptat.”

30 Noiembrie 1941: „Mai am așteptări? Mai pot obține ceva de la viață? Mai poate obține ceva viața de la mine? Decrepitudine fizică și dezgust moral — asta e aproape tot.”

12 Decembrie 1941: „Războiul ăsta acoperă într-un fel marile mele nenorociri și dizgrații. Mă agaț de el, trăiesc în el, mă pierd în el — și uit de vechile mele infame suferințe.”

30 Octombrie 1942: „Jocul meu în dragoste e una din cele mai stupide torturi. E umilitor, e primejdios, e zadarnic, este fără sens — și totuși nu-mi pot impune o dată pentru totdeauna o definitivă renunțare. Știu că nu duce la nimic, că nu poate duce la nimic, că totul e dinainte sortit celui mai grotesc deznodămînt — și totuși de fiecare dată mă îmbarc în aceeași ridicolă farsă, cu nu știu ce amestec de impostură și bună credință, ca și cum ar fi o încercare pe care o fac pentru prima oară. E greu să fii un om sfîrșit — și să accepți cu seriozitate acest fapt. Ce e mai de neiertat în cazul meu este că antrenez în situații atît de false ființe care n-au nici o vină, decît aceea de a mă cunoaște: Cella, Leni, Zoe... După amiaza de azi a fost așa de penibilă, că mi-e silă de mine...”

17 Iunie 1943: „Aștept sfîrșitul războiului — și pe urmă? Ce voi aștepta pe urmă? (...) Vorbesc, vād, ascult, răspund, mă mir, aprob — și dincolo de toată această agitație de suprafață sînt și rămîn mereu singur cu irevocabila mea soartă.”

12 Octombrie 1943: „O casă caldă, intimă, în care să citeș și să scriu lîngă o femeie iubită — vis irealizabil, după care mereu am tînjit.”

Nu sînt printre cei care au inclinat să creadă că imposibilitatea realizării aceluia vis atît de simplu, la care mereu a tînjit, l-a împins pe Sebastian la sinucidere, (ades invocată ca o posibilă soluție) așa cum l-a împins, de pildă, pe alt mare nefericit, Cezare Pavese. Ultimele pagini ale jurnalului atestă că resursele lui vitale, speranța de a se bucura de beneficiile libertății erau mai puternice decît tristețea, amărăciunile și deziluziile. O afirmă chiar el în ultima însemnare din jurnal.

Gina SEBASTIAN ALCALAY

International House (cu sediul la Londra, cu 120 de centre în 40 de țări), liderul cursurilor de engleză pentru afaceri din România caută pentru angajare part time sau full time profesori de limba engleză, română, franceză, germană, italiană.

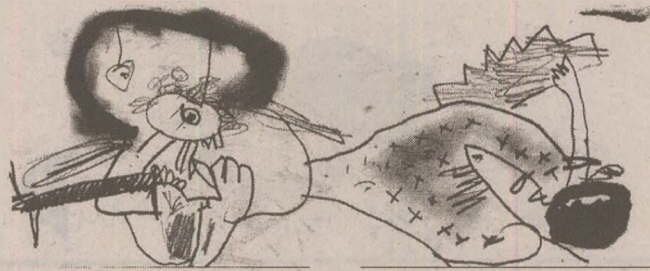
Cerințe:

absolvent al Facultății de Litere/Facultății de Limbi și Literaturi Străine, foarte bune cunoștințe de limbă străină, talent pedagogic, flexibilitate și adaptabilitate.

Cei interesați sunt rugați să trimită CV-urile la adresa de e-mail: hr@ih.ro sau prin fax la 3354490.

International House
THE INTERNATIONAL HOUSE WORLD ORGANISATION

i n m e m o r i a m - S t a n i s l a w L e m

Cum I-am cunoscut

Amurit Stanislaw Lem. Un mare Scriitor, un mare Om, o mare Conștiință a vremii noastre. A fost, după H.G. Wells, cel mai popular autor SF în întreaga lume. Tradus în zeci de limbi, pe toate continentele, în milioane de exemplare. Opere de neuitat, *Astronauții*, *Solaris*, *Ciberiada* și atâtea altele, citite pe nerăsuflăte, învățându-ne, amuzându-ne, îndemnând la meditație.

L-am cunoscut. Am avut acest rar privilegiu. L-am întâlnit de două ori, de fiecare dată la Cracovia, orașul trăirii gândurilor și scrierilor sale. E de prisos să adaug că au fost printre cele mai frumoase momente din viața mea.

Prin anii '70, mă aflam în vechea capitală a Poloniei, ca lector de limba română la Universitatea Jagiellonă. Îmi trecusem doctoratul în țară cu puțin timp în urmă și, eliberat oarecum de griji, mi-am îngăduit să las pentru o vreme studiile aride pe manuscrise vechi, trecând la lecturi mai alerte, de limbă polonă contemporană. În librăria mea preferată de lângă Catedrala Sf. Maria zăresc — în vitrină — un volum cu o copertă ciudată: Stanislaw Lem, *Cyberiada*; era ediția a III-a, apărută în 1972. Îi știam câteva din operele sale, traduse până atunci în românește și mult citite la noi. Desenul neobișnuit de pe copertă, titlul care-mi amintea de atâtea poeme eroi-comice cu terminația — *iada* (-*ida*): „*iganiada* românească, *Myszeida* (*Șoriciada*) poloneză și altele și, în cele din urmă, constatarea, imediată după răsfoirea primelor file, că mă află în fața unui basm pentru copii — cum nu mai scrisese Lem până atunci, m-au făcut să cumpăr cartea fără zăbavă, cu gândul că făcusem cea mai potrivită achiziție, menită, pe deasupra, să mă „odihnească” după efortul de filolog, necesar descifrării și înțelegerii textelor vechi de sute de ani.

Am „înghițit” această carte de aproape 500 de pagini în numai trei zile. Obișnuit din copilărie cu basmele lui Ispirescu, apoi cu Jules Verne sau Mark Twain, nu-mi închipuiam că se putea scrie și așa pentru copii. Și înainte de a o termina de citit, hotărârea era luată: trebuie s-o cunoască și copiii noștri din România! Și nu numai copiii, pentru că, de fapt, sub învelișul unui basm cu roboți, Lem vorbea și părinților, adulților. Mi-am dat seama, încă de la primele pagini, că nu era deloc ușor de tradus. Oricât

aș fi știut de bine limba polonă, ca și limba română, mă întâmpinau la tot pasul cuvinte pe care nu le găseam nicăieri, în niciun dicționar polonez. Purtam mereu cartea cu mine, în servietă, printre hârtiile mele necesare cursurilor de română la facultate, cu gândul că oricând mi se putea ivi prilejul de a nimeri vreun răspuns la o nedumerire impusă de textul autorului. Pentru că, de fapt, Stanislaw Lem și-a scris cartea, asemeni altora, sau poate chiar mai mult decât alte cărți ale sale, *inventând* practic zeci și sute de termeni noi, creații lexicale personale, pe care nu le mai folosisse până atunci și nici nu se vor mai regăsi în vreo altă carte a sa de mai târziu. M-am surprins nu o dată că încerc să aflu de la vreun copil polonez (ocazii aveam la tot pasul, de pildă, în familiile prietenilor și colegilor), dacă știa ce înseamnă un cuvânt sau altul, dacă l-a mai întâlnit și ce-i sugerează. N-am găsit romanul lui Lem în franceză sau rusă (limbi pe care le cunosc mai bine) ca să văd cum s-au descurcat traducătorii respectivi în situații similare. Și atunci... Ce-ar fi să-l caut pe Autor însuși, pe Stanislaw Lem, doar eram... concetățeni, trăiam sub același cer, respiram același aer al minunatei Cracovii! Mi-a acordat imediat o întâlnire la Editura Literară de pe strada Lungă la nr. 1, unde mergea adesea, pentru că tocmai atunci i se pregătea o ediție de opere alese. Într-o singură noapte mi-am pus în ordine zecile de fișe cu întrebări de tot felul privind „ascunzișurile” textului *Ciberiadei*, pentru a fi cât mai sistematic, mai explicit în intervențiile mele, ca să nu-i răpesc prea mult timp. Întâlnirea cu Lem a fost o adevărată sărbătoare a spiritului, o încântare cum nu mi-a fost dat s-o mai trăiesc altădată. N-am s-o relatez din nou acum, așa cum n-am să povestesc în amănunt *Ciberiada* sau alte opere ale sale. Am făcut-o mai pe îndelete în postfața la a doua ediție românească, cea din 1994. E destul să adaug că, la sfârșitul convorbirii, Lem mi-a spus doar atât: „Dragă domnule, îți mulțumesc că te-ai aplecat asupra cărții mele. Te rog s-o scrii și Dumneata cum crezi, ca și când n-am fi stat acum de vorbă împreună, mă bucur că în România a încăput pe mâinile unui filolog, ale unuia care-și iubește limba așa cum o iubesc eu pe a mea, polona. Nu mă-ndoiesc că ai să izbutești”. Aveam, cum s-ar spune, „undă verde”! Îndoielile, descurajarea care mă cuprindea uneori, regretul chiar că m-am înhamat la o treabă peste puteri — toate au dispărut cu desăvârșire. Până în toamnă (convorbirea cu Lem a avut loc în iunie 1974), traducerea era gata.

Am luat cartea cu mine în vacanța de vară petrecută la țară și, înainte de a mă întoarce la Cracovia pentru a-mi continua munca în noul an universitar, manuscrisul versiunii românești se afla pe masa domnului Mircea Sântimbreanu, pe atunci director al Editurii Albatros. Cartea a apărut în 1976 în colecția „Fantastic Club” (cu postfața *Un mare umanist: Stanislaw Lem*), dar... lipsindu-i ultimele trei povestiri pentru că editorul de atunci, care nu se afla la „cârma vremurilor”, nu le putea reproduce. Pur și simplu... „nu mergeau”. Ele vor apărea în ediția integrală din 1994, publicată de Editura „Nemira” — aceeași editură care ne-a încredințat, mie și colegului Constantin Geambașu, traducerea altor cărți ale lui Lem (*Glasul Domnului*, *Eden*, *Golem XIV*, *Catarul*).

În același an, 1994, l-am văzut pe Stanislaw Lem, de data aceasta, la el acasă. Ne-a invitat pe amândoi la vila sa de la marginea Cracoviei. După alți douăzeci de ani, acum septuagenar, era totuși același Lem, aceleași priviri jucăuse, aceleași vioiciune de spirit, aceleași scânteii scapărătoare... Doar un plus de melancolie, deh, vârsta, vremurile... Ne-a arătat „imperiu” său: o cameră uriașă, cu scări interioare, plină cu mii de exemplare din cărțile sale, traduse în multe limbi ale pământului! Copleșit de cinstiri, de premii literare, de titluri onorifice din toate colțurile lumii, el oficia aici, modest, ca un patriarh, meditănd asupra rosturilor lumii noastre, pomenind cele scrise cu ani în urmă cu un zâmbet plin de înțelesuri și... dându-și sieși dreptate!

Lem, se știe, este numai prin naștere polonez. El aparține de mult întregii lumi, este o adevărată conștiință a umanității. La noi, alături de tâlmăcirile direct din polonă, există și altele, făcute după alte versiuni, căci, într-adevăr, Lem încântă, vrăjește pe toată lumea. Dacă el și opera sa în românește nu puteau lipsi din cuprinzătoarea exegeză a lui Stan Velea (*Literatura polonă în România. Receptarea unei mari literaturi*, București, 2001), aceasta se datorează

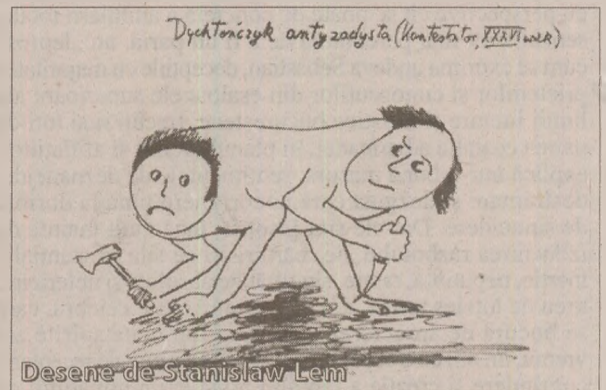
înainte de toate marii sale iubiri de oameni — care ne-a fost transmisă și nouă, tâlmăcitorilor în alte limbi. Trebuie să citim, să recitim opera, să i-o strângem la piept ca pe un giuvaer de neprețuit.

Acum Stanislaw Lem ne-a părăsit. A trecut prin lumea oamenilor planetei Pământ în perioada dintre 12 septembrie 1921 (când a văzut lumina zilei) și 27 martie 2006 — adică, întrebuințând termeni matematici întâlniți la tot pasul în opera sa, a trăit 84 de ani, 6 luni și 15 zile. Dar el va trăi veșnic. Ca și spiritul uman al cărui mesager a fost ca nimeni altul.

Mihai MITU

Aventura semanticii

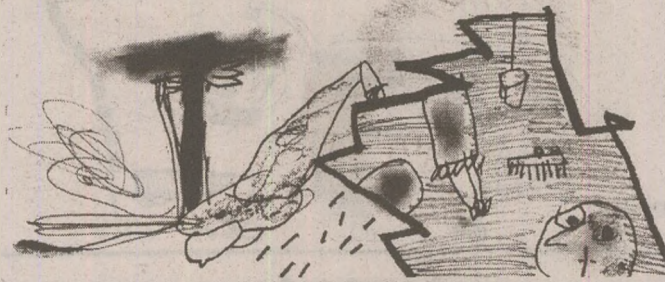
Cunoscutul autor de literatură științifico-fantastică Stanislaw Lem a exercitat o influență considerabilă asupra dezvoltării genului, atât în Polonia, cât și în afara granițelor ei, remarcându-se prin viziune originală, modele imaginative extrem de variate, rigoare și bogăție lexicală. În linii mari, în opera lui Lem se disting trei compartimente esențiale: 1) romane și povestiri situate deseori la granița dintre beletristică și filozofie (*Astronauții*, *Norul lui Magellan*, *Jurnalele astrale*, *Ancheta*, *Jurnalul găsit*

în cada de baie, *Întoarcerea din stele*, *Solaris*, *Povești despre roboți*, *Invincibilul*, *Ciberiada*, *Castelul înalt*, *Glasul Domnului*, *Congresul viitorologilor*, *Povestiri despre pilotul Pirx*, *Biblioteca secolului XXI*, *Fiasco*); 2) „meta-literatură” (recenzii și prefete fictive despre cărți inexistente, reamintind de tehnica folosită la noi de Mircea Horia Simionescu, analize de opere științifice sau eseistice, tratate ontologic-culturale: *Vidul perfect*, *Măreția întruchi-pată*, *Golem IV*, *Provocarea*); 3) eseistică (lucrări din domeniul criticii literare, esteticii, filozofiei și tehnologiei: *Dialoguri*, *Summa technologiae*, *Filozofia întâmplării*, *Fantasticul și viitorologia*, *Studii și schițe*).

Creația autorului polonez descinde, în general, din „confruntarea dintre finitul uman și infinitul cosmosului și al timpului”, din dorința și neliniștea de a afla adevărurile fundamentale despre condiția umană, chiar dacă rezultatele generează adesea o stare mai puțin optimistă. Cunoașterea, mai exact drama cunoașterii, străbate majoritatea scrierilor sale, autorul manifestând o tulburătoare pasiune pentru modelarea sistemelor sociale, culturale, umane, ideatice. Pentru a înțelege mai bine această pasiune ne vom limita cu precădere la două dintre scrierile importante ale celebrului scriitor.

Romanul *Eden*, publicat în anul 1959, abordează o temă frecvent întâlnită în literatura SF: o călătorie interplanetară și peripețiile ei, un fel de robinsoniadă cosmică. O navă naufragiază pe planeta Eden, iar cei șase cosmonauți (Coordonatorul, Ciberneticianul, Inginerul, Fizicianul, Chimistul și Doctorul), paralel cu repararea și recuperarea rachetei, întreprind câteva incursiuni pentru a cerceta terenul și a stabili un eventual contact cu edenienii.

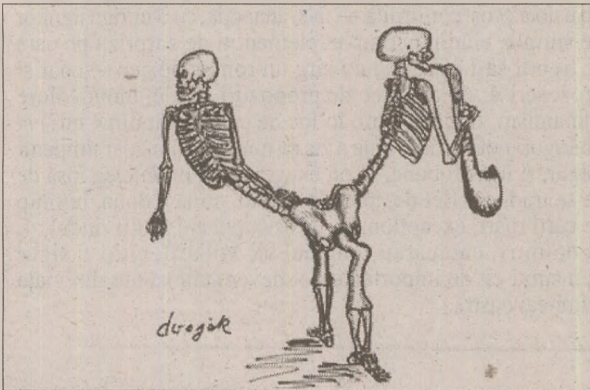
in memoriam - Stanislaw Lem

Tema contactului cu ființe extraterestre se întâlnește frecvent în scrierile *science fiction*.

Încă din primele pagini ni se dezvăluie o realitate ciudată, absolut stranie, în fața căreia "oaspeții" pământeni rămân descumpăniți. Printre fenomenele impresionabile, "macabre", se află "fabrica" de tip perpetuum mobile, care produce neconținut elemente greu identificabile, pentru a le distruge apoi prin retopire și a relua procesul de producție și de redistribuire; orașul cu forme bizare, fantomatice, labirintul scheletelor geometrice, cimitirul cu morminte deschise, dubleții-mutanți, rod al unui experiment de bioinginerie genetică, dirijat de o dictatură din care dictatorul a dispărut de mult, toate acestea, încadrate într-un peisaj ostil (arbori "cu plămâni", plante-mimoza, păianjeni vegetali etc.), care-l fac pe Inginer să exclame consternat: "O civilizație a unor dementi — iată ce este acest Eden blestemat!" (p. 53).

Antinomia între categoriile semantic-conceptuale, proprii limbajului uman, și entitățile aparținând altei lumi doar aparent asemănătoare cu cea pământeană devine tot mai dramatică pe măsură ce este conștientizată: "Noi, oamenii, obișnuim să asociem și să raționăm în categorii pământene și, ca atare, putem comite grave erori, luând aparențele străine drept adevăr, adică încadrând anumite fapte în scheme aduse de pe Pământ..." (p. 282).

Tendința de a completa lacunele despre viața și obiceiurile locuitorilor planetei cu conținuturi desprinse din experiența și cultura umană este determinată și de imposibilitatea sau dificultatea de comunicare cu ei. Lem manifestă un vizibil scepticism cu privire la realizarea comunicării interplanetare, pe care, de cele mai multe ori, ființele extraterestre n-o doresc (*Solaris*, *Invincibilul*, *Fiasco*). În *Eden*, prima

întâlnire dintre astronaut și un pilot edenian debutează cu un atac inițiat de acesta din urmă. Chiar și atunci când, după numeroase peripeții, se ajunge la o conversație cu unul dintre savanții planetei, în procesul de comunicare intervin factori obiectivi de natură lingvistică. Astronomul dublet dispune de alte mijloace de comunicare, mai complicate decât cele ale pământenilor. Scrierea electrică a edenienilor, bazată pe semne iconice, e mult diferită de scrierea fonetică, subordonată semnificației cuvântului rostit. Dubletul nu dispune însă de limbaj articulat/sonor; tușitul reprezintă un act de vorbire, dar exprimă exclusiv sentimente și stări emoționale. Comunicarea devine posibilă prin intermediul unui analizator de sunete, care descompune tusea dubletului în spectru de frecvență, și a unui calculator programat cu lexic și structuri gramaticale, permițând organizarea semantic-sintactică a enunțurilor în ambele limbe. În acest context este pusă în discuție relația dintre vorbire și scriere, dintre cuvântul rostit/articulat și cel redat prin intermediul unor semne (indicatoare iconice, simbolice). Potrivit concepției tradiționale referitoare la limbaj, scrierea reprezintă un sistem semic secundar față de cuvântul rostit, căruia i se atribuie prioritate absolută. "Scrierea fonetică este redusă la rolul de derivat «pur» senzorial", scrie exegetul german Manfred Geier.⁶ Tradițiile filozofice europene cu privire la relația dintre scriere și vorbire îi sunt opuse limbajului și scrierea dubleților. Scrierea electrică nu mai este însoțită de vocea interioară. "Semnificatul este independent de forma fonetică, în care inteligența se poate auzi pe sine". Raportându-se la concepția lui Aristotel, Hegel, Ferdinand de Saussure și J. Derrida, exegetul german Geier demonstrează modernitatea viziunii lui Lem în

domeniul limbajului și al comunicării.

Nivelul cognitiv-axiologic nu epuizează sensurile romanului. Ca orice text ficțional, acesta admite o pluritate de interpretări. Dincolo de latura semiotică, *Eden* poate fi citit și ca roman politic, comunicând doar la câțiva ani de la moartea lui Stalin adevăruri pe care mulți le-au aflat mult mai târziu. Poate că ar fi exagerat să-l includem în literatura antitotalitară, dar mesajul, îndeosebi în partea finală a cărții, este incontestabil antitotalitar. Pe planeta Eden se întâmplă o mulțime de lucruri triste. Pământenii asistă la numeroase scene tragice, generate de dominația sistemului totalitar. În dialogul dintre echipajul navei și dubletul astronom, în pofida incoerenței și fragmentarității informațiilor, transpar destule date despre conducerea de tip dictatorial, centralizat, a societății, despre aservirea intereselor generale unui grup elită, despre izolarea unor categorii sociale; de asemenea, scenele de panică, groază și teroare din rândurile populației civile lasă să se întrevadă similitudinile cu sistemul utilizat de poliția politică din statele totalitare. Ni se comunică consecințele tragice ale unui mecanism bazat pe teroare. Ingineria socială de anvergură la care au fost supuse aproape o jumătate de secol țările din spațiul comunist a condus la efecte similare celor la care au ajuns bioinginerii edenieni. Mutanții de pe această planetă își au omologii lor la nivel spiritual. Deformările de gândire și cele sociale reprezintă consecințe nemijlocite ale structurilor de tip egalitarist, procustian, și ale modalităților de manipulare a informațiilor. "Abuzul extrem, practicat consecvent în teoria informațională, — comentează unul dintre astronauti — poate deveni instrument de tortură mai dramatic decât orice schimbări fizice. Prin selectarea sau blocarea informațiilor se poate practica, în esență, o "procustică" — după cum a comunicat calculatorul — riguroasă geometric, terifiantă din punct de vedere uman" (p. 285).

Privit prin această prismă, *Eden* devine un roman-parabolă, ca de altfel majoritatea textelor scriitorului polonez. Paradigma romanului include un mesaj categoric: adevăratul Eden este planeta pe care experimentele științifice și tehnice nu duc la periclitarea sau prăbușirea civilizației. Ceea ce se întâmplă pe Eden — planeta cu numele simbolic al raiului — nu are nimic comun cu fericirea sau visul despre fericire.

Romanul se bazează în mare măsură pe poetica absurdului. După cum se știe, în teatrul absurdului, adevărata imagine pe care o comunică piesele este reversul realității despre care ele vorbesc. Tot astfel, dincolo de frumusețea strălucitoare a Edenului, astronautii tânjesc după o altă lume decât cea edenică. Prin urmare, părăsirea planetei tragice și zborul spre casă reprezintă nu numai un triumf, dar și un simbol și un semn de alarmă pentru pământeni.

S. Lem este conștient de neajunsurile planetei noastre. Apelând la exacerbarea situațiilor și la hiperbolizarea efectelor macabre din lumea ficțională, autorul ne obligă la o viziune lucidă asupra viitorului civilizației terestre.

Problema comunicării este reluată și în esele de antropologie culturală *Golem XIV*. Incongruența dintre gândirea lumenică a supercomputerului din generația golemilor secolului XXI și gândirea umană, limitată ca putere de abstractizare, transpune la nivelul limbajului. În prelegerile pe care le ține celor mai de seamă filozofi și oameni de cultură europeni ai timpului, Golem XIV încearcă să-și adapteze formularea ideilor la posibilitățile de raționament, mult mai limitate, ale omului care nu poate genetic străbate straturile "topozofice" ale creierului lumenic. Se conturează astfel două tipuri de discurs-vizibile la nivelul frazei. Discursul «golemic» se caracterizează prin dinamica frazei, în lanțuirea de propoziții multiple, suprapunerea planurilor, pluristratificarea realității, complexitatea argumentării, ceea ce creează serioase dificultăți traducătorilor obligați să aleagă între păstrarea spiritului textului original și spiritul limbii în care traduc. Dincolo de reflecțiile asupra relației dintre limbaj și gândire, esul aduce în discuție problema codului genetic, a evoluției naturale, a adaptabilității la condițiile de mediu în schimbare, a responsabilității morale față de alterarea condiției umane și a culturii în general. Ca și în alte opere, Lem prefigurează un viitor sumbru civilizației umane, omul fiind incapabil să-și depășească limitele intelectuale și să aleagă riguros încă înainte de a ajunge

la răspântie.

Regretabila dispariție a celebrului scriitor și gânditor (la 27 martie 2006) va lăsa un gol uriaș, pe care îl vor resimți toți cei care s-au apropiat de universul său imaginar, încărcat de idei și de paradoxuri, proprii unei minți absolut geniale.⁷

Constantin GEAMBAȘU

¹ Alături de traduceri mai vechi, din anii '60 (*Astronauții*, *Norul lui Magellan*, *Solaris*), în ultima vreme au apărut *Ciberiada*, 1994; *Glasul Domnului*, 1997; *Catarul*, 2000 (toate traduse de M. Mitu și publicate la Editura Nemira), *Jurnalul găsit în cada de baie* (trad. din lb. engleză de Cristian Tudor Popescu, cu titlul schimbat — *Edificiul nebuniei absolute*, Ed. Univers, 1992); *Întoarcerea din stele*, Ed. Univers, 1997 (trad. de C.T. Popescu), în același volum cu *Golem XIV* (trad. de C. Geambașu); *Eden*, Ed. Nemira, 1999 (trad. de C. Geambașu).

² P. Kuncewicz, *Agonia i nadzieja. Proza polska od 1956*, t. IV, Varșovia, 1994, p. 305.

³ *Ibidem*, p. 304.

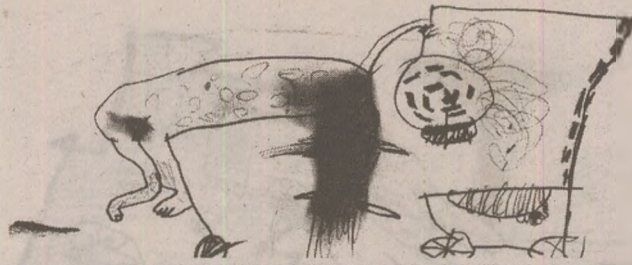
⁴ S. Lem, *Eden*, Varșovia, 1959 (citatele vor fi date din această ediție, pagina fiind indicată direct în text).

⁵ Prof. dr. Jerzy Jarzebski de la Catedra de Literatură polonă contemporană a Universității Jagiellone din Cracovia ne-a pus la dispoziție, în manuscris, monografia consacrată operei lui S. Lem. Un capitol distinct este rezervat problematicii contactului cu ființe extraterestre (*Przygody rycerzy swietego Kontaktu*).

⁶ Cf. M. Geier, "Eden": *elementy semiologii „pozaziemskiej”*, în vol.: *Lem w oczach krytyki*, Cracovia, 1989, p. 118.

⁷ Vezi mai multe informații în pagina <http://wiadomosci.gazeta.pl>

meridiane

Există o întreagă falangă de scriitori ruși — prin naștere sau doar prin origine — care au îmbogățit literatura franceză a secolului al XX-lea: Joseph Kessel, Henri Troyat, Romain Gary, Jules Blot, Zoë Oldenburg, Antoine Volodine, Andrei Makine. Toți au contribuit la menținerea unui aer „tradițional” în romanul francez, atenți la construcția personajelor, la poveste (atmosfera și tot tacîmul), fără a uita, se înțelege, unul dintre imperatiivele moderniste care zice că literatura ar trebui să funcționeze pe post de tensiometru al lumii contemporane.

Cazul lui Vladimir Volkoff e unul tipic malraux-ian: personaj cu o biografie greu de rezumat în două fraze — fiu de emigranți ruși, ofițer în armata franceză în timpul războiului din Algeria, profesor o vreme în Statele Unite, apoi în Franța —, el scrie mult, amestecat (proză SF, *policiér*, romane de spionaj, eseuri, teatru) și (mai ales) tezist. Supratema scrierilor sale ar putea fi formulată în termenii unui conflict între credința religioasă și ateismul politic (multe din romane au ca fundal Rusia comunistă, în care KGB-ul și Biserica Ortodoxă își dispută înfîțetea). S-a spus despre el că ar fi impregnat genul polițist cu o „spiritualitate” (sic!) pe care acesta, repudiat de rafturile înaltei literaturi, n-ar fi căpătat-o în veci, că — adică — ar fi dublat și chiar triplat învelișul cultural al narațiunilor de gen, dospinde acum de substrat metafizic! Se poate. Însă romanul *Contractul*, publicat în 2002 în Franța și tradus la noi de curînd, nu tradează defel vreun substrat, ca să nu spun că și „stratul” e... o poleială cam ieftină. Din reclama făcută cărții în diverse publicații, aflăm că autorul în cauză e nepotul lui Piotr Ilici Ceaikovski (amănunt care ar putea vinde, mă gîndesc) și că romanul de față e „o partidă de vîntoare umană”, „un joc de oglinzi în care victimele și călăii fac schimb de locuri” și — atenție — „un roman al limitelor”! Fără îndoială, reclama e pe lîngă subiect, nici pomeneală de asemenea profunzimi.

Întotdeauna m-am gîndit — nu știu dacă chiar de pe vremea cînd citeam cu pasiune cărțile lui Conan Doyle — că romanul polițist (cu subramificațiile sale hibride cărora nu le mai știu de mult numele, numărul și sensul) e făcut după o rețetă clasică, nesupusă modelor deci, pe care o poți multiplica de atîtea ori cît permite răbdarea cititorului. Corolarul: cu o minimă stăpînire a lecției, nu vîd de ce n-ar ieși (chiar din oficiu) un text cel puțin onorabil. Iar cuantificatorii unui eventual eșec se decupează abia atunci cînd el îți sare în ochi și-ți livrează antimodelul. E și cazul cărții de față, un *policiér*, ratat dintr-un motiv elementar, pe care pînă și un nespecialist al genului îl știe: e complet previzibil, ca un film american de duzină, de văzut sîmbătă seara. Ar putea să placă cel

Cronica traducerilor

Un contract în alb

Vladimir Volkoff,
Contractul,
traducere de
Sabina Ana
Chișinevski,
Editura
Humanitas,
Colecția „Raftul
întîii”, București,
2006, 168 p.

mult cititorilor plictisiți de reviste *glossy* pe care îi roade conștiința că n-au mai citit de mult o carte (vezi exact același mecanism raportat la cărțile lui Coelho care satisfac/ liniștesc, în linii mari, aceeași nevoie ipocrită de *entertainment*... „superior”). Să reproduc paienjenisul de situații — marca genului, sigur —, cabala fină, să comentez ironia mușcătoare sau forța cu care se plimbă personajele memorabile prin pădurea ficțiunii, la trap sau în goana adrenalinică a suspansului? Un scriitor submediocru e lovit de mîna generoasă a destinului și e contactat de un editor (nu unul mare, cunoscut, dar, în fine, ce atîtea mofturi, un editor!), care urmează să-i publice cartea despre... canguri. Editorul își aruncă nevasta în brațele scriitorului, cam păduchios pentru o damă fină ca Marie Dupont (cîta imaginație onomastică!), cu care, de altfel, va colabora la scrierea unei *Enciclopedii a torturii*. E ușor

de dedus că pe cei doi îi cam ia flama literaturii (cea pe care o scriu la două mîini, între două partide aseptic de amor) și de aici începe o vîntoare ca-n povești: scriitorul — dezerter în timpul războiului din Algeria, cu veleități de calau și talente certe de țintaș — e obligat prin șantaj de „editorul” său (nimeni altcineva decît fostul său „camarad” de dezertere) să-i împuste nevasta, de pe urma căreia ar fi moștenit o avere considerabilă. La rîndul ei, Marie, femeie nurlie, conștientă de farmecele ei, sare în brațele virilului autor (nu cel de pe copertă, ci personajul, inegal asimilabil cu naratorul), cerîndu-i să-i omoare soțul în schimbul aceleiași averi, consfințită de data aceasta prin nobila instituție matrimonială. Ultimele douăzeci de pagini ne readuc în simțiri, cu puls, roșu în obraji și tot restul: Marie Dupont nu era cine zicea că e, ci aborigena pe care editorul o violase cu douăzeci de ani în urmă, fără să știe că există o zicală celebră care sună cam așa: *revenge is a dish best served cold* (cum ar veni, răzbunarea e un fel care e mai bun servit rece). Și asta e cam toată justificarea cărții, în caz că mai avea nevoie de vreuna. Evident, Marie, fată deșteaptă — dar ajutată și de servitoarea ei, o berberă marocană specialistă în computere (pauză de rîs) — îi omoară pe amîndoi, rupe violent triunghiul conjugal și rămîne cu un (al treilea) bărbat, înzestrat cu neverosimila virtute a răbdării. *Sfîrșit*.

Florina PÎRJOL

P.S. (în loc de comentarii): 1. nefiind o specialistă pe spațiul francez contemporan, nu știu precis care e cota lui Volkoff pe piața de carte; intuiesc, citînd recenzii apărute în presa ultimilor ani, că ea e medie (capodopera lui e o tetralogie publicată în anii '80, *Humeurs de la mer*, pe care, ciudat, notația bio-bibliografică de pe pagina de gardă nici măcar nu se sinchisește s-o menționeze), impactul lui ca scriitor venind mai ales din direcția temelor abordate; 2. cartea nu e doar prost construită — fals, anapoda, cu o intrigă jignitor de simplă, eludînd complet elementul de surpriză pe care ar trebui să-l întrețină cu sîrg un roman de gen —, dar și prost scrisă: un amestec de propoziții scurte, monocolor (dinamism, rigoare, ritm, în loc de calofilie ieftină, nu?) și dialoguri nefirești; 3. cine a zis că numai la noi apar tîmpenii (sigur, și lucruri bune, să nu exagerăm)?; nu înțeleg însă de ce se traduc astfel de „prostioare” de mîna a doua, în timp ce cărți mari, excepționale, își așteaptă ani mulți rîndul; 4. în defintiv, cumpărați romanul lui Volkoff, citiți-l: sigur veți simți cît de importante pot deveni cîteva ore din viața dumneavoastră.

Panayiotis Arghiropoulos

S-a născut la 1967, în Kalamata-Mesina, Grecia. Absolvent al Facultății de Filozofie al Universității din Ianina. Lucrează ca profesor la Salonic.

Debutează în 2002 cu volumul de versuri *AR.PA in meditare* pentru care obține Premiul de Poezie Panelenică „Kuros Evropu” al Societății Artistice Macedonene Tehni, din Kilkis, și Premiul Internațional „Giovanni Gronchi” din Pisa, Italia.

În 2004 publică volumul *Ekofantiki siopi* (*Răsunătoare tăcere*) în colecția University Studio Press.

În 2005 îi apare volumul *Eki pou xtipai i fleva* (*Acolo unde bate vena*), din care fac parte și poemele de față. Economia metaforică, limbajul poetic clar, mitologia ca fundal — dau poemelor o limpezime, o profunzime și o frumusețe aparte.

Poezia lui a fost tradusă în diferite țări balcanice și în 2004 a obținut Premiul de Poezie Balcanică din Pogradec, Albania.

Panayiotis Arghiropoulos a publicat și studii de folclor grecesc și balcanic, ca de ex. *Tatuajurile la Vlahii-Armâni*; *Gramostea și distrugerea ei de către Ali Pașa din Ianina*, *Colonia Armânilor klisurenii din Kavala*, precum și studii de critică și istorie literară: *Istoria teatrului de copii în Grecia*; *Poezia de după război în Grecia*; *Prima generație a poezilor de după război, din Salonic*.

Kira Iorgoveanu-Mantsu

Căderea cetății Methoni

În spatele zidurilor care pe vremuri
Hotărau soarta popoarelor
Acum se adăpostesc
Sărutări și mușcături.

Podgorii și vise

Mai bine să cadă
mana pe vița de vie
decît pe visele neculese
ale oamenilor.

Contopirea contrariilor

Maslina și vițe de vie
Într-o armonie neîntreruptă.
Cine a spus că pe Dionisos
Nu-l țîn creștinii, ascuns, în ei?

Insula „Proti”

Un gușter preistoric

erai odată
și ai preferat
să te faci insulă
învîngînd timpul
și moartea.

Palatul lui Nestor

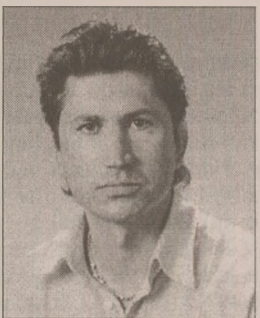
Baia reginei neatinsă
în camerele-ruină ale palatului...
Ce arhitect surreal
este timpul!

Mormântul lui Nestor

Mormânt cu boltă
Pentru regii mari.
Însă și cea mai fastuoasă moarte
La fel doare.

Cascada-filozof

Cascada le învață pe stînci
că „totul curge,
nimic nu stă pe loc”.
Însă ele rămîn nepăsătoare.

Traduceri de
Nikita VANTSIAS

meridiane

Redescoperirea Cristinei Campo

● Cînd a murit, la 54 de ani, în 1977, Vittoria Guerini publicase destul de puțin, sub pseudonimul Cristina Campo, iar notorietatea ei modestă era legată doar de prietenii ei literare cu celebrii și de luările de poziție violente împotriva modernizării liturghiei catolice (cruciada în care

și antrenase și pe Julien Green, François Mauriac, Benjamin Britten sau Carl Dryer, între alții). Dacă se adaugă la această atitudine conservatoare faptul că tatăl ei, Guido Guerrini, compozitor și director al Conservatorului din Roma, a fost condamnat la închisoare pentru că a deținut posturi oficiale în timpul fascismului (apoi a fost reabilitat), rezultă un portret destul de ambiguu al celei ce a semnat Cristina Campo. Și totuși, la aproape trei decenii de la moartea ei, Italia o redescoperă ca pe una din scriitoarele cele mai profunde ale secolului XX, mai ales prin intermediul eseurilor ei literare și religioase și al bogatei corespondențe ieșite la iveală. O biografie intitulată *Belinda și Monstrul. Viața secretă a Cristinei Campo* de Cristina De Stefano, un volum de *Scrisori către Mita* (prietena ei de o viață, Margherita Pieracci Harwel), precum și volumul *Sub un nume fals* relevă o personalitate excepțională, de o cultură, o profunzime și o ardoare mistică ce o apropie de Simone Weil. Crescută într-un mediu de muzicieni (mama ei era verișoara primară a lui Ottorino Respighi), soție, pe rînd, a doi intelectuali de marcă, Leone Traverso și filosoful Elemire Zolla, a sfîrșit prin a alege singurătatea într-un cătun de munte, unde s-a consacrat traducerilor din engleză și germană a unor mari scriitori mistici. Și propriilor scrieri — prefețe și comentarii la autorii traduși, eseuri, poeme iluminate. În imagine, Cristina Campo în 1960.

Cifre și filme

● „Le Film français”, publicația profesioniștilor din cinematografie, a anunțat rezultatele obținute în săli de cele 665 de filme proiectate în Franța în 2005, un an nu prea bun, de vreme ce vânzarea билетelor a înregistrat o scădere cu 12% față de anul precedent. Pe primele două locuri se situează producțiile americane *Harry Potter și pocalul de foc* și *Star Wars III*, care au avut peste șapte milioane de spectatori. Ele sînt urmate de alte 14 filme, cu scoruri de 2 pînă la 5 milioane, iar între ele sînt și patru comedii franțuzești (cel mai vizionat — *Brice de Nice* a rulat 19 săptămîni consecutive pe ecranele pariziene și din provincie, fiind văzut de 4.400.000 de persoane). Pe un loc mai modest în clasament, cu doar un milion de bilete vîndute, se situează polarul lui Jacques Audiard *Și inima mi-a stat pe loc*, care a atras tot atenția francezi cit superproducția lui Oliver Stone, *Alexandru*. Cel mai senzațional succes al acestui clasament e însă documentarul

Marșul pinguinilor al lui Luc Jacquet, care a ajuns cel mai rentabil film francez din toate timpurile. Asta după ce nici un producător important și nici un canal de televiziune nu au acceptat să finanțeze proiectul documentaristului pasionat de Antarctica: să urmărești timp de două ore procesiunea lentă și dureroasă a pinguinilor pe banchiză li s-a părut plictisitor. Noroc cu trei investitori curajoși veniți dinspre publicitate, care au dat 2,8 milioane de euro, făcînd posibile filmările în condiții dificile timp de 13 luni. Filmul, numit în original *La Marche de l'empereur*, a avut premiera în ianuarie 2005 și a fost văzut în Franța de aproape două milioane de oameni. Dar asta nu a fost decît începutul. Americanii au cumpărat drepturile cu un milion de dolari, au schimbat muzica, comentariul și chiar titlul, devenit *March of the Penguins*, iar pînă acum documentarul a făcut o rețetă de 200 de milioane de dolari în toată lumea.

Gauss și Humboldt

● La 30 de ani, Daniel Kehlmann e unul din tinerii scriitori germani cei mai apreciați. Născut la München, a locuit de la șase ani la Viena, unde și-a luat licența în Litere și Filosofie. A debutat în 1997 cu romanul *Beerholms Vorstellung*, dar abia în 2003 s-a impus cu un alt roman, *Ich und Kaminski*, tradus în 12 limbi. Acum predă un curs de poezie la Universitatea din Mainz, în Germania. Cel de-al șaselea roman al lui Daniel Kehlmann, *Die Vermessung der Welt* (Cei care străbat lumea), apărut la Ed. Rowohlt, e considerat deja un mare succes al literaturii germane nu doar din ultimii ani, ci chiar din ultima jumătate de secol. De la lansarea lui în septembrie 2005, romanul a figurat mereu pe lista celor mai bune vânzări, publicată de săptămînalul „Der Spiegel”, pe locul doi, imediat după *Harry Potter*. Dar, în ianuarie și februarie, a trecut pe locul I, iar peste 20 de țări (inclusiv SUA, repute ca greu de cucerit pe plan literar) s-au grăbit să cumpere drepturile de traducere. Fenomenul a făcut senzație, fiindcă puține sînt romanele germane contemporane cu succes internațional (*Parfumul* lui Süskind, *Fratele Somn* de Robert Schnejder, *Toba de tinichea* de Günter Grass, *Roiul* de Frank Schätzing, *Cititorul* lui B. Schlink). Cheia succesului lui Kehlmann cu acest nou roman e că povestește într-un mod inteligent, plin de umor, erudit și distractiv în același timp, întîlnirea la Berlin, în 1828, între două culmi ale istoriei culturale germane, matematicianul Carl Friedrich Gauss (1777-1855) și naturalistul explorator Alexander von Humboldt (1769-1859). Ca pînă de fond sînt folosite episoade din viața lor. Meritul romancierului e că prin vioiciunea și emoția scriiturii șterge praful adunat pe începutul sec.

19, făcînd din cei doi savanți niște personaje de urmărit cu pasiune. Hans Magnus Enzensberger explică succesul de public al tînarului său confrate nu doar prin evidentul talent, ci și prin nevoia crescîndă a publicului „de a reține dintr-o carte ceva ce nu știa încă, fiindcă s-a săturat de literatura care învîrte la infinit adultere, disensiuni familiale sau crize spirituale. Aceste jocuri postmoderne, chiar dacă strălucit scrise, nu ne mai aduc nimic nou. În schimb, romanul lui Kehlmann deschide cititorului o lume nouă, singulară în peisajul literar german de azi”. În toate cele șase romane ale sale, tînarul scriitor pune în scenă personaje dotate cu o inteligență ieșită din comun, care caută, fiecare în felul lui, să descopere ceea ce dă unitate lumii.

Sicilia, vara 1943

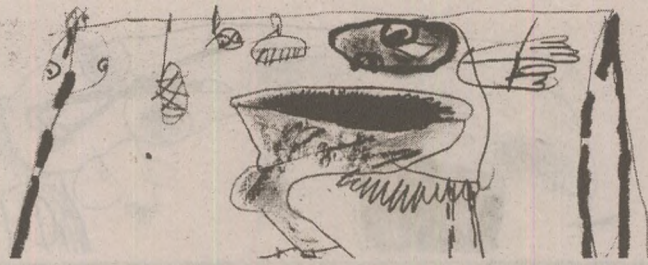
● *Ouăle dragonului* (Ed. Mondadori), romanul de debut al ziaristului Pietrangelo Buttafuoco, continuă să facă mult zgomot în Italia, atît din pricina personalității controversate a autorului cit și datorită subiectului pe care îl tratează. Buttafuoco e născut în Sicilia, în urmă cu 52 de ani. Licențiat în Filosofie, a fost profesor înainte de a deveni jurnalist de dreapta la cotidianul „Roma”, apoi la „Secolo d'Italia” (organ al profasciștilor din Alianța Națională), la „Indipendente” și „Il Giornale”. A făcut parte din echipa ziarului berlusconian „Il Foglio”, iar de curînd a devenit editorialist la săptămînalul „Panorama”. A primit în 2000 Premiul pentru Jurnalism Guido Piovene ca apreciere a stilului său provocator și caustic, iar romanul *Ouăle dragonului* se afla de la apariția lui, în decembrie 2005 și pînă azi, pe lista celor mai vîndute cărți din Italia. „Ca să citești senin acest roman — scrie Lorenzo Mondo în „La Stampa” — trebuie să-ți iei o anumită distanță față de provocările autorului, față de suspiciunile ce planează asupra acestui intelectual ce se declara fascist.” Istoria pe care o povestește Buttafuoco e plasată într-o perioadă ce n-a fost pînă acum tratată romanesc: zilele ce preced și urmează ocupării Siciliei de către trupele aliate, în vara 1943. Provocarea rezidă în spunerea unor adevăruri, fără să fie puse însă în slujba vreunui revizionism — scrie criticul țîrînez. De pildă, ca „eliberatorii” au comis numeroase atrocități asupra civililor și prizonierilor. Ca au fost militari italieni care, în debandada generală, s-au luptat pînă la capăt împotriva „invadatorilor” și i-au considerat trădători pe cei ce se raliaseră marelui Badoglio. Că sicilienii care suferiseră dubla ocupație, a germanilor și a anglo-americanilor, aveau de ales între moarte, foamă și abjecție și spuneau că „dacă acest război se termină, chiar și pe marșii i-am primi cu aplauze.” Sînt relatate episoade dureroase și contradictorii în care nu se poate delimita eroismul de infamie. Dar adevărurile istorice factuale sînt pînă de fond pe care evoluează eroina imaginară, Eughenia Lembach, o spioană nazistă angajată la o companie de asigurări din New York. Parașută în Sicilia ocupată, ea trebuie să facă deopotrivă muncă de informare și dezinformare, să comită atentate și să așite revolta populației. Fantezia romancierului o pune pe frumoasa Eughenia să își facă o echipă din 11 agenți secreți musulmani care, supuși marelui muftiu de la Ierusalim, luptă alături de nemți, visînd la independența țării lor. Roman de aventuri, un soi de thriller cu accente de poveste populară, în care crimele și perfidiile se amestecă în intrigi de amor și peripeții pline de suspans, *Ouăle dragonului* e scris bine, într-o limbă inventată și expresivă. „Orice s-ar spune — își încheie Lorenzo Mondo cronica din „La Stampa” — e vorba de un roman remarcabil din mai multe puncte de vedere, unul dintre cele mai marcante ale sezonului literar italian”.

Jerry, sionistul

● Desenele animate cu Tom și Jerry sînt implicate într-un vast complot evreiesc; susține (serios!) Hasan Bolkari, consilier al ministrului Educației din Iran și membru în Consiliul Cinematografiei din republica islamică. După el, șoricelul năbădăios Jerry, care îl tot umilește pe motanul Tom, îi reprezintă pe evrei și induce subliminal o simpatie pentru aceștia. Precizare importantă: Bolkari este și membru activ într-o asociație iraniană însărcinată cu „dialogul între religii” — scrie revista „Marianne” nr. 463.

Simbol întors

● Calul care omează stema de pe drapelul venezuelean nu va mai galopa spre dreapta, ci spre stînga. Așa a decis Hugo Chávez cu binecuvîntarea Parlamentului. Președintele Venezuelei a declarat că orientarea calului era un simbol reacționar, că el privea în urmă, spre trecut, iar întoarcerea lui spre stînga e în spiritul revoluției bolivariene. „Schimbarea ecusonului dovedește o ignoranță totală în domeniul heraldicii și arată încă o dată că Hugo Chávez e un autocrat incult” — se indignează publicația „El Diario Exterior”. „Cit despre columbieni, ei pot fi liniștiți — scrie „El Tiempo”. Condorul de pe stema noastră privește spre dreapta și nu există nici o bănuială că președintele Uribe ar vrea să îi întoarcă ciocul”.

actualitatea

După cum vă amintiți, primul impuls a fost să vă trimit la un critic de poezie, și v-am și sugerat câteva nume, ca să aveți de unde alege. Cu modestie vă mărturisesc că nu-mi pot permite luxul de a mă înhâma singură la o răspundere atât de mare, ce o implică prezentarea unui manuscris peste fire de luminos. Dacă am înțeles eu bine, aveți posibilitatea materială să vă tipăriți cartea în regie proprie. Dar nu sunteți, dacă iarăși am înțeles eu bine, un debutant, mai aveți două cărți la activ, și cu manuscrisul de-acum, trei. Nu ați găsit necesar să mi le arătați, măcar pentru a mă orienta corect în evoluția operei dumneavoastră. Vi se citea în ochii proprii și ai doamnei care v-a însoțit la redacție, o încredere în valoarea a ceea ce scriseseți, chiar o încântare suverană, care m-au intimidat puțin, și de aceea am și acceptat să vă citesc manuscrisul. Vă gândiseți dumneavoastră să vă prefațez lucrarea, și poate că aș fi făcut-o până la urmă, dar în stilul meu caracteristic. Adică să mă fi lăsat să fac un text, pe care să-l public la *Post-restaurant*, și din care dumneavoastră să extrageți un fragment convenabil, sau să-l folosiți integral, așa cum au făcut-o și alți colegi debutanți de-a lungul anilor. Dar ați respins categoric, nu știu de ce cu superioritate, ideea de a vă apărea numele aici, ca și când întâmplarea ar fi fost similară cu o degradare. V-am înțeles orgoliul, și am mai înțeles, cu tristețe, firește, că nu aveți idee că vă făcusem o propunere, cu siguranță, onorabilă. Și-atunci am recurs la un subterfugiu, și ați fost de acord, spre dezolarea mea, fiți sigur, să nu vă dau numele în clar ci să vă folosesc inițialele. Dezolarea, acum, după lectura masivului manuscris, este cu atât mai mare, cu cât mă văd în situația de a vă trimite la un critic de poezie, care să-și dea cu părerea și poate să vă și prefațeze cartea care pe mine m-a dezamăgit. Pentru că, ce m-a dezamăgit pe mine, poate că va stârni admirație în altă parte. Să fim optimiști, chiar dacă ați pierdut din timpul dumneavoastră prețios făcându-vă iluzii în ceea ce mă privește, cum și eu am pierdut din timpul meu, făcându-mi iluzii că manuscrisul îmi va plăcea. În afară de *ovântul înainte* în care îl semnați, și de primul poem despre *anii în care v-ați format*, restul mi se pare un nesfârșit și crâncen monoton exercițiu de versificație. Căutați-vă, deci, criticul dispus să vă gireze opera, să argumenteze solid părerea lui bună și astfel să mă facă să mă rușinez perpetuu de gustul meu, poate nu cel mai bun, pentru

Constanța Buzea

POST-RESTANT

autorul care sunteți. Și dacă nu vă găsiți criticul ideal, vă puteți în ziua de azi publica liniștit cartea și neprefațată. Este drept că în Uniune se poate intra cu un număr de trei cărți, dar nu uitați să puneți la dosarul pentru primire, neapărat, referințele critice, extrasele din presa literară cu cronici și recenzii convingătoare. Vă doresc tot binele din lume și un optimism fără candori. Și treceți pe la redacție într-o marți d.m. pentru a vă recupera manuscrisul. (E.S., București) ✉ „Mai pune o virgulă după zăpada aceasta, pune o mirare în iarnă. Îmi recunoști pașii în zăpadă/ Știi unde am fost, știi depărtarea?/ Știi câte ierni a dezbrăcat/ sufletul meu/ până să te cunoască pe tine./ Știi în câte inserări a fost înveșmântat?/ Știi câte păsări l-au răpit/ și în câte veri a rodit?/ Știi cine i-a cunoscut greul și ușorul?/ Cine i-a cântărit zborul./ Cine l-a învățat cuvinte./ Cine i-a dat haină aurie/ ruptă din haina sa./ Știi cine l-a făcut adânc./ știi cine i-a sădit setea./ Cine-l vizitează și seara-ți spune:/ pune virgulă/ după inserare./ după toamnă./ după ninsoare/ virgula se transformă/ în fulgi/ și aceasta în așteptare/ Dar după numele meu/ să nu pui virgulă./ virgulele le aruncăm/ din cer pe pământ/ celor ce așteaptă încă” (*Virgula*); „Orb./ pământul spune: da/ Și inima mea spune da./ lupii au văzut-o/ în zăpadă/ și s-au hrănit cu ea/ și cade prea greoi/ și dintr-o dată./ peste inima ta” (*Facere*); „Tu ești sâmburele meu/ pe care îl apăr cu tot trupul/ De fapt/ tu mă aperi pe mine/ Stai ca un ochi nemișcat/ pururea mișcându-se odată cu mine/ Pe ramură sărutăm iarna/ care se lipește de copac -/ de inima lui legată./ Ca un fruct/ ce e numai semințe/ fulgi răsădiți în noapte” (*Fruct*); „Poetul își zidește mâinile în lumină/ Gura lui sărută/ gura lui Dumnezeu/ Cuvintele lui/ sunt șoapte culese/ de pe inima Domnului/ Nu-l treziți pe poet când doarme/ o pasăre mare, albă/ îl poartă în brațe/ faceți liniște dacă se poate/ și poetul vă va zidi în lumină” (*Poetul*); „Eu sunt sprânceană neagră suspendată/ peste albastrul ochiului tau/ de care ridurile frunții se cutremură/ Obrazul s-a lărgit ca marea/ care-și așteaptă albastrul deș/ Nările stau la poarta acestui/ univers (de culoare)/ Gura se face floare” (*Chipul*); „Lasă să crească în inima mea/ flori pentru tine./ să crească din degetele mele iarbă/ culege din palma mea/ trifoi/ Culege struguri/ versuri pline de dulci bucurii/ păzește tu via aceasta tăcută/ care împodobește dealurile în amurg” (*Rodnicie*); „Râul ca o năframă albastră/ pe care ți-ai imprimat chipul/ Albastrul tău clar/ cristalin/ peștii ameteți de frumusețe/ dansează în cerc/ Albastrul tău în care-mi botez cuvintele./ pești transparentii/ chipul tău îl beau/ marama râului/ brodată cu pești/ mi-o aștern peste inimă/ icoana ta/ are un albastru minunat” (*Vâl de mireasă*). Aceste poeme sunt poezie. Darul dumneavoastră pentru a o transcrie cu suflet cu tot, e un dar magic. Sub fiecare titlu este cel puțin o frumusețe care și-a găsit în simplitate exprimarea. Nimeni nu vă poate da sfaturi, dacă nu se recunoaște a vă fi asemenea în toate. Pentru o matematiciană, potențialul poetic este de invidiat. A fost o plăcere pentru mine să vă citesc și să transcriu pe pagină ce mi-a plăcut, de fapt totul. Este drept, dacă citiți cu atenție și orgoliu auctorial, veți găsi pe alocuri, destul de rar, mici schimbări, omisiuni, reduceri de segmentare a versurilor, pentru ca versul să rămână și să sune mai plin, nesubțiat de barele despărțitoare. Sunteți un suflet îndrăgostit de icoana lui Dumnezeu, care a fost atât de darnic cu dumneavoastră, iubind, El, lumea, cu noi, cu toți, ne-a răsplătit, și v-a încoronat cu liniștea de a spune frumos. (*Monica Patriche*) ■

calendar

29.03.1815 - s-a născut Costache Caragiali (m. 1877)
29.03.1901 - s-a născut Smarand M. Vizirescu (m. 1981)
29.03.1908 - s-a născut Virgil Carianopol (m. 1984)
29.03.1916 - s-a născut Vladimir Tamburu
29.03.1929 - s-a născut Gina Argintescu-Amza
29.03.1939 - s-a născut Florin Bănescu (m. 2003)
29.03.1941 - s-a născut Constanța Buzea
29.03.1952 - a murit I.A. Bassarabescu (n. 1870)
29.03.1971 - a murit Perpessicius (n. 1891)

30.03.1901 - s-a născut Grigore Scorpan (m. 1953)
30.03.1928 - a murit Ion Gorun (n. 1863)
30.03.1935 - s-a născut Andreea Dobrescu-Warodin
30.03.1946 - a murit Victor Ion Popa (n. 1895)
30.03.1989 - a murit N. Steinhardt (n. 1912)
30.03.1991 - a murit Ion Iancu Lefter (n. 1940)
30.03.1993 - a murit Edgar Papu (n. 1908)

31.03.1890 - s-a născut I.M. Rașcu (m. 1971)
31.03.1929 - s-a născut Arnold Hauser (m. 1988)
31.03.1930 - s-a născut Florin Mihai Petrescu (m. 1977)
31.03.1933 - s-a născut Nichita Stănescu (m. 1983)
31.03.1959 - s-a născut Valeriu Matei
31.03.1965 - a murit Ticu Archip (n. 1891)
31.03.2003 - a murit Mariana Marin (n. 1956)

1.04.1819 - s-a născut Theodor Codrescu (m. 1894)
1.04.1881 - s-a născut Octavian Goga (m. 1938)
1.04.1888 - s-a născut Mircea Florian (m. 1960)
1.04.1900 - s-a născut George Baiculescu (m. 1972)
1.04.1900 - s-a născut Alexandru Al. Philippide (m. 1979)
1.04.1940 - s-a născut Gheorghe Pituș (m. 1991)
1.04.1942 - s-a născut Gabriela Adameșteanu

1.04.1943 - s-a născut Anda Teodorescu
2.04.1851 - s-a născut Matilda Cugler-Poni (m. 1931)
2.04.1903 - s-a născut Olimpiu Boitoș (m. 1954)
2.04.1914 - a murit Theodor C. Văcărescu (n. 1842)
2.04.1923 - s-a născut Lucian Dumitrescu (m. 1992)
2.04.1939 - s-a născut Ion Gheorghită (m. 1991)
2.04.1954 - a murit Olimpiu Boitoș (n. 1903)
2.04.1987 - a murit Emil Zegreanu (n. 1913)

3.04.1893 - s-a născut Damian Stănoiu (m. 1956)
3.04.1905 - a murit Ion Pop-Reteganul (n. 1853)
3.04.1906 - s-a născut Szemler Ferenc (m. 1978)
3.04.1920 - s-a născut Gheorghe Bulgăr (m. 2002)
3.04.1929 - s-a născut Silviu Rusu (m. 1982)
3.04.1934 - s-a născut Tiberiu Iovan
3.04.1944 - s-a născut Farkas Árpád
3.04.1945 - s-a născut Florentin Popescu
3.04.1977 - a murit Florin Mihai Petrescu (n. 1930)
3.04.1996 - a murit Rodica Toth (n. 1927)

4.04.1901 - s-a născut Ion Breazu (m. 1958)
4.04.1915 - s-a născut Vasile Florescu (m. 1982)
4.04.1917 - s-a născut Valeriu Ciobanu (m. 1966)
4.04.1917 - s-a născut Gall Ernő (m. 2000)
4.04.1927 - s-a născut Dumitru Trancă
4.04.1928 - s-a născut Florica Dumitrescu-Niculescu
4.04.1931 - s-a născut Petru Anghel
4.04.1937 - s-a născut Dimitrie Roman
4.04.1967 - a murit Mariana Dumitrescu (n. 1924)
4.04.1992 - a murit Vintilă Horia (n. 1915)
4.04.1992 - a murit Lucian Valea (n. 1921)

5.04.1912 - s-a născut V. Copilu-Cheatră (m. ?)
5.04.1926 - s-a născut V. Andrés János (m. 2006)
5.04.1927 - s-a născut Viorica Rogoz
5.04.1931 - s-a născut Corneliu Barborică
5.04.1932 - s-a născut Fănuș Neagu

se prăbușesc/ în zăpadă/ o mai recunosc ei oare/ cad prea greoi/ prea dintr-o dată/ în starea aceasta/ de alb, râniți de moartea/ care nu li se mai pare/veșnică./ Orb./ pământul spune: da/ Și inima mea spune da./ lupii au văzut-o/ în zăpadă/ și s-au hrănit cu ea/ și cade prea greoi/ și dintr-o dată./ peste inima ta” (*Facere*); „Tu ești sâmburele meu/ pe care îl apăr cu tot trupul/ De fapt/ tu mă aperi pe mine/ Stai ca un ochi nemișcat/ pururea mișcându-se odată cu mine/ Pe ramură sărutăm iarna/ care se lipește de copac -/ de inima lui legată./ Ca un fruct/ ce e numai semințe/ fulgi răsădiți în noapte” (*Fruct*); „Poetul își zidește mâinile în lumină/ Gura lui sărută/ gura lui Dumnezeu/ Cuvintele lui/ sunt șoapte culese/ de pe inima Domnului/ Nu-l treziți pe poet când doarme/ o pasăre mare, albă/ îl poartă în brațe/ faceți liniște dacă se poate/ și poetul vă va zidi în lumină” (*Poetul*); „Eu sunt sprânceană neagră suspendată/ peste albastrul ochiului tau/ de care ridurile frunții se cutremură/ Obrazul s-a lărgit ca marea/ care-și așteaptă albastrul deș/ Nările stau la poarta acestui/ univers (de culoare)/ Gura se face floare” (*Chipul*); „Lasă să crească în inima mea/ flori pentru tine./ să crească din degetele mele iarbă/ culege din palma mea/ trifoi/ Culege struguri/ versuri pline de dulci bucurii/ păzește tu via aceasta tăcută/ care împodobește dealurile în amurg” (*Rodnicie*); „Râul ca o năframă albastră/ pe care ți-ai imprimat chipul/ Albastrul tău clar/ cristalin/ peștii ameteți de frumusețe/ dansează în cerc/ Albastrul tău în care-mi botez cuvintele./ pești transparentii/ chipul tău îl beau/ marama râului/ brodată cu pești/ mi-o aștern peste inimă/ icoana ta/ are un albastru minunat” (*Vâl de mireasă*). Aceste poeme sunt poezie. Darul dumneavoastră pentru a o transcrie cu suflet cu tot, e un dar magic. Sub fiecare titlu este cel puțin o frumusețe care și-a găsit în simplitate exprimarea. Nimeni nu vă poate da sfaturi, dacă nu se recunoaște a vă fi asemenea în toate. Pentru o matematiciană, potențialul poetic este de invidiat. A fost o plăcere pentru mine să vă citesc și să transcriu pe pagină ce mi-a plăcut, de fapt totul. Este drept, dacă citiți cu atenție și orgoliu auctorial, veți găsi pe alocuri, destul de rar, mici schimbări, omisiuni, reduceri de segmentare a versurilor, pentru ca versul să rămână și să sune mai plin, nesubțiat de barele despărțitoare. Sunteți un suflet îndrăgostit de icoana lui Dumnezeu, care a fost atât de darnic cu dumneavoastră, iubind, El, lumea, cu noi, cu toți, ne-a răsplătit, și v-a încoronat cu liniștea de a spune frumos. (*Monica Patriche*) ■

5.04.1933 - s-a născut Romulus Vulpesco
5.04.1934 - s-a născut V. Fanache
5.04.1946 - s-a născut George Arion
5.04.1946 - a murit Ilarie Voronca (n. 1903)

6.04.1901 - s-a născut Elena Mătasă-Dumitrescu (m. 1989)
6.04.1907 - s-a născut Bogdan Amaru (m. 1936)
6.04.1908 - s-a născut Emilia Șt. Milicescu (m. 1990)
6.04.1922 - s-a născut Anatol Gujel
6.04.1930 - s-a născut Alexandru George
6.04.1933 - s-a născut Mária Tóth
6.04.1953 - s-a născut Vlad Pohilă
6.04.1940 - s-a născut Draga Marianovici
6.04.1973 - s-a născut Cristina Rhea
6.04.1984 - a murit Virgil Carianopol (n. 1908)
6.04.1999 - a murit Ion Grecea (n. 1924)
6.04.2002 - a murit Petru Dumitriu (n. 1924)

7.04.1910 - s-a născut Nicolae Albu (m. 1986)
7.04.1947 - s-a născut Petru Poantă
7.04.1952 - s-a născut Nichita Danilov
7.04.1954 - s-a născut Daniel Corbu
7.04.1972 - a murit Ion Ghimbășanu (n. 1890)

8.04.1898 - s-a născut Al. Claudian (m. 1962)
8.04.1911 - s-a născut Emil Cioran (m. 1995)
8.04.1913 - a murit Panait Cerna (n. 1881)
8.04.1928 - s-a născut Alexandru D. Lungu (m. 2005)
8.04.1929 - s-a născut Liviu Leonte

9.04.1894 - s-a născut Camil Petrescu (m. 1957)
9.04.1924 - s-a născut Francisc Munteanu (m. 1993)
9.04.1929 - s-a născut Virgiliu Ene (m. 1997)
9.04.1939 - s-a născut Iosif Cheie-Pantea
9.04.1961 - a murit Alexandru Kirițescu (n. 1888)
9.04.1964 - a murit Mihai Dragomir (n. 1919)

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Becali la pachet cu Băsescu

Dacă Traian Băsescu mai vrea un mandat la Cotroceni, ar trebui să uite adresa restaurantului Golden Blitz. Și ar fi bine să-și scoată din cap că președintele se poate afixa prin circiumi, în postură de chefliu. Originalitatea sa comportamentală ca omul nr. 1 al țării, începe să-l coste. Obsesia lui de a-și păstra popularitatea îl împinge la acțiuni nesocotite. La nici doi ani de când e președintele României Băsescu a cam uitat că a fost ales pentru rolul de președinte, nu funcția de la Cotroceni a candidat la "da-ul" lui. În ultimele săptămâni, președintele României e tot mai mult omul Băsescu și primejdios de puțin politicianul care își folosea însușirile personale pentru a câștiga. De când a ajuns nr. 1 în stat, Băsescu e tot mai nemulțumit să descopere că una vrea și alta poate.

Conflictul cu premierul Tăriceanu îl macină obsesiv și îl face să greșească tot mai des, tactic. Prietenia lui Tăriceanu cu Dinu Patriciu pe care ministrul n-a denunțat-o, chiar dacă Dinu Patriciu îi stă în gât lui Băsescu, l-a împins pe cel din urmă să declare că regretă că l-a pus pe Tăriceanu premier. Asta mai trecea, meargă, dar când a spus că nu mai vede viitorul Alianței DA și că numai așteptarea integrării obligă alianța să meargă înainte, altfel ar fi trădare de țară, Băsescu a dat liber la manifestarea pe față a tuturor disputelor dintre liberali și pesediști.

Subtextul acestei ziceri băsesciene s-ar putea traduce prin: "Așteptați să vină integrarea și facem alegeri anticipate!" Or Băsescu de azi ar trebui să mai mediteze înainte de a produce o criză politică din câteva vorbe. În perioada guvernării CDR, Băsescu a provocat în coaliția de atunci o criză care a durat patru ani, în urma unei dispute personale cu premierul Ciorbea. Victoria de atunci l-a adus în prim plan pe Băsescu, dar a însemnat începutul dezastrului pentru regimul Constantinescu.

În urma acestei experiențe dar mai cu seamă după lupta lui inegală cu PSD-ul, lui Băsescu i-a intrat în cap că e expert în politică. El poate provoca o criză și tot el e în stare să o rezolve. Or nu e așa. Băsescu are talentul de a câștiga simpatii de pe urma unei crize politice, dar nu-mi amintesc să fi văzut la el soluția pentru vreo ieșire din criză. Specializat în candidaturi surpriză din care a ieșit câștigător de fiecare dată, Băsescu se crede un fel de om-orchestra în politica românească. El tot vorbește despre întoarcerea la popor fiindcă știe că are o relație specială cu alegătorii. În rolul de președinte Băsescu a descoperit o singurătate pe care nu e în stare să o accepte, din acest motiv a deschis la Golden Blitz un fel de sucursală a Cotrocenilor. Chiar dacă de acolo i s-a tras povestea de licuricii și cam tot de pe acolo despărțirea de câteva dintre consilierii sale, Băsescu tot nu se astîmpără. Președintele României se supără pe Gigi Becali pentru declarațiile lui insultătoare. Nu se duce la marele meci dintre Steaua și Rapid. În schimb petrece cu echipa Steaua și cu Gigi Becali pînă spre dimineață, la Golden Blitz. Și după ce bea, încît se cunoaște pe față lui că a consumat temeinic, Băsescu se suie la volanul mașinii sale și se duce acasă. Iar sepepiștii l-au lăsat, deși ei se ocupă de paza și protecția lui. Nici unul nu i-a barat calea spre volanul mașinii sale, iar Băsescu avea atunci o clară pierdere a discernământului, dacă s-a urcat la volan și băut și cu reporterii și cameramanii după el.

Cel care face ultimele declarații la locul faptei e Gigi Becali, ca și cum el l-ar fi invitat pe Băsescu la Golden Blitz, nu invers.

Înțeleg că Băsescu n-a ratat ocazia de a ieși în public cu învingătorii de la Steaua, dar ce a fost în mintea lui când s-a lăsat "filmă" într-o scenă de maximă amicitie cu Gigi Becali?

Nu-mi aduc aminte să-l fi votat și pe Gigi la pachet cu el. Și cred că nici alții. ■

Când prietenul Haralampy stoarce câte o bardacă de trăscau, devine sentimental-nostalgic și poet și, stînd noi în fața televizorului, îmi povestește crâmpoie din viața lui. De exemplu acum, când ceilalți membri ai familiilor noastre sunt la cules de urzici, ștevie, măcriș, lobodă și alte păpădii, acțiune organizată cu scop umanitar ca urmare a majorărilor anunțate la televiziune cu ocazia zilei de 1 aprilie și a lunii Sfintelor Paști... Dar și fiindcă pe rafturile cămarilor noastre suieră vîntul ca prin „craniul acela de lup” din poezia baconskyană...

Așadar, pe fondul răssetelor Andreei Marin din cuprinsul emisiunii „Surprize! Surprize!”, de pe TVR1, semănînd cu sunetele produse de un robot scurt-circuitat în moalele capului, prietenul povestește:

- Mă, cuscre, eu „nu voi ca să mă laud...” (ce v-am spus eu!), da' în vremea prunciei, i se spunea mamei despre mine: - Ay, ce ficioarăș făinuț și cumînțel ți-a dat Dumnezeu!... Fratele *mieu*, în momentele alea îmi simțeam sternul gata-gata să plesnească din cauza orgoliului specific vârstei, fapt care ar fi constituit o dramă în familie și o eternă compătimire a societății față de mama (rude, prietene, vecine, cunoscuți, minus categoria mijlocie a indiferenților și categoria grea a invidioșilor...). Regretele și drama că *nu* s-a petrecut „nenorocirea”, au venit ceva mai târziu și continuă și azi, după ce interesatii s-au convins că Divinitatea nu avea nici un amestec în frumusețea și, cu atît mai puțin, în *mintosenia* mea. Dimpotrivă, mulți (inclusiv eu) cred că ursitoarele lipsiseră de la eveniment vizionînd „Din dragoste” (Antena 1), iar opoziția, profitînd de situație, a pus de-un cvorum votînd cu ambele mîini și cu mare satisfacție o lege a furii mele care a compromis pentru veșnicie arborele genealogic autohton al familiei. Cum-cum? Adică, tu crezi că *vorobesc* în metafore, sau în xerocopiile-sinteză după priveriști din emisiunea „Parlamentul României” de pe TVR1, dublate de câte-o știre din Jurnalul tv? Sau că îți spun fabule despre unii demnitari care, invitați la televiziune, se cred în ograda din dosul surii vorbind singuri în timp ce se joacă în țărîna cu...?

-Haralampy!, îi strig. Bulina!, că rămîi fără licență!

-Bine, mă, bine! Mă dăscălești de parcă-aș fi vreo moțată de la cutare *talk-show* televizat, care cotcodăcește minute în șir încercînd să ghicească ea însăși ce spune rîcînd în...

Publicitate!

Adică, nu e momentul, deoarece cu brutală ticăloșie — contaminată de la sistem? — pe niște căi hertziano-pirate, au pătruns fraudulos dinspre spațiul timișorean cam în toate rubricile de sport ale jurnalelor tv un strigăt disperat:

„A goal! A goal! My Kingdam for a goal!”

-Mă, îmi zice Haralampy alarmat, vezi că ți s-a stricat televizorul... Asta nu e vocea lui Richard al III-lea în lupta de la Bosworth?

Doamne-fereste!, mă șochez. Bietul Haralampy, ce harababură e în inteligența lui! Dar îi răspund categoric și liniștitor:

-O nu, dragul meu, e glasul regelui Hagi după meciurile Poli-Rapid și Poli-CFR Cluj...

-Aha! Noa, *schiuizmy!* Am avut *empresia* că se transmite în reluare la televiziune lupta de la Bosworth...

...Dar e o seară minunată de primăvară și-i pe terminate meciul Steaua-Rapid transmis de Realitatea Tv, ca să nu-l vadă chiar toți românii... Încep urletele, îmbrîncelile, injurăturile, începe fiasta — în Piața Universității, viața e roș-abastră, televiziunile transmit reportaje de la fața locului și de la „Golden Blitz” undeeee...

-Ia uite, mă, nepoate, zice Haralampy, tipu' ala de lângă Becali, nu e...? Pfu! Doamne! Ia, zii: nu aduce teribil a dom' Președinte Băsescu? Extraordinar, ce asemănare în cuget și în simțiri! Da' ce bine le șade, ce atmosferă, ce... Hei! Schwarzenegerule, lasă *MegaVijanu'* în

cronica tv

„Golden Blitz”! „Golden Blitz”! Nu cam sună a sughitz?

pace, că poate ne dă *teveul* și „Geamparalele de la Cireșica” în ediție revăzută și adăugită...

Suntem optimiști, e euforie generală, așa că încă nu e totul pierdut. Rădem și, ca niște ardeleni încălziți de trăscau, urmîrind imaginile tv „bem *servus*” cu Gigi Becali, ne prindem „frați de cruce” cu dom' președinte Băsescu și ni se frînge (Haralampy a zis!)... pardon, de toată lumea. Pensiile mici? Cozile de la farmacie? Mizeria în care trăiește o familie (doar una din multele) cu copii minori, după cum vedem într-un reportaj tv la Antena 1? Măruntșuri. Sau inundațiile? Da' nu ne-a asigurat domnul Băsescu, după ce a survolat zona Tulcea-Galați-Brăila că „Delta e curată — nu mai există nici gripă aviara”? Ba da, ne-a asigurat, fin'că, orișicîtuși, din cer virusul H5N1 se vede cu mult mai clar, așa că ne vom petrece vacanța pescuind prin stuf — *Ferească-ne Dumnezeu de Poarta Albă și alte jilăvenii!*

ALTE ZICERI TELEVIZATE (comentate discret de prietenul Haralampy).

1. Crin Antonescu (PNL): „Președintele a vorbit despre Premier ca despre un șef tură de pe vapor...”

Haralampy: D-apăi, cum?

2. Ministrul Eugen Nicolăescu (în 07.04): „Cozile pensionarilor vor lua sfârșit la vară.”

Posibili pensionari-supraviețuitori: „Uraaaaaaaa!”

Verba poetului:

Unde e Nicolăescu ca, punînd mîna pe el, Pensionarii să-l împartă în smîntîl și în mișel?

Schwarzeneger: -Mami, tati iar a copiat...

3. Ștefan Bănică jr., la emisiunea „Dansez pentru tine”: „Mariana Bitang și Octavian Belu au dat atâtea *gimmstice* gimnasticii românești...”

Haralampy: E adevărat, fiindcă *gimmaste* dăduseră destule...

4. Gabriela Vrînceanu Firea (Observator, Antena 1): „Inundațiile au produs inundații...”

Haralampy: Paștrați-vă, doamnă, în problema: vor fi inundații și mai mari, dar ele, contrar tuturor așteptărilor, vor produce o mare secetă.

5. Traian Băsescu (la Marius Tucă, în seara zilei de 06.04): „Regret că l-am numit pe Tăriceanu Prim-ministru.”

Și noi.

6. Călin Popescu Tăriceanu (replică): „Nu mă așteptam ca Președintele să spună altceva...”

Așa e, nu vă pierdeți optimismul, că nu mai e mult pînă la... Alegeri anticipate? Ruperea Alianței? Intrarea în UE? Fiasta de după meciul Stelei cu Middlesbrough la „Golden Blitz”? Puterea lui Dumnezeu e mare...

7. Sorin Oprescu (la emisiunea „Zece fix” — 03.04): Nicolăescu are credința că este ministru interplanetar...”

Și ce? Nicolae Ceaușescu nu se credea cel mai mare luptător pentru dezarmare și pace? Șiiii...

MINIDIC, IONAR

1) *Chestie*, s.f. 1. Termen cu multiple semnificații, folosit de unii moderatorii sau/și prezentatorii tv atunci când IQ-ul acestora e gata-gata să-și arate colții bramburelii din perioada școlară. 2. Pseudonimul pseudoculturii. 3. *Intunericime* mentală. 4. (*Adesea*) Prostie.

Dumitru HURUBĂ

actualitatea

Nume noi și dileme vechi

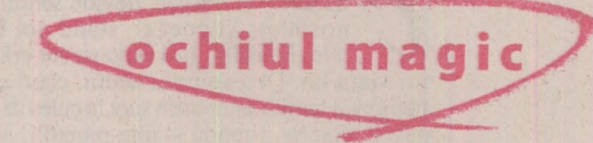
Numărul al doilea din noua „publicație de cultură” sibiană, *Caielele lui Mopete* nu ne-a reținut prin nimic, cu excepția numelui bine găsit. Cronicarul, domic să scrie și la alte reviste decât cele bine știute, a citit toate cele 16 pagini ale numărului. Nici un articol, nici o proză, nici o poezie nu i-au plăcut suficient, dar nici nu i-au displăcut suficient ca să le semnaleză. Poate fi ceva mai descurajant pentru o tânără revistă? Dar, cum un lunar își formează profilul în timp, mai așteptăm. ● Așa că ne-am întors la vechea *Dilemă*, mai precis la *Dilema veche* și nici n-am deschis-o bine, ca am și dat peste ceva demn de citat: „În genere, tot ce pune la dispoziție dialogul cotidian cu propriul PC deschide spre o experiență a *dependenței* fără precedent. Devii, pe nesimțite, o pagină de *web*, ești preluat într-o rețea care te absoarbe, te invadează și sfârșește prin a te locui. Sîntem confrunțați, astfel, cu o formă de terorism blînd, discret și, tocmai de aceea, primejdios. Se intră, fără violență, în spațiul tău intim, se lucrează, în filigran, la declanșarea unei convivialități fără limite, anonimă și superficială. Toți se adresează, virtualmente, tuturor, cu rezultatul, neașteptat, că nimeni nu mai comunică cu nimeni”. Mai e nevoie de semnătură? Andrei Pleșu. Cu precizarea că pornește de la o comunicare a lui Geert Lovink despre evoluția „Culturii Internet”.

Nea Nae Observator

CA AVENCU, numărul 13 (746) din 5-11 aprilie, face, la rubrica de birfe literare, un nesperat credit *OBSERVATORULUI CULTURAL*. Mai exact, părerilor despre *Istoria literaturii române contemporane*, a lui Alex Ștefănescu, la care colegii „observatori” citesc cu multă rivnă și nu le e prea plăcut ce află. Asta e bine, n-au decît, dar de ce să repetăm, mai ales că noi n-am citit cartea? Fiindcă o înjurătură repetată e o înjurătură la pătrat. Și mai punem, din partea casei (pardon, Academiei), un prognostic în coadă: „Ma gîndesc la un anume Loghin Constantin, care în 1926 a publicat o *Istorie a literaturii române*, istorie care în numai optsprezece ani a ajuns la paisprezece ediții, tocmai fiindcă, vorba lui Ștefan Borbely, era o „telenovelă pentru neinițiați”, un „roman” popular ș.a.m.d. (vezi *Dicționarul scriitorilor români*, D-L, 1998). Astăzi despre Loghin nu mai știe nici dracu’. Ceea ce e de presupus că se va întîmpla (din fericire, mult mai repede) și cu *Istoria... dlui Alex Ștefănescu*”. Așa să fie, ca voi...

„Atitudine civică de bun simț”!

În *EVENIMENTUL ZILEI* de sîmbăta trecută, Bogdan Perdivară publică sub titlul mare *Boicot la Uniune* și subtitlul *În ciuda eforturilor USR, mulți tineri scriitori nu vor să audă de asociație* un text nedumeritor pentru cititorii ziarului. În primul rînd fiindcă, pe 8 aprilie, ziaristul scrie despre o inițiativă a Uniunii, un Colocviu al Tinerilor Scriitori „care urmează să aiba loc la București în perioada 5-7 aprilie” (de fapt e vorba de 5-7 mai). Colocviu care ar fi considerat de „o parte a scriitorilor tineri importanți”

doar „o încercare de spălare a imaginii unei instituții învechite, care nu mai este reprezentativă pentru creatorii români contemporani”. *Partea* are în frunte pe importanții și reprezentativii debutanți Ionuț Chiva și Adrian Șchiop, care au publicat pe site-ul Clubliterar.com (v. mai jos) un manifest supărat că Uniunea a obținut finanțare pentru acest colocviu de la Fondul Cultural Național. Deși ar putea să vină acolo și să-și expună civilizat opiniile, ei preferă să-și „manifeste” pe Internet disprețul pentru membrii USR (în majoritate niște „nulițăți”) și conducerea ei (formată din „oficiali”, „neoficiali” și „lachei” - termen, mai țineți minte?, luat din *Internaționala* și mult folosit de *agitprop*). Ce vor Chiva & Șchiop, ca niște copii răsfățați care se pun pe zberlat ca să atragă atenția? „În toată Europa, inclusiv cea estică, astfel de organizații au dispărut. În locul lor există ONG-uri care, prin proiecte, se bat pe fonduri. Ni se pare o atitudine civică de bun-simț să grăbim desființarea USR-ului. Trebuie spus că scriitorii cu o asemenea „atitudine civică” încă nu îndeplinesc prevederile statutare de admitere în Uniune, dar, iată, se simt singurii reprezentativi pentru „creatorii români contemporani”. Subtitlul articolului menționează că ei, „nu vor să audă” de asociația de breaslă, însă tot ce urmează arată că și-au făcut un scop din distrugerea ei. Sigur că e mai ușor să te ocupi cu agitația (sterilă), să injuri și să ai poftă de distrus în numele creatorilor, decît să crezi tu însuși. dacă ai ce. Asta abia la a doua sau a treia carte se vede.

Insanități virtuale

Instinctul civic al tînarului scriitor român se manifestă nu numai la vedere, în cotidiene și reviste săptămînale, mai mult sau mai puțin culturale, ci și pe net. Dacă portalul cultural LiterNet și-a cîștigat, deja, o bine meritată reputație prin postarea unor articole și editarea unor cărți electronice ale unor autori de calibru, alte site-uri prefera scurtatura ghenei de gunoi. E cazul celui intitulat Club literar pe care am putut citi, pe 4 aprilie, articolul cu grațiosul titlu *De ce e de c...t să mergem la Colocviul tinerilor scriitori de la Uniunea Scriitorilor*. Din impetuosul manifest semnat de Adrian Șchiop și Ionuț Chiva, putem afla — fiindu-ne, firește, cu o mîna de nas — că Uniunea Scriitorilor e „și în principiu și în practică o organizație de c...t”, fiind organizată „pe sistem fanariot: membrii susțin conducerea, conducerea le mai dă niște bani, le mai face un colocviu unde se bea și se mîncă”. Dincolo de limbajul suburban (imposibil de reprodus) și de calomniile la adresa membrilor Uniunii și a conducerii, a organizatorilor și moderatorilor Colocviului, a tinerilor scriitori care vor participa la acesta, e de observat baza largă pe care se sprijină această „reformă” virtuală. La data la care am citit așa zisul manifest, site-ul era accesat de 9 (nouă) membri *anonimi* și 4 (patru) *online*. Cum să nu te strici de rîs?

Bărbații citesc mai puțin decât femeile...

„Lectura constituie o preocupare mai intensă pentru femei decît pentru bărbați — 35,7% față de 34,5%, relevă o anchetă asupra condițiilor de viață ale românilor realizată în perioada iunie 2004 — mai 2005 de Institutul Național de Statistică (INS).” Aceste date sunt reproduse în *SUPLIMENTUL DE CULTURĂ* (nr. 71/ 2006). Reproduse, nu și comentate.

Ne întrebăm cum se explică această alarmantă pierdere de teren (de către bărbați în favoarea femeilor) în eterna competiție „Pentru cît mai multă cultură” care animă populația țării noastre. Poate că este vorba pur și simplu de cavalerism. Așa cum dau înțîietate femeilor la intrarea într-o clădire, bărbații rămân politicoși cu un pas în urmă și în materie de lectură.

Din nefericire, statisticienii nu precizează dacă s-au luat în considerare numai cărțile de beletristică, sau cărțile în general. Nu se înțelege, apoi, dacă prin lectură se înțelege și parcurgerea ziarelor, a benzilor cu informații care se derulează pe ecranele televizoarelor, a etichetelor cu prețuri de pe mărfurile din supermarket-uri, a notelor de plată de la restaurante etc.

O parte din timp bărbații și-o petrec oricum citind/descifrînd privirile femeilor, care, chiar dacă nu mai sunt atât de criptice ca pe vremuri, tot pun anumite probleme de înțelegere.

În mod curios, toată lumea este intrigată de diferența de 1,2 procente dintre bărbați și femei. Drept urmare, nimeni nu se mai gîndește la faptul că 64,3% dintre femei și 65,5% dintre bărbați NU CITESC NICIODATĂ.

Cronicar

Revista România Literară

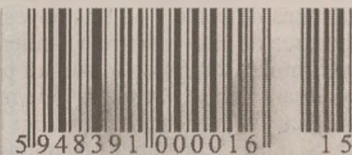
Date tehnice de contact:

Revista editată de S.C Satiricon SRL
CUI: R18006758 - J40/16647/2005

Cont RON RO08BRDE445SV50236294450
BRD-SUC. DOROBANȚI

Pentru instituții bugetare
RO41TREZ7015069XXX006155
TREZORERIE SECTOR 1

Pentru abonamente în străinătate:
Cont EUR : RO93BRDE445SV50236534450
BRD - SUC. DOROBANȚI

Data de apariție:
în fiecare vineri a săptămîinii

Abonamente:

1 an: 94 RON
1/2 an: 48 RON
1/4 an: 26 RON

Abonamente în străinătate:

1 an: 100 EUR

DIFUZARE: Adrian Bucur tel.0747.497.950
e-mail: adrian.bucur@satiricon.ro
PUBLICITATE: Laura Rădulescu
tel.0747.497.943,
e-mail: laura.radulescu@satiricon.ro

Preț: 2 lei